

FYRA SIDOR
PÅ SVENSKA

dîdar

KOVARA YEKÎTIYA CIWANÊN KURD LI SWËDÊ YE
TÎRMEH/JULI 1995, HEJMAR: 15, BÛHA: 25 SKR

Feylesofê

mezin

Ehmedê

Xanî

**Xwendevanino, careke dî
merheba ji we re!** Nivîsara Kederî di hejmara borî ya Dîdarê de bû serhatiyeke mezin, him ji bo min wekî redaktor him ji bo wekî xwendevan. Hinek ji we

ji me – ya rasttir ji min – aciz bûn û bi rîya telefonê yan rû bi rû gazindên xwe ji me re gotin, hinek ji we jî gotin: "Destê we xwes be, we tiştên ku xelk difikirin lê newêrin bêjin gotine û nivîsandine. Gelek xwendevan di dilê xwe de bi germayî li wî resimî û sernivîsê dînêrin lê di nav civatê de newêrin nêrîna xwe biparêzin."

Gazinda herî bilav ew bû ku em exlaqê ciwanan xirab dikan û van nêrînen "muzir" bi rîya kovara rîexistinekê, Yekîtiya Ciwanêne Kurd li Swêdê, bilav dikan. Xwendevanekî ji min re got: "Hun xelkê fêri qûnderiyê dikan." Yekî dî got: "Bila redaksiyona Dîdarê di hejmara bê de resimê qûnên xwe çap bikin." Û yekî dî got: "Divêt hun hisabê civata kurd ya li hir bikin, herçend em li Swêdê jî dijîn civata me ji nivîsarên holê re ne amade ye."

Hevpişkiyeke hemî gazindkeran nêrîna wan ya "exlaqî" bû. Aya exlaq ci ye? Bersiva vê relativ e û li gor civat û kesan têt guhurtin. Dibe ku li gor pîvanêne kesekî bi kar anîna peyiva "kîr û quz" di nivîsarekê de bêexlaqî, lê derêxistina keça xwe ji malê ji ber hevaliya wê bi xortekî re namûsperestî û şeref bêt hesibandin. Û dibe ku li gor pîvanêne kesekî dî sedê sed dijî vê rast be. Yanî exlaq xendekeke kûr e, kes nikare jê derkeve. Lewra ezê ne bi çavekî exlaqî lê bi çavekî civakî û rojnamevanî bêjim çima me ew nivîsar çap kir.

Nivîsar bi xwe mîzahî ye û ne muzir e. Peyivê "KÎR" û "QÛN" ne di me'neyên xwe yê rastîn de hatine nivîsandin. Ew kurtahiyêne hinek navêne ji ber xwe çekirî ne. Ev yek.

Ya didoyê, resimê quna ku me li kovarê êxistibû ne pornografîk yan erotîk bû, ew tenê resmekî hûnerî ye ku şirketa mobilyayan IKEA-yê di reklama xwe de bi kar anibû. Li Swêdê komîsyonek ku reklaman kontrol dike heye, heger resim pornografîk bûya dê komîsyonê tê nedaya IKEA-yê wê reklamê bi kar

Derdê exlaqî

bîne. Digel vê jî heger xwendevanek li wî resimî binêre û dilê xwe bibijîne quâna wê jînikê ev ne "gunehê" me yê wî bi xwe ye, lewra dibe ku ew kes qurmê darekê jî bibîne û dilê xwe bibijînikê. Em tu caran nikarin rê li ber dilê mirovan bigirin.

Wekî meslekî min şâştiyek di nivîsa binê resimî de kîribû.

Ew jî ne di wergerê lê di ji bîr kirina işa-reta jêgirtinê de bû. Herdu hevokêne li binê resimî ne gotinên min bi xwe lê tekstê li kîleka reklamê bûn. Bi swêdî li kîleka resimî nivîsandibûn "smaken är som baken" û "det bästa är att börja frân rätt änna". Yanî "tam tama qûnê ye" û "ya herî baş ew e ku mirov ji paşiyê dest pê bike". Ji bo xwendevanen li Swêdê ne zor e têbigihîn ku ev werger in û bîra cihê xwes ji qûnê re tîne bîra bikiran. Lê xwendevanen derveyî Swêdê dibe ku hîzir bikin ew gotinên me ne, ji ber ku ew nîzanin li Swêdê ci dibe. Ji ber têgihiştina şas li ser hevokêne binê resimî bila xwendevan li min bîborin. Heta hinek xwendevanan hîzir kirine ku min bi xwe resimê qûna jînekê kişandiye û li kovarê êxistiye. Herçend min di destpêka nivîsare de nivîs bû ku resim ji reklama mobîlyayan e cardî ji kesê bala xwe ne dabû ser wê. Min ne resimê jînekê lê yê reklamekê li ser panoyekê kişandiye û xilas bû çû.

Ya sêyê, de ka xwe ve werin! Em li kîj sedsalê û li kû dijîn? Beriya sed salan nivîskarê heciwa kurdî Şêx Rizayê Talebanî dikarî binivîse: "Li Sileymaniye yê her mitayê tu bixwazî heye, tenê quzê bakîre û qûna ne bi kar hatî nîn e".

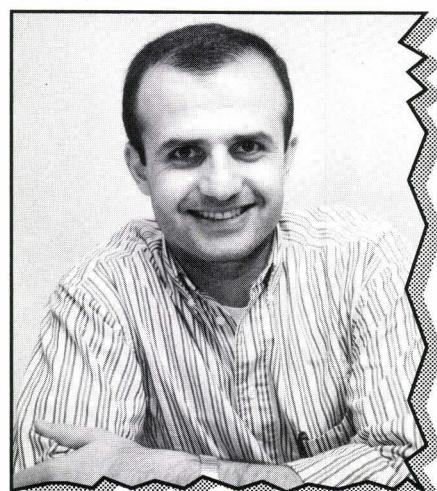
"Her meta ï ke teleb key le Suleymanî da heye îlla kuzî bûkr û kûnî namuste'mel"

Şêx Rizayê Talebanî bi heciwa xwe ya vekirî û "muzir" bûye klasîkeke kurdî ku kes nikare wî bêpakî bike. Ka hinekê bîra gundê xwe, bab û bapîren xwe, xalat û pîrikên xwe bînîn bîra xwe, ew di

axaftinên xwe yê rojane de bê şerm û fihêt van peyivan bi kar tînin an no. Heger ku erê be çîma em wan gotinên em bi devkî pê diaxêvin ji termînolojiya xwe ya nivîskî bavêjin.

Gava ku zarok bûm, Sofî Kerîmî ji me re behsa serhatiya xwe û Mele Xeyîcê li zozanêne Fereşînê dikir. Wî digot: "Êvarekê Mele Xeyîcê ji min re got: "Sofî ka were li hember min rûne." Min got: "Nayêm, karê min heye." Wê got: "De ka were rûne ber vî agirî xwe germ bike." Ez rabûm çûm hember wê li wî aliyê agirî rûniştîm. Ci bibînim! Mele Xeyîcê bê derpî ye, tîka fistanê xwe jî hinekê rakiriye û bi çavêne dilbijîn dikefe min. Rovê wê li ber ronahiya pêtene agirê sor dibiriqin û nalînek hêdîka li Mele Xeyîcê dikeve. Min û wê bêhnekê fekir yêk û du û paşê ez karê xwe ve çûm." Ji xwendevanan dipirsim: Aya ev serhatî di çîrokekê de divêt vekirî bêt nivîsandin, an jî divêt zimanê wê bêt "terbiye" kirin û xesandin?

Ji xwe gazindeke min ya herî mezin ji nivîskarêne kurmanc yê hevçerx termînolojiya wan ya xesandî ye. Wan zimanê kurdî xesandine; peyiv û hevokêne ku berê xwe bidin his û hestêne xwendevanan ji zimanê xwe avêtine, zimanê xwe goya "terbiye" kirine. Wan we kirine ku niho mirov tu tamê ji pirtûk û nivîsarene wan nasitîne. Pirtûkên wan bê giyan û hereke ne; tu bûyer di pirtûkên wan de naçêbin, mirov ew xwendibin an ne xwendibin qet ferq nake.

Arif Zêrevan • redaktor

CIWANÊN HÊJA, GUH NEDIN XIRABXWAZAN!

Kongreya 8:em ya Yekîtiya Ciwanen Kurd li Swêdê roja 8-ê nîsanê saet 12-ê dest pê kir û heya saet 22-ê şevê berdewam kir. Pir nûneran nedixwestin ku karê aborî/malî rûspî bikin, ji ber vê yekê komîsyonek hat hilbijartin da ku karê malî yê komîteya sala borî kontrol bike. Ev komîyon ji 10 kesan û hisabdarekî/revisorekî swêdî pêk têt. Komîteya kargêr ya nû ji 7 endam û 3 cîgiran pêk tê. Komîteya çavdêr 3 kes in.

Endamên komîteya kargêr ji ev in: Elyasî Kakabra, Hemîd Teymûrî, Ümîd Bozarslan, Atiya Bettê, Loqman Endîmeh, Şevder Cizîri, Idrîs Ehmedî, Loqman Demir, Huseyn Bettê û Selah Heqgo.

Paşî kongreyê muzîk û govend bi arîkariya Hesen Mela, Bêston û Hêlînê hebû.

Karê komîteya nû berdewam e. Barekî giran li ser milê vê komîteyê ye, ji ber karên ku komîteyên salên borî diviyabû bikira nekirine. Hem jî çend kes ji komîteya borî dixwazin bi her awayî karê komîteya nû baş neçe, heta ku di radiyo kurdî ya Dengê Emerîkayê de seba yekîtiya Ciwanan dikin. Nameyan û kasetan ji bo sekşiyonan rîdikin. Lî em sipasî sekşiyonên xwe dikin ku ji van xerabiyen em agahdar kirin û piştgiriya me kirine.

Bi arîkariya sekşiyonên me ev karên xerab beyhûde dibin. Komîteya nû daxwaz ji van xerabxwazan kiriye ku hevkariyê bikin, lê bê feyde. Ji ber vê yekê dibe ku wext pir nebe ji bo aktivîteyên kultûrî. Em hêvî dikin ku sekşiyonên me vî karî bikin ji bo ku em bikarin karê organîzasiyonî/administrativ bikin. Di dawiya salê de emê wekî spaşî Dîplom/diyariyekê bidin sekşiyon û endamên ku pir aktiv bin.

Pilanên me yên nêzîk ew in ku em hem festîvala stran, mûzik û govendê û hem jî musabeqeyeke ya sporê amade bikin. Ji bo agahdariyan li ser van çalakiyan peywendiyê bi sekşiyonên xwe yan jî bi me re danin.

Komîteya nû bîryar daye ku Dîdar ji bo her endamekî bê pere, yanî belaş be. Pêşniyar, rexne û pîrozbahiyê heval û dostêن xwe ji bo me rîkin.

Dîdar her du mehan carekê derdikeve. ☠

ATIYA BETTÊ

Seroka Yekîtiya Ciwanen Kurd li Swêdê

HUSEYN BETTÊ bû berpirsyarê giştî, ansvarigutgvare, yê Dîdarê. Ew li jêrê blîçend rîzikan xwe di-de nasandin. Va hun û ew.

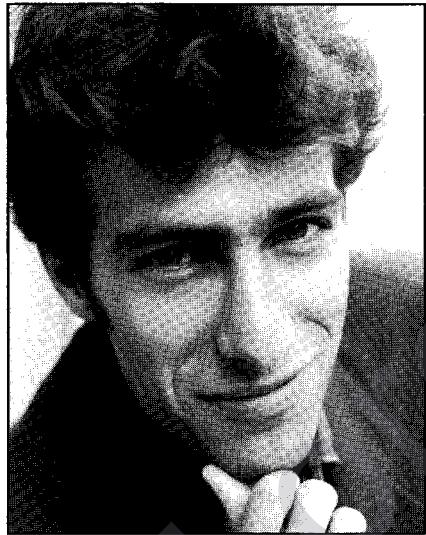

Foto: Arif Zêrevan

Navê min Huseyn Bettê ye û ez 21-ê gulana 1967-an li ser axa Kurdistanê hatime dînyayê. Pîrtîrînê emrê min li Swêdê derbas bûye. Kurdî û swêdî baş dizanim û bi ingilîzî, elmanî û tirkî jî cilika xwe ji avê dihilînim.

Keyfa min ji müzîka kurdî re pir tê û guhdariya dengbêjîn wekî Şivan Perwer, Tehsin Taha, Siyar, Şehrîvana Kurdî û Seid Yusifi dikim.

Dîdar imkanek e ji bo ciwanen kurd, da karibin bi nivîskî hîzir, dîtin û rexneyê xwe ji civata kurd re pêşkêş bikin.

Nîşana yekem ya kesayetiya neteweyekê ziman e. Hewce ye em ciwanen kurd bi zimanê xwe yê şêrîn, ku ji alîyê dijminan ve hatiye qedexe- û birîndar kirin, ji nû ve vejînin.

Em ciwanen kurd ku li Ewropa û deverên din yên derveyê welêt in, li civateke biyanî û di nav du kulturan de dijîn. Bi vê jiyanê ve girêdayî em gelek "nûyîtiyan" dibînin, kesayetiya me têt guhertin û problem jî ji me re çedîbin. Wekî mîsal, ev tiştêن ha babetin girîng in ku em dikarin li serê hîzir û serhatîyen xwe binivîsinin.

Bî rî ve birina YCK-ê sal bi sal têt guhertin û ji ber wê jî birhê, tesîrê, li kalîte û naiveroka Dîdarê dike. Dîdar ji hemî ciwanen kurd re vekirî ye û hêvî dikim ku hun ji îro û pê ve bi nivîsarîn xwe teji bikin. ☠

HUSEYN BETTÊ

MISTEFA AYDOGAN
bû serokê Federasyona Komeleyen Kurdistanî li Swêdê.
Endamên Komîteya
Kargêr yên nû ev in:
Mistefa Aydogan
Şermîn Bozarslan
Husamedîn Aslan
Nebî Bal
Dilêr Berzencî
Helale Qazî
Hemîd Gewherî
Loqman Endîmeh
Seyran

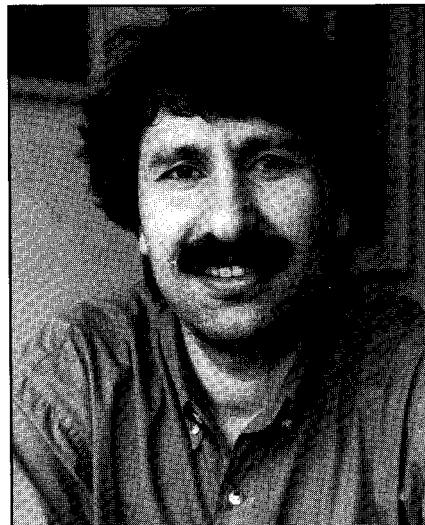

Foto: Arif Zêrevan

dîdar

Hejmar / No: 15

TİRMEH/ JULI 1995

Yekîtiya Ciwanên Kurd li Swêdê
Kurdiska Ungdomsförbundet
i Sverige

Berpîrsyarê giştî / ansvarig utgivare
HUSEYN BETTË

Redaktor / Redaktör

(kurmancî)

ARIF ZÊREVAN

(svenska)

CECILIA ENGLUND

(kurmanciya başırı)

LOQMAN ENDIMEH

Redaksiyon / i redaktionen

Arif Zêrevan

Atiya Bettê

Birahîm Xalid

Behrûz Şucat

Mehmûd Mirgewerî

Rojda Çeliker

Mizanpaj / Redigerare

ARIF ZÊREVAN

Abonetiya Salane / Prenumeration

Ji bo endamên YCK-ê belaş e.

Ji bo ciwanan / För unga: 120 Skr

Ji bo mezinan: 180 Skr

Ji bo dezgehan/myndigheter: 200 Skr

Ji bo welatên dî 200 Skr

Buhayê yekane 25 Skr

Navnisan / Adress:

dîdar

Box 49082

S-100 28 Stockholm

SWEDEN

tel: 08-652 85 85 vxl

Fax: 08-650 21 20

Postgiro: 644 78 00-1

ISSN 1102-9005

Dîdar organa Yekîtiya Ciwanên Kurd li Swêdê ye, salê 6 hejmar têr weşandin. Dîdar dengvedana xwest, viyan û ditinên hemî ciwanên Kurd e. YCK endama FKKS-yê ye. Her nivîskar ji nivîsa xwe berpîrs e. Mafê redaksiyonê heye ku nivîsen ji derve têr serast û kurt bike.

Naverok

CIVAK:

- 3 CIWANÊN HÊJA, GUH NEDIN XIRABXWAZAN!,
Atiya Bettê
5 TELAQ Û KRİMİNALÎTE PIR DIBE,
FEDERASYON ÇI DIKE?, *Behrûz Şucat*
10 SEVEK BÊ ALKOL, *Rojda Çeliker*
11 QEHREMAN Û HEYRANÊ WAN, *Rojda Çeliker*
12 INTERNET, NETEWEYÊN YEKBÛYÎ
YA BÊ ŞURAYA EMNÊ, *Arif Zêrevan*

HÜNER/EDEBIYAT:

- 6 EHMEDÊ XANÎ FEYLESOFEKÎ MIROVPERWER E,
Birahîm Xalid
8 ZIMANEK Û ZILAMEK, *Herekol Ezîzan*
14 PROVOKATOR MEHMÛD BAKSIYÎ DÎSAN
GURZA XWE VEWEŞAND, *Arif Zêrevan*
18 PÊŞGOTINA MÛMÊN QONAXA RÛRES,
Ehmed Huseynî

TEVLİHEV:

- 2 DERDÊ EXLAQÎ, *Arif Zêrevan*
16 REDAKSIYONA DÎDARE, KÎ KÎ YE!
19 FERHENGOK

INNEHÅLL

- 20 VÄLKOMNA TILL DIDARS SVENSKA DEL!,
Cecilia Englund
20 WHAT'S UP?
21 PROFETEN ZARATHUSTRA, *Cecilia Englund*
21 MÖJLIGHETERNAS TIDNING, *Huseyn Bettê*
22 VIDEOBRUDEN; VIT KVINNOHANDEL
I SVERIGE? *Rojda Çeliker*
22 UNDERBART ATT SE STOLTA DANSARE,
Matz Ridderström

Mina-
qese

Telaq û krîmînalîte pir dibe, Federasyon ci dike?

Kongreya 14:em a Federasyona Komeleyen Kurdistanê li Swêdê, FKKS, meha borî de ber-pê bû. Di vê kongreyê de gelek babet hatin munaqeşe kirin. Lê mixabin ev kongre bi kaosê hatibû xemilandin. Ci di hêla birêveberî û ci di hêla munaqeşeyan de, kongre bû skandal û şermeke mezin ji bo kurdên Swêdê ku ev 15-20 sal in li vir dimînin. Ji bo cara yekem ez wekî nûner di vê kongreyê de beşdar bûbûm. Lê ji bilî bêhêvîtiyê min tu hesteke pozitîf ji vê kongreyê negirt.

Federasyon hîn bi zihniyeta berê tê idare kirin û birêvebirin. Delegeyên kongreyê piranî li ser pirsên siyâsî yên aktuel li Kurdistanê disekinin û pirsên muhacirtiya kutleyên kurd li Swêdê bi hîç awayî nakevin rojeva xebata federasyonê.

Civata kurd li vir gehîştiye derecyeke nû. Nivşen nû di civata swêdî de kêmzêde hatine entegre yan asîmîle kirin. Problemên spesîfik ji bo jiyana muhacirtiyê bi qirika kurdên Swêdê ji girtiye.

Hejmara telaq û jihevcudabûna malbatêن kurd zêde bûne, ciwanêن kurd tûşî krîza îdentîtê bûne, ketine di nav komikên krîmînel û hîn kongre li ser pirsên "Kurdistan" disekine. Eger em bi xwe li vir civatek saxlem pêk nehînin tucarî nikarin arîkariya civata nexweş ya Kurdistanê bikin. Keft û leftenî siyâsî, bila nivşen mezin di partiyên xwe yên siyâsî de bînîn ziman. Federasyon ji bo organizekirin û entegrasyona civata kurd li vir hatiye damezirandin. Meydana minaqeşeyen siyâsî ne Federasyon e. Bila ev baş têkeve qafê we de!

Ciwanên vir kurd in û di heman katê de ji swêdî. Kultura

Meydana minaqeşeyen siyâsî ne Federasyon e.
Bila ev baş têkeve qafê we de!

kurdî ci qasî ji bo wan girîng be, kultura swêdî jî hewqasî girîng e. Eger ciwan kurd bin, lê welatê wan Swêd e ne Kurdistan. Roja si-

bê eger ciwan cihê xwe di nav Federasyonê de nebînin, tucarî xwe têde akîf nakin. Eger mirov bixwaze Federasyonê ji bo ciwanan atraktif bike divê hûn dest ji demagojî û şantajên siyâsî ku we bi xwe re ji Kurdistanê anîne, berdin.

Ez gelek malbatên kurd dibînim ku hildiweişin. Fenomena "Ensamstâende mödrar", dayîkîn bi tenê, di nav malbatên kurd de ji tiştekî ne ecêb e. Di malbatên weha de ku dê nikare kontrolê li ser zarokan bike û berpirsyariyên mezin dikevin ser stiyêen zarokan, tandansê xurt hene ku xortên wê malbatê têkevin ser xetên krîmînalîteyê. Ü vê gavê gelek xortên kurd jî di nav komikên krîmînel de cih girtine. Li Swêdê bêkariyeke berfireh heye. Di kongreya Federasyonê de hîç peyvek li ser vê babeta girîng nehat gotin. Bêkarî rê li krîmînalîteyê vedike. Di biryarên Federasyonê de hîç tedbîrek ji bo pirsa bêkariyê nehatine girtin, lê ji bo mehkûmkirina vê partiyê yan wê rêxistinê biryarên kongreyê hâtine girtin!!!

Seksiyonên ciwanan roj bi roj pasîf dibin. Muzîka kurdî û folklora kurdî êdî bala wan nakişine. Divê em xwe li gor şer-tênen nû tedbîq bikin. Divê em çalakiyên wisa li komeleyan li dar bixin ku ji bo ciwanên me entresant in.

Di rojeva xebata Komîteya Kargêr û ya Giştî divê ev pirs têkeve radayêن yekem. Pirsa bêkariyê, krîmînalîteyê ciwanan û dûrbûna ciwanan ji civata kurd dikarin bibin nemeyen nebixêr ji bo civata pêşerojê ya kurd li Swêdê. •

BEHRÛZ ŞUCAÎ

GA Û KÜSÎ

Filîmê destan, kartonî, bi zimanê kurdî. Hem bi kurmancî hem bi soranî li ser kasetên cida hene.

Bîha: 50 skr (mesrefa posteyê ne tê de)
Navîşana xwestînî:

Kurdiska Ungdomsförbundet

Box 49082

100 28 STOCKHOLM – SWEDEN

Tel: 46 – (0)8 – 652 85 85

Ehmedê Xanî

feylesofekî

mirovperwer e

Di 27-ê gulana borî de li Stockholmê, li ser daxwaza Komeleya Nivîskarên Kurd û Federasyona Komeleyên Kurdistanê li Swêdê konferansa Ehmedê Xaniyî hat çêkirin.

Axêverên konferansê profesor Juyce Blau ji Fransayê, mameste Mûrad Ciwan ji Swêdê û Dr Martin van Bruinessen ji Holandayê ji saet 10-ê siharê ta 16-ê piştî nîvro lêkolînên xwe li ser jiyanâ Ehmedê Xanî û berhemên wî yêne edebî pêşkêşî guhdaran kirin.

Axaftina Juyce Blauyê di çarçeveya lêkolînike akademik de bû, diyar bû ku wê encamên lêkolînên zanyarî ji nêrînên prîvat, şexsî, girîngtir didîtin lewma jî serkaniyêne wê yêne herî girîng destnîvîsên pirtûka Ehmedê Xaniyî bûn û analîzkirina wan dibû bingeh ji nêrînên wê re.

Naveroka axaftina xanim Blauyê bi kurtayî ev bû:

– Ehmedê Xanî ji eşîreta Xaniyan e ku li navçeya Hekariyayê cih digirit, malbata wî di sala 1000-ê koçkirinê, hicrî, de li Bayezîdê bi cih bûn.

– Helbesta Ehmedê Xaniyî di çarçeveya tradisyonâ, medreseya, azerî de çêbû û giha. Tesîreke eşkere ya sazmankarê tradisyonâ azerî Qetranê Tebrizî û nûnerên wê yêne dî, wekî N. Gence û Camî, li ser Ehmedê Xaniyî hebû. Lê digel wê jî Ehmedê Xanî yekemîn kes bû ku helbest di stîla şes-birke (sudasiyat) de nivîsand.

– Ehmedê Xaniyî helbestên xwe di şêweyê "behr-ê hezec" de nivîsandin. Ji ber ku ew pirtir li gel melodî û karekterê, xweseriya, zimanê kurdî diguncî.

– Helbestvanê kurd yêne beriya Ehmedê Xaniyî, wekî Elî Herîrî, Feqiyê Teyran û Melayê Cizîriyî berhemên gelek giranbûha nivîsandin, lê îdeolojiya milî di helbestên wan de ne

gelek diyar bû û motîvên gelek berhemên wan (Şêxê Sen'an, Xisro û Şêfîn, Leyla û Mecnûn) ne ji jiyanâ kurdan bûn.

– Ehmedê Xanî yekemîn kes bû ku Mem û Zîn bi ziman û motîvên kurdî nivîsand. Ehmedê Xanî di Mem û Zînê de ne tenê behsa çîroka du evîndaran kir, herwiha wî bi awayeke romantîk û dramatîk jiyanâ xelkên dema xwe nîşan da û hest û xwestên wan teswîr kir.

– Ehmedê Xanî ne tenê helbestvan jî bû, herwiha ew feylosfekî mirovperwer bû. Nêrîna wî li ser mirovan nêrîneke felsefi bû.

Di dawiya axaftina xwe de Joyce Blauyê got Ehmedê Xaniyî bingeha zimanê kurdî danî, da ku ziman bikaribe roleke edebî û civakî bilehîze.

Axtîna mameste Mûrad Ciwanî jî lêkolînike sistematîk û berfireh bû. Dibe ku li hindek cihan ew derket derveyî çarçeveya babeta konferansê, bi taybetî gava ku ew bi dirêjayı li ser rewşa Ewropayê di dema Ehmedê Xaniyî de axivî, lê bi giştî wî wêneyeke zelal li ser rewşa civata kurd ya siyasi, aborî û kulturi di dema Ehmedê Xaniyî de pêşkêşî guhdaran kir. Mûradî naverok û giringiya berhemên Ehmedê Xaniyî bi şêweyekî berfireh ronî kir:

– Beriya Ehmedê Xaniyî Kurdistan cihê şehrewerîyeke dewlemend bû. Gernasên bi nav û deng, wekî Simonic û Ewliya Çelebî ku di wê demê de çûn Kurdistanê, di nivîsen xwe de gotine ku bajarên Kurdistanê wekî Diyarbekir û Bedlîsê li hemî rojhilatê bi nav û deng bûn. Bi bazarên xwe yêne dewlemend, serkarên xwe yêne zîrek û malên xwe yêne xweş û paqî dihatin naskirin.

– Di dîwanxaneyên mîrên kurdan de bi sedan şairên bi nav û deng hebûn. Wê rewşa dewlemend ji bo derketina şa-

● **JOYCE BLAU:** – Nêrîna Ehmedê Xaniyî li ser mirovan nêrîneke fel-sefi bû.

● **MARTIN VAN BRUIJNSEN:** – Ehmedê Xanî bi xwe ne nasionalistekî kurd bû.

irekî wekî Ehmedê Xaniyî ax xweş dikir.

– Gava Ehmedê Xanî hat dinyayê civata kurd li ser rîyeke nû bû; bajarvaniya kurdan ji xweşiyê ber bi nexwesiyê diçû. Mîrekên kurdan dest pê neyariya hev kiribûn. Mem û Zîna Ehmedê Xaniyî dengê wê demê ye. Mirov tê de hemî nexwesî, tirs û hêviyên mirovên kurd yêñ wê demê dibîne.

Axafina dawiyê di konferansê de ya Dr Martin van Bruinessenî bû. Martinî wekî siyasiyekî ahaft, wî girîngî pirtir da perspektivîn siyasî-dîrokî di Mem û Zînê de û bi şêweyekî kurt û car-carinan radikal nêrînên xwe gotin. Mirov dikare bêje ku hindek ji nêrînên wî derveyî wan nêrînan bû yêñ ku heta îro piraniya kurdan baweriyê pê tînin. Mebesta min ne ew e ku ez bêjîm nêrînên Martinî şas in an dirist in, tenha ez dixwazim bêjîm ku gelek xalêñ balkêş di ahaftina wî de hebûn.

Martin wiha dibêje:

– Ehmedê Xanî bi xwe ne nasionalistekî kurd bû, ew babê nasionalîzma kurdî ye. Ehmedê Xanî daxwaza dewleteke kurdî nedikir lê belê daxwaza şahêkî kurd dikir û mebesta wî ji gotina "dewletê" jî her tim ne ew dewleta ku em îro fêm dîkin e. Wî gelek caran gotina "dewletê" di Mem û Zînê de bi kar anîye, em dizanî ku di wê demê de carinan "dewlet" bi me'neya "xwêshîlî û şehremanî" bû.

– Dema Ehmedê Xaniyî gotina "kurd" an "kurmanç" bi kar dianî mebesta wî ne hemî kurd bûn, mebesta wî tenê mîrek, axa û şêx bûn.

– Heta îro Mem û Zîn di sê qunaxêng re derbas bû-ye:

- **Qunaxâ yekê** ji nîvîsandina Mem û Zînê, 1695, dest pê dike û digihî ta sedsala 19-an. Di vê qunaxêng de Mem û Zîn

berhemeke mihelî bû, tenê di nav kurdêñ kurmancîaxêver de dihat naskirin.

- **Qunaxâ didoyan** bi destê Hacî Qadirê Koyiyî di serê sed-sala 19-an dest pê dike. Wî Mem û Zîn ji kurmancî wergerand soranî û bi vê wergerê Mem û Zîn ji berhemeke mihelî bû berhemeke Kurdistanî.

- **Qunaxâ siyan** ji sala 1968-an dest pê dike. Di vê salê de çapa tirkî ya Mem û Zînê, ku ji aliyê Mihemed Emîn Bozarslanî ve hatîbû wergerandin, derket. Ev çapa tirkî di nêrîna min de girîngtirîn bûyer bû di jiyana Mem û Zînê de, ji ber ku piraniya kurdêñ bakur, ku nedîkarîn wê bi kurdî bixwînin, ew bi tirkî xwendin.

Di dawiya konferansê de min ev pirsa he ji hersê axêveran kir. *Gelo di dema me de ji bo kultur û tevgera neteweyî ya kur-dî Ehmedê Xanî çend girîng e û girîngiya wî di ci de ye?*

Joyce Blau: – Ehmedê Xanî îro jî pir girîng e, ji ber ku ew dide xuyakirin ku hestêñ serxwebûnê li cem kurdan ne tişte-kî nû ye, kurdan beriya 300 salan daxwaza serxwebûnê kiri-ne.

Mûrad Ciwan: – Ehmedê Xanî pir girîng e, ji ber wî di jiyana xwe de şerê parçebûnê kiriye û daxwaza yekîtiya kurdan kiriye. Îro jî derdê me yê herî mezin parçebûn e, lewma daxwaza Ehmedê Xaniyî ji me re rîveker e.

Martin van Bruinessen: – Ez li gel xanim Joyce Blau û Mûrad Ciwanî me, tiştên wan gotin pir dirist in. Ez jî di baweriya wan de me. •

BIRAHÎM XALID

Zilamek û zimanek

b

elê heke ew zilamê xurt û bi vêneydâ bû zilamek dikare zimanekî jihevdeketî saz bike û carina zimanekî mirî vejîne. Herwekî emê niho bibêjin ew zilam peyda bûye û zimanekî mirî vejandiye û ew xistiye nav zimanên zindî, nav wan zimanên ko mirov pê daxêvin û mexsedên xwe pê eşkere dikan.

Me got zimanên mirî zimanên zindî. Bêdiro, ji awirê jiyînbariyê ve ziman jî wek mirovan û wek her heybera rihber dîzên, dijîn û dimirin.

Ji zimanên mirî hin hene warkor û kordûnde diçin, di pey xwe re tu tiştî nahêlin; ne kîl ne kitêb. Hinê din di pey xwe re eserine mezin, kitêbine hêja dihêlin û ew kitêb hetanî iro jî têne xwendin. Lê ew ziman bi xwe mirî ne, ji ber ko êdî ew ne zimanê devkî ne û tu kes bi wan naopeyive.

Li Ewropayê latînî, li rohelatê nîzing ibranî zimanine mirî bûn. Latînî iro jî zimanekî mirî ye. Lê hercî ibranî êdî ne zimanekî mirî, lêbelê zimanekî zindî ye.

Belê ew mirovê bivên di nav cihîyan de derket û zimanê ibranî vejand. Ibranî zimanekî samî, zimanekî kevnare, hevalê erebiyê ye. Tewrat yek ji çar kitêbên mezin pê hatiye gotin û nivîsandin. Bi tenê zanayan pê dizanîn û di kiniştan de tewrat bi vî zimanî dihate xwendin.

Hercî cihî bi zimanine din, bi zimanên welatên ko tê de rûdiniştin xeber didan. Yanî cihîyan zimanekî milî, zimanekî xweser nîn bû û ji lewre wan bi zimanên xelkê xeber didan.

Di sala 1877an di şerê ûris û tirkî de zora tirkân çû bû û hercî miletên Belqanê hene ji bindestiya tirkân xelas bû bûn. Xelaskirina dewletên Belqanê nemaze bi destê çarê ûris çû bû serî û miletê ûris bi xwe bi vî işî bendawar dibû û rojnameyên rûsi gelek qala dewletên Belqanê ên nû dikir.

Di welatê ûris de xortekî cihî bi navê Elyêzer bin Yehûda hebû. Kurê Yehûda wek herkesî bi vî şerî bendewar dibû û

didît ko miletên bindest wek Sîrbistan û Birxaristanê û ên mayîn ji nîrêñ zorkerên xwe xelas dibûn û digîhaştin istiqallêñ xwe. Yehûda bi van bûyeran li miliyeta xwe hişyar dibû û li ber halê miletê xwe diket. Yehûda didît ko halê miletê wî ji halê her miletê din xirabtir e. Cihî ne bi tenê bê welat û bê hikûmet in; lê zimanê wan jî nîne û bi zimanên xelkê xeber didin.

Xortê cihî qerara xwe da û di dilê xwe de got: divêt cihî ve-gerin welatê pêşiyên xwe, welatê kurên Israîl, û dîsan divêt ko cihîyan jî weke xelkê zimanek hebe û têkde pê baxêvin. Ev ziman jî zimanê pêşîyan, zimanê ibranî ye.

Yehûda hînî zimanê xwe bû û di sala 1878an de qesta Parîsê, qesta wî bajarê mîvanhewîn kir.

Lî Parîsê, Elyêzer bin Yehûda têkilî cihîyan Parîsê bû. Elyêzer ji alîkî zimanê xwe pêş ve dibr û ji aliyê din fikrên xwe ên milî belav dikirin. Lê welatiyên wî bi xwe lê radibûn û heye ko digotin ev mirov dîn e. Lê Yehûda guh ne dida wan û ji esera xwe a mezin re bi vêneke xurt û mezin û bi se-re xwe dixebeitî. Yehûda kiri bû serê xwe ji miletê xwe ê bêziman miletakî biziman bîne pê.

Yehûda bi xwe hînî zimanê xwe, hînî ibraniyê bû bû. Niho diviya bû ibraniyê di nav civata miletê xwe de belav bike. Ji bo çandina tovê xwe jê re zeviyek diviya bû. Di sala 1881ê de Elyêzer keça mamosteyê xwe jî xwe re anî û berê xwe da Felestînê. Bi vî awayî jinikek, hîmê xanimanekê, keti bû destê wî. Zaro wê bidana pey. Yehûda bi rê ve, di vaporê de dersa jina xwe got û hetanî ko gihaştine erdê Felestînê jina wî hînî çend pirsên ibranî bû bû.

Gava pê li erdê pêşîyan kirin Yehûda gote jina xwe, ji niho û pê de emê bi tenê bi ibranî xeber bidin. Ibraniya jinikê ge-lek hindik bû. Jinikê kir ne kir lê mîrê wê ji qerara xwe ne geriya. Ne hewceyî gotinê ye ko zaroyêñ Yehûda hetanî ko

"Îro hînbûna xwendin û nivîsandina zimanê mader ji bo her miletî êdî ne bi tenê wezîfeke şexsî lê wezîfeke milî ye jî. Heçî bi vê wezîfê ranebûne wezîfa xwe a milî pêk ve ne anîne û bi kêrî miletê xwe ne hatine."

bûne xort ji ibraniyê pê ve bi tu zimanî ne dizanîn û ji lewre di nav xelkê de lal dihatine hesêb. Lê bi vê laliyê miletê cihî wek miletine din bû xwediyê zimanekî, xwediyê zimanekî xweser.

Yehûda û xelkê mala wî di zîvariye de dijîn. Lê ci xem. Ji fikirine mezin re fedakarîne mezin divêtin. Ji ber ko xelk bi derbekê bîra fikira mezin nabe. Yehûda nanê tîsî dixwar lê gava didît ko xelkê mala wî bi ibranî xeber dida, bawer bikin, xwe bextiyartirê mirovên dinyayê dihesiband.

Dawiyê Yehûda rojnameke bi ibranî belav kir ji xwe re xwendevan jî peyda kirin. Bi rê va û di hin dibistanê cihî de dest bi xwendina ibraniyê jî kirin.

Ji milê din Yehûda ferhenga miletê xwe çedikir û bêjeyên ko di zimanekî mirî de nînin ew jî pêk ve tanîn. Zimanê ibranî jî di nav cihîyan de belav dibû. Di sala 1922an de gava Elyêzer bin Yehûda mir zimanê ibranî yê ko berî 30-40 salî zimanekî mirî bû, bû bû zimanê miletékî. Ev ziman îro di Felestinê û di rex erebî û ingiliziyê de zimanekî resmî, zimanê dewlet û hikûmetê ye jî.

Kurdino, eve zilamek û zimanek û tişte ko bi vêna zilamekî tête pê. Di kar û biserhatiya vî zilamî de pend û derseke mezin heye. Herçî miletê bindest û bêziman an bê zimanê nivîskî divêt jê ibretê bigirin. Herçî em kurd, me ziman, me zimanekî delal heye û em pê daxêvin û piraniya me ji vî zimanî pê ve bi tu zimanî nizanin. Bi tenê divêt em hînî xwendin û nivîsandina zimanê xwe bibin.

Îro hînbûna xwendin û nivîsandina zimanê mader ji bo her miletî êdî ne bi tenê wezîfeke şexsî lê wezîfeke milî ye jî. Heçî bi vê wezîfê ranebûne wezîfa xwe a milî pêk ve ne anîne û bi kêrî miletê xwe ne hatine. Ji bona ko mirov bikare xwe ji miletékî bihesibîne divêt bi kêrî wî bêt.

Piştî ko em kurd jî wek miletê din bûne xwediyê elfabekê xweser, xwendin û nivîsandina zimanê me gelek hêsanî bûye. Tecribê şanî daye ko li gora jîriya mirov kurd ji heftekê heta çar heftan de dikarin hînî xwendin û nivîsandina zimanê xwe bibin.

Belê piraniya kurdan bi tenê bi zimanê xwe ê mader dizanîn û ji lewre li mal be ji derve be bi tenê bi kurdî dipeyivin. Lê di nav kurdan de hindikahîke kiçik heye û xelkê vê hindikahiyê an di welatê xerîbiye de bûne an îro tê de dijîn. Tişte ko ji vê hindikahiyê re divêt, heke bi zimanê xwe nizanîn berî ewîlî hînî wî bibin û pişre di nav mala xwe û bi zar û zêcên xwe re herwekî Elyêzer dikir bi tenê bi kurdî xeber bidin.

Belê ji van kurdan re divêt, gava derve têne mal, herwekî cilêن xwe ji xwe dikin û wan bi cilêن malê diguhêrînin, zimanê xwe jî welê biguhêrînin û bi zimanê kûçê di nav malê de naxêvin û zimanê malê, zimanê mader wek tiştekî miqedes hilînin. •

**HEREKOL EZÎZAN
HAWAR, 1942, hejmar 40**

Celadet Ali Bedirxanî ev nivîsar bi imzaya Herekol Ezîzan di Hawarê de çap kiriye. Em ji ber giringiya wê wekî nimûneyeke balkêş ji nû ve çap dikin.

ŞEVEK BÊ ALKOL

Sevê şahiyê firsetek in ji bo ciwanan ku di nav çalakî yên kulturî de hevdû nas bikin, li hevdû germ bibin û bi vî awayî jî li hember hevdû bi fahm û tolerans bin.

Yekîtiya Ciwanên Kurd li Swêdê 3'ye meha hezîranê de, li resturanga Ole Dole Doff-ê bi munasebeta dawîhatina dibistanê şevez şahiyê ji bo endamên xwe yên ciwan li dar xist. Taybetiya vê şevê ew bû ku di şevê de alkol tunebû û program ji dengbêjên ciwan pêk hatibû. Nêzî 70–80 ciwanan beşdarî şevê bûn. Helbet ku mirov hijmara endamên YCK-ê bide ber çavan, ew beşdariyek kêm e. Lê em ji bîr nekin ku di nav civata kurd de ji ber hin sebeban baweriyek peyda bûye ku şevêni ciwanan bi alkol in, ji kultura kurdî dûr in, ciwanan hînê tiştên xirab wekî narkotîka-yê dikin û tenê hin kes beşdarî şevan dibin. Helbet para rastiyê di vê dîtinê de heye, ji ber ku şevêni YCK-ê heta nuha bi awayek dûrî kultura kurdî, bi alkol, bi şer û pevçûn derbas bûne. Heta hin kes dibêjin ku di hin şevan de narkotîka tê firotin. Ji ber van sebeban gelek ciwan beşdarî şevan nedîbûn û temsîla xwe di nav YCK-ê de nedidîtin.

Ez bawer im bi wext re wê dîtinêni li ser YCK-ê bêne guhertin. Lazim e YCK hewl bide ku her ciwan bi awayek fireh beşdarî çalakiyan bibe, ne tenê hertim eyñî insan.

Wek min li jor got, taybetiyek vê şevê bê alkolbûyîna wê bû. Bi biryara komîteya kargêr ya nû, dê êdî şevêni ciwanan bê alkol bin. Sebeba wê jî gelek basit e; YCK çalakiyên li dijî alkol û bikaranîna narkotîkayê kiriye program û destûra xwe. Berpirsyariyek civakî ya YCK-ê heye. Ji ber vê berpirsyariyê YCK nikare rê bide ku ciwanan kurd hînê alkolê û tiştên din bibin. Helbet YCK nikare mudaxeleyê jiyana ciwanan ya privat, xweser, bike. YCK tenê dikare di çalakiyên xwe de tesîrê li ciwanan bike û îmkanan jî bo bikaranîna

alkol û tiştên din peyda neke. Lê tevî ku şev bê alkol bû, dîsa jî hin ciwan wekî serxweşan bûn. Vêca ez nizanim ew serxweşîya wan ji kêfa bû an tiştek din!

Hin şevêni ku li derveyê YCK-ê çedîbin, ji bo qezencen aborî çedîbin û tu berpirsyariyek wan ya civakî tune. Ew dixwazin ku bi hezaran kes beşdarî şevêni wan bibin û bi hezaran bîrayan vexwin. Ciwan hînê alkolê dibin (?) Narkotîka bikar tînin (?) Ji kultura xwe dûr dikevin (?) Ji civata xwe re xerîb dibin (?) Ev tişt ji bo wan kesen amadekar ne problem e. Tenê bila ew pereyan qezencen bikin, bes e. Divê YCK ji şîrketan, ku ji qezencen aborî hatine avakirin, cudatir kar bike. YCK dezgehek civakî ye ji ber vê yekê berpirsyariyek wê ya civakî heye.

Taybetiyek dinê ya vê şeva nû ew bû kû dengbêjên ciwan beşdarî şevê bûn. Bi vî awayî jî YCK bepirsyariyek xwe anî cîh; îmkan da ciwanan ku hunerên xwe nîşan bidin û xwe pêş ve bixin. Herweha pêşniyarek ji bo projeyekê heye ku YCK festîvalekê li dar bixe ku dengbêjên ciwan beşdarî wê bibin. Xeynî wê bi vê şevê diyar bû ku ji bo çêkirina şevez 20–30 hezar kron ne lazim e. YCK dikare bi pereyek gelek hindik jî şevan çêke û ew şev jî bi kêmeşî wekî şevê din xwes bin.

Ji ber ku şev ji bo ciwanan bû, bilêtén şevê 50 kronan bû. Ew jî li gor îmkanen ciwanan bû, ji ber ku gelek ciwan xwendekar in û nikarin 80–100 kronan bidin bilêta şevez. Lazim e YCK di pêşerojê de jî van tiştan bifikire û gora îmkanen ciwanan bûhayê bilêtan dayne.

Yekîtiya Ciwanên Kurd li Swêdê demek nûh dijî û bi piştgiriya me ciwanan dê hin xurttir bibe. YCK çiqas xurt bibe, dê hewqas baştir perpirsyariyek xwe ya civakî bi cîh bîne. Ji ber ku sebeba damezrandin û hebûna YCK-ê berpirsyariyek wê ya civakî li hember ciwanan e.

ROJDA ÇELIKER

sal gelên dinyayê xelasbûyîna şerê duymîn yê cîhanê pîroz dikin û qurbanê wî şerî bi bîr tînin. Ez dixwazim behsa wê faktora "qehremaniye" ya ku dikare bibe sedemê şerîn wiha bikim.

Di civateke ku tê de dijatiyê aborî û civatî hene an jî dema ku kaos dest pê dike hertim ji bo "sererastkirina" muşkuleyan hin qehreman derdikevin. Helbet heger qabiliyeta wan ku bikaribe serkêsiya civateke ku di derheqê pêşerojê de bê hêvî ye û li serkêsekî digere bike.

Grubêni olî, Îsayî wek qehreman û xelasbûnîn. Komünîst serokên xwe yên ideolojîk, ku rîya xelasbûnê ji koma gelan re nîşan dane, ji bo xwe wekî qehreman dibînin. Nazîstan jî Adolf Hitler wekî qehreman didîtin. Ew bû ku dê bihatâ û xeyala hezar salî, "dinyaya paqîj", ava bikira.

Insanan an jî komikîn insanan her tim di dema rewşen ekstremlî de, wekî şer, xela û krîzîn aborî, hewcedariya qehremanan his kirine. Qehreman ji wan hewcedariyê insanan ava dibin.

Ji ber sedemên dîrokî, ez fahm dîkim çîma gelê Alman Hitler wekî qehreman didîtin. Şerwindakirina Almanyayê ya şerî yekemîn bû sedemê nerazîbûnî di nav civata Alman de. Dema dû şer de xelkê Alman ji aliyê welatên serketî ve bi heqaret hate mûamelekîrin ew nerazîbûn bû hêrs û beecî. Ew krîza aborî bû cirûska agiri. Wê demê hewcedariya şexsekî ku bikaribe serkêsiya xelkê bike hebû. Ew şexs jî Adolf Hitler bû. Lê hewcedariya Hitlerî ji bi tiştekê hebû, ew jî piştgiriya xelkê bû. Hitler hêviya wan bû. Wî dest bi viran kir. Virêne mezin; "virêne biçûk herkes dike, lê xelk baweriyê bi virêne mezin tînin". Hitler ji ber sedemên iđeolojîk piştgirî nestend lê ji ber vir û sozên wî xelkê piştgiriya wî kir. Lê pişt re ji ber wê propagandaya muazzam û intensîv li hember cihû (yahûdî), komünîst û xelkên din, xelkê Alman bi awayekî iđeolojîk jî aktîv bûn.

Di bawerîya nazîzmî de, ku bi rastî jî pê bawer bûn, cihû, komünîst, homoseksuel, insanên seqet û hin insan an grubêni

din ne "paqîj" bûn û ew diviyabûn ji ser rûyê erdê bihatina paqijkirin. Li gora dîtina wan cinsê Arî cinsê ku difikire ye û dinya bê vî cinsê ku mîjiyê wî dixebite nikare ji heq tiştan derê.

Ew insanên ku wekî qehreman hatine qebûlkirin gelek bi rehetî dikarin bi awayekî psîkolojîk xwe wek insanên ji her tişti meztir bibînin. Koma insanan we bawer dikin ku ew yê herî baş e, yê herî mezin e û tenê ew dikare xwe bigîhîne wê "armanca dawiyê".

Ya herî talûke ew e ku heyranê qehremanan, li dijî dîtin û qîmetên wan be jî, bi çavek girtî baweriyê bi "qehremanan" tînin. Hewce nake êdî ew bifikirin ji ber ku ve "qehremanê me" difikiye û hertiştî ew çêtir dizane. Êdî meriv bawer dike ku cinsê Arî her tiştî icat kiriye, her tiştîn baş yên wan in û

ew ji her kesî bi aqiltir in. Ji ber ku êdî tenê yek kes difikire an jî fikirandin dibe ayidê hinek kesan, jêhatîbûn û berhem derxistin namîne. Ji ber vê yekê pêvajoya pêşveçûnê disekine. Ji ber ku pluralîzm tuneye, ew civat mehkûmê têkçûnê ye. Nîmûna herî berbiçav Sovyet e.

Di civatekê de ku hêvî bi qehremanekî ve girêdayî ye, piştî ku qehreman bi ser naeve, heyranê wî qehremanî jî daxwaziya xwe ji bo jiyanê wenda dikin û di nav wê civatê de kaos dest pê dike. Ew civat êdî bê xwedî ye û nizane ci bike. Bi vî awayî ew civat nikare li ser pêyan bisekine.

Di nav rûpelên dîrokê de gelek qehreman hebûne ku birastî jî civat ber bi pêş ve guhertine. Qehremanen ku bi awayekî teknîkî, civakî, aborî, hunerî, civata ku iro em tê de dijîn anîne vê sewiyeyê layiqê pesindayînê ne. Lê Adolf Hitler û insanên wekî wî tu car nebûne û dê nebin qehreman ku bi awayekî baş werin bibîr anîn. Ji ber ku ew ne tenê xiyanetê li gelê xwe dikin lê her weha xiyanetê li insanetiye û li pêşerojê dikin. »

ROJDA ÇELIKER

Internet, Neteweyêن Yekbûyî ya bê Şûr@y@ Emnê

i

nternet dinyayek e di dinyayê de. Ew, meyaneke nependî ye ku mirov li wêdê ji yêk û du re nameyan dîrêke, minaqşeyan dike an jî bi hev re kaxezan dilehîze. Li wê meydanê hemî kes tecrûbe û zanînên xwe li yêk û du lêkvedikin. Dinyayeke welê ye ku bê hed û hisab agahdarî lê hene – û ew tu caran ji te ne ji PC yan Mac-a te dûrtir e.

Internet cîhanekê belaş e. Erê xwelêgirêdan wekî xeta telefonê bi pereyan e, lê cardî jî mirov dikare xwe bixapîne û bêje belaş e. Li wê dinyayê kes heqê bilavkirina nameyan an jî agahdariyan bi pereyî nake.

Ma gelo Internet xewneke anarşîk e? Belkî. Internet wekî Neteweyêن Yekbûyî ya bê Şûraya Emnê, bê Meclis û bê Komîsyon e. Li wê derê ne pêwîst e ku dewletên cîran erêniya xwe bidin ji bo dewleteke nû bibe endam. Ya herî rast ew e em bêjin li wê derê berpirsyarê ti tiştan nîne.

Çend tiştên herî girîng ku tu dikarî Internetê ji bo wan bikarbînî ev in: Rêkirina e-mailan, anîna program, pirtûk û fil-ên din, beşdarbûna minaqşeyen rasterast yan yên li ser panoyan û melevaniya bi baskan di nav pêlên agahdariyan ji nivîs, risim û dengan de.

Dereceyên Internetê

E-mail: Me'neya wê posteya elektronîk e. Ew ji namerêkiri-nê zûtir, ji axaftina telefonê destxweştir û ji herdûyan jî er-zantir e. Ji iro pê ve nimareya faksa xwe jîbir bike. Ji hir û pê ve divê tu di kartvízita xwe de navníşaneke bi vê @-yê xemilandî binivîşînâ.

Di Internetê de peydakirina navníşanekê ji xwe re ne gelek biha ye. Di heyîvekê de sedkronek yan kêmter têra wê qesê dike ku tu bibî xweyê navníşaneke welê.

ftp: Ev ne navekî welê ye ku mirov pê serbilind be. Tiştên ku ew dikare bike jî ne karêñ serbilindiyê ne, lê ew pir kîr karê mirovî têt. Ev tîpêñ he kurtahiya "file transfer protocol"-ê ne û me'neya wê ew e ku tu dikarî program, nivîs û risiman kopyayı kompûtera xwe bikî yan jî ji kompûtera xwe rêkî.

News: Usenet News gelek panoyen reklaman yên elektronîk in ku seranserê cîhanê di xwe de digûncînin. Ji 10 000-an pirtir panoyen wiha hene ku tu dikarî lê minaqşeyan bikî.

IRC, Internet Relay Chat: Ev wekî ku mirov bikeve odehye-

kê de ku mirov tu kesê li wê odehyê nas nake. Ferqa di navâ IRC û e-mailan ew e ku di IRC-yê de mirov rasterast bi mirovan re diaxive; tiştên ku mirov li pencereya kompûtera xwe de dinivîse her di cih de derdikeve pencereya kesen ku mirov pê re diaxivin.

World Wide Web: 3W tevnepîrek e ku li raserê Internetê rawesta ye û hemî databasen li dinyayê de heyîn bi hev re gîrê dide. 3W rê lê diveke ku hemî kes bikare bi baskan melevaniyê di Internetê de bike. 3W li hev welê hatiye ragirtin ku mirov bi mişkî dikare pêş û paş ve here, grafik û risiman bîbîne û hwd.

Programên pêwîst

Eudora: Yek ji programen herî navdar e. Ew ji bo rêkirin û wergirtina posteya elektronîk, e-maile, têt bikaranîn.

Archie: Ev aleteke ya lêgerê ye di Internetê de, pir xurt e lê carinan dînîtiyan dike.

Gopher: Ev protokolek e ku piraniya caran kombîne bi programa lêgerînê Veronica-yê re têt bikaranîn.

Slip (Serial Line Internet Protocol): Ev standardek e ku dihêle kompûtera te ya malê xwe bigîhîne Internetê. Ev ji te re pêwîst e heger tu bixwazî world wide web-ê bikarbînî.

Mosaic: Ev programek e ku dihêle tu world wide web-ê bi grafikên xwe ve bibînî û lê bigerî.

Netscape: Ev programek e ku dihêle tu world wide web-ê bi grafikên xwe ve bibînî û lê bigerî. (Versiyona Mosaic-ê ya pêşexistî û ticarî ye.)

ppp (Point to Point Protocol): Ev jî wekî Slip-ê dixebyte

Telnet: Ev rê dide te da tu di netê de bikarî xwe login-ê kompûteren dî bikî.

Navníşanên hêja

Bi milyonan navníşan di Internetê de hene. Lê ezê li hir çend navníşanen ku bawer dikim ji xwendevanen me re balkêş in

binivîsim:

Bill Clinton: president@whitehouse.gov

All Gore: vicepresident@whitehouse.gov

Johannes Paulus II: pope@vatican.com

Serokwezîrê Swêdê: statsministern@sb.gov.se

Pêwîst e mirov navnîşanan bi tîpêñ kiçik binivîsîne, an ne Internet rîya xwe nas nake.

Agahdarî li ser programê ku mirov dikare bi rîya Internetê ji xwe re bîne:

mailserver@nic.funet.fi

mail-server@sics.se

Wiha di Internetê de li navnîşanan bigere:

service@rs.internic.net

û paşê ji piştî "subject"-ê binivîsîne "help"

Ji bo tu bizanî ka Clinton çi dike, binivîsîne Clinton-Info@Campaign92.Org û paşê ji binivîsîne help.

Bankeya genan: gene-server@bchs.uh.edu

Navnîşana kesên ku bala wan li ser zimanê esperanto heye: esperanto-request@rand.org

Li ser problemê jinan: femaile-request@lucerne.eng

Li ser Hinduîzmê: listserv@arizvm1.ccit.arizona.edu û paşê ji binivîsîne SUB HINDU-D û navê te bi xwe.

Heger tu li hemî imkanê Internetê girêdayî bî, tu dikarî di van navnîşanan de li agahdariyan bigerî:

Library of Congress: telnet locis.loc.gov

USA Today: telnet yfn.ysu.edu login: visitor

Agahdarî li ser erdhêjînê: telnet geophys.washington.edu login û password: quake

Setrenclehilîtin: telnet rafael.metiv.ucsb.edu

Pirtûkanîn: ftp mrcnext.cso.uiul.edu

Lîsteya xizmetê di Internetê de: telnet library.wusth.edu

Nûçeyen ji NASA-yê: telnet spacelink.msfc.nasa.gov

Databasê vekirî yên Komîsyona Yekîtiya Ewropayê: telnet echo.lu

Ev ji hinek navnîşanên bi rîya www-yê ne:

Federal bureau of Investigation: http://naic.nsa.gov/FBI_homepage.html

Volcanoworld: <http://volcano.und.nodak.edu/>

Welcome to the Planets: <http://stardust.jpl.nasa.gov/planets/>

From DNA to Dinosaur: <http://www.bvis.uic.edu/museum/>

Mexico out of balance: <http://www.igc.apc.org/nacala/me>

xico/html

SF-Bokhandeln: <http://www.nettime.se/sfbok/sfbok.html>

Navê şirketê ku abonetiya Internetê difiroşin

• Uniplus Internet Access: Ev navê servîsa Teliayê ya Internetê ye. Telia tenê li seranserê Swêdê, bi riya xeta telefonê ya bi nimareya 020-ê dixebyte, abonetiya Internetê bilav dike. Lîbelê abonetiya bi riya Teliayê re biha ye. Ji bo agahdariyê telefonî 90 400 yan Internet-info@telia.se bike.

• Swipnet: Bi bihayê 300 kronan di heyîvê de imkana hemî dereceyên bikaranîna Internetê dide te. Xwelêgirêdan bi 300 kronan e, piştî hingê di nava saet 07.00 – 18.00-ê de serê her saetekê 60 kron e û piştî 18.00-ê 30 kron e. Ji bo agahdariyê telefonî 08 – 632 40 40 yan Info@swip.net bike.

• Bahnhof Internet Access: Bi bihayê 250 kronan di heyîvê de imkana hemî dereceyên bikaranîna Internetê dide te. Bahnhof ji bo xwelêgirêdanê tu pereyan ji te nasitîne. 30 saatêñ êwil belaş in û piştî hingê serê her saetekê 15 kronan ji xelîtokê te yê pereyan de dertêxin. Ji bo agahdariyê telefonî 018 – 10 08 99 yan info@bahnhof.se bike.

• Algonet Public Access site: Xwelêgirêdan belaş e û bi bihayê 129 kronan di heyîvê de imkana hemî dereceyên bikaranîna Internetê dide te. Piştî hingê serê her saetekê 6 kronan ji kûrika/berîka te didizin. Ji bo agahdariyê telefonî 08 – 799 30 11 yan info@algonet.se bike.

• ABC-klubben: Heqê endametiya salê 275 kron e. Xwelêgirêdan ji bo 6 heyîvan 300 û ji bo salekê 500 kron e. Tu mesref dî yê wê nîn in. Ji bo agahdariyê telefonî 08 – 80 18 25 yan info@abc.se bike.

• Oden Telecom: Bi bihayê 99 kronan di her sê heyîvên ewil de imkana hemî dereceyên bikaranîna Internetê dide te. Piştî her sê heyîvan bihayê abonetiyê dibe 150 kron ji bor her heyîvê. Ji bilî wê tu heqê saetan nastîne. Ji bo agahdariyê telefonî 08 – 34 00 00 yan info@oden.se bike

Navê çend şirket dî ji ev in: Kuai Connection, Tel: 0290 – 236 40, Personal Internet, Tel: 08 – 783 2045, LineWise, Tel: 08 – 20 60 80, Nätverk C, Tel: 018 – 18 77 00, Everyday Online, Tel: 08 – 24 74 74, Josnet, Tel: 046 – 32 04 25, Komnet Celsius, Tel: 0910 – 82200, Maxinet, Tel: 08 – 23 24 25, NetTime, Tel: 08 – 24 95 24, NetGuide, 031 – 28 03 72, Förenade X, Tel: 040 – 47 54 52.

Ji bir nekin ku heger dinya ji xirab bibe hun dê heqê axaftina herêmiyê, lokalsamtal, bidin. Di agahdariyên li ser Internetê de pir behsa heqê axaftina herêmiyê nayêt kirin. ↗

ARIF ZEREVAN

Finanîna bi rêya posteyê, bi gotina Mehmud Baksiyî "bûka vîdeoyê", Videobruden, problemek e di nav kurdên müşextî de. Gelek xortêne nejinanî, ku piştî derbeya leşkerî ya 12-yê ilonê çûn derveyî welatî, mecbûr bûn bi keçikênu ku wan baş nas nekiînî, yan jî qet nas nekiînî re şû bikin. »Mecbûriyet« hebûna vê rastiyê û problemên ku ev şûkirînê he bi xwe re tînin nanixumîne.

Mehmud Baksiyî bi zimanê xwe yê misasî û uslûba xwe ya tinazker ev rastî dramatîze kiriye û gihandiye derecaya xeyalan. Ji ber hinek salûxdan û teswîrên ku wî bikaranîne ne rastî bi xwe, lê xeyalên, fiksiyonên, Mehmudî ne.

Wekî nimûne, devjeniya di nava Salo, Hesen, Wedo û polîsa li balafirxaneya Arlandayê fantaziyek e ku Mehmudî ji ber xwe çekiriye. Devjenî li ser berxikê ku kurdan birine Arlandayê ye. Goya ew dê wî berxikî li pêşîya bûkê şerjê bikin. Berxik li bin maseyekî de bi mîzerekê nixamtiye. Polîsa swêdî dibîne ku heywanek li bin maseyî de ye.

"...

– Ev çî ye, pîrsyar kir wê bi hirs û tiliya xwe nik berxikî ve kir. Salo, hingî jê hat, lê xebitî bi nezaket bersiva wê bide.
 – Ev kûçikekî biçûk ê kurd e. Fekê, çi guhîn wî spehî ne. Jinika polîsa şaqis bû. Paşê jî bi dengekî nîfîs ji Saloyî re got: – Dînokeyo!
 – Dînoke tu bi xwe yî, bersiv da Saloyî. Feke çavan û dûvî.
 – Min tu caran kûçikeke holê xerîb nedîtiye, bersiv da polîsa jinik.
 – Sedêsed rast e te nedîtiye. Evê he cewrikekî kurdê xwerû ye.
 – Ka bîne hir.
 – Tu caran naînim. Ne min tenê kûçik bi xwe re anîye. Li wê dera he gelek kes dî jî hene. Ewil yê wan jê bistîne û paşê were nik min, bersiv da Saloyî.

– Li gor qanûna swêdî mirov nikare berxikekî bi xwe re bîne Arlandayê, zivirand polîsê.

– Bêedebiyê li hemberî kûçikê min neke.
 – Vêca niho tu dîn î.
 – Ya dîn tu bi xwe yî, ku nikarî vavêriyê bêxî nava berxik û kûçikan de. Heywanen me jî wekî me kurdan û we swêdiyan ji hev ferq in. Ma tu fêm nakî?

Devjeniya di nava polîs û Saloyî de hingî diçû germtir dibû. Tu kesê jî yên li qehwexaneyê rûniştî nedikarî nebihîsin ka wan ci digotin.

– Heger tu hîma niho berxikî nedî min ezê bangî hinek dî polîs bikim, got polîsa jinik bi awayekî tehdîtkar.
 Lê belê Saloyî xwe çavtîrsandî nekir.
 – Heger ku tu bangî hemî polîsan û orduyê jî bikî, ez nafikiyîm kuçikê xwe bidim te, nijadperesta dêhlîk!

– Ez, nijadperest? Tu bi xwe ew î. Tu dibêjî em ji hev cida ne,

Provokator Mehm dîsan gurza veweşan

ne ez. Berxikî bîne hir!

Hesen, ku li nêzîk dirûnişt û guhdariya devjeniya di nava Salo û polîsê de kiribû, nedikarî pirtir bêdeng bimîne. Wekî prensîp wî ji tu rengê polîsan hez nedikir, herwiha ji polîsen swêdî yên xwînşirîn, spehî û kej jî hez nedikir û digit polîsen hemî neteweyan wekî hev in. Li gor wî tu polîsen camêr nebûn.

– Feke min keçê, got wî ji wê re. Silehfîrotina Swêdê ji bo Îran û Iraqê wekî tawan nayê ditin, di gel ku em kurd jê zererê dibînin. Lê bixworeanîna heywanekê bo Arlandayê tawanbar tê hesibandin.

Polîsa jinik berê xwe da Hesenî û bi toneke tirş bersiva wî da.

– Bi rastî jî ez bi siyasetê ve mijûl nabim. Ez tenê karê xwe dikim.

– Karê çî? Mihtemelen balyozxaneya Tirkîyeyê pere dane te û gotiye here heywanen kurdan desteser bike, bersiv da Hesenê ku ji xirûcirê hez dikir.

Wedoyî ev dizanî. Ji ber ku ew ditirsa dê tiştek bibe, ew rabû ser xwe û ber bi polîsê ve çû û destê xwe dirêjî wê kir, silam dayê.

– Merheba, navê min Wedo ye, got wî. Ez dikarim arîkariyekê bikim?

– Wey li minê, got polîsê û destê wî girt. Ü tu ci dixwazî?

Wedoyî desten xwe zivirandin, stoyê xwe wekî kûçikekî xemgîn xwar kir û got:

– Em ji Kurdistanê ne. Ew di nava Tirkîye, Îran, Iraq û Sûriyeyê de ye û hinek jî li Sovy...

Polîs gotina Wedoyî birî.

– Ji min re ne girîng e hon ji kû ne. Mesele ew e ku divêt ev heyan jî vê derê bêt dûrxistin. Ya hon bi xwe vî karî dîkin yan ne ezê bangî hevaleke xwe bikim.

– Kurdistan bi petrola xwe dewlemend e. Ji sedê dehê rezervên petrola dînyayê li ba me ne, got Wedoyî bêyî guhê xwe bide polîsê.

– Bes behsa cografaya xwe bike. Ew bala min nakişîne.

– Çiyayê Agîri li wê dera he ye, domand Wedoyî.

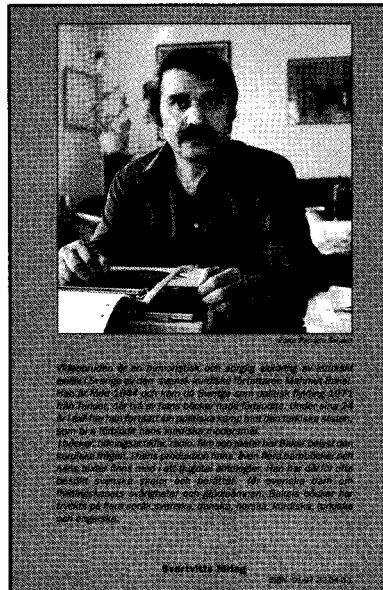
– Ezmanê xwe bigire an jî winda bibe, vereşîya polîs.

Wedoyî hêvî dîkir ku agahdariyên wî dê berxikî ji bîra polîsê bibe, lê belê wê ji bîr nekir.

Vêca Saloyî arîkariya Wedoyî kir.

ûd Baksiyî

xwe

– Bi rastî jî Wedoyî li xwendegeha bilind ya Weterîneriyê li Stockholmê xwendîye û ew dikare ji te re bêje ka ev heywanê he kûçik e yan berxik e.

Kurîna Saloyî Wedo dilxwêş nekir. Niho diviya wî xwe bidaya nîşankirin wekîisporeke ku ew ne ew bû. Erê ew çend somestran [termîn] çûbû xwendegeha weterîneriyê, lê wî bi dilxwêş nedixwest direwan li polîsa swêdî bike. Wan kurdên dî difikirîn ku Ew piraniya caran tirsonek bû. Lewra wî ji polîsa re got:

– Fefe min keçê. Heger em destêne xwe danin ser wijdana xwe û li lingêne heywanî binêrin, ew bi rastî jî ser yê berxikekî ve ne. Lî heger mirov feke serî û dûvî, ew welî yê kûçikekî ne. Ma ne xerîb e?

Bi vî awayî wî xwest him polîsa him jî Saloyî êmin bike. Û Salo lo kêfxwêş dixweha.

– Te dît, got wî ji polîsa re. Heger ku weterînererek bêje ew kûçikek e, hingê ew kûçikek e. Divêt polîseke swêdî jî baweriye bi vê bîne.

Polîsa xwe nebîhistî kir û berê xwe da Wedoyî.

– We diyar e tu mîrekî camêrî. Bi xêra xwe ji hevalê xwe re bêje bila heywan ji vêderê bêt dûrêxistin. Ez naxwazim zorê bi kar bînim.

– Bêhna xwe fireh bike. Ez sozê didim te ku gava bûk ji teyarê peya bû dê heywan jî winda bibe, bersiv da Wedoyî bi lêvên besîş.

– Û divêt kûşpîl jî bêñ paqîj kirin, got wê.

– Bê şik ezê li wê miqate bim. Ez bi xwe dê wê bikim, heger ku pêwîst be, got Wedoyî. Ma ne divêt swêdî û kurd li ser heywanekî bêguneh şer nekin, qey ne welê ye?

Niho polîsa bi nîfîneke nebawer serê xwe ji Wedoyî re xwar kir. Ma baweriya wê bi wî dihat an jî diviya wê arîkarî bixwesta? Wê jî nedixwest şer derbikeve. Lewra wê bityar da ku baweriya xwe bi piştrastkirin û sozên Wedoyî bîne û ew bi sêlimeya çerîx [rulltrappa] çû jor, salona ku rêwingî jê diçin.”

Lî gor vê jêgirtinê tu ecêbî di pirtûka Mehmedî de nîne. Lî gava ku mirov pê de diçe û agahdar dibe ku kesekî bi navê Kazo 70 keç bi rêya vîdeoyê anîne Swêdê û bi rêyeke “qanûni” firotine hingê mirov diveciniqe û ji xwe re dibêje

ma qey ez ne li Swêdê dijîm, lewra ta niho min ji tu kesê ne bihîstiye ku keçen kurd li bazareke wiha têñ firotin. Ma gelo, heger ku rast e, çima Mehmed Baksi giliya Kazoyî li ba polîsa Swêdê nake. Şona ku ew meseleyê mezin bike û di rojnameyan de bêje divêt polîsa Swêdê rî li ber vê bazarê bigire, ew dikare giliya Kazo û kesen wekî Kazoyî bike. Mehmed wê nake, lewra ew jî dizane ku Kazoyekî kurd ku 70 keç firotibin nîne, bazareke welej jî nîne.

Aya heger pirtûka Mehmed Baksiyî fiktîv e û tiştîn wî nîvîsandîn xeyalê wî bi xwe ne çima ew daxwaza midaxeleyê li daîreyen Swêdê dike. Heger ku Mehmed idia dike ku

ew tiştîn wî nîvîsandîn rastî, faktâ, ne hingê divêt ew idiyêne xwe izbat bike.

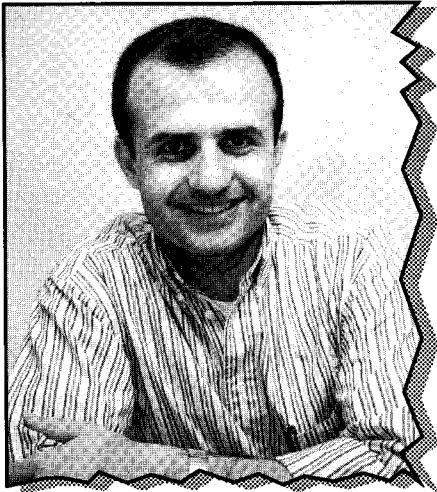
Pirtûka “Bûka vîdeoyê” pirtirîn li ser rewşa keça kurd Şîrîn û mîrê wê Ferhatî ye. Li gor pirtûkê Kazoyî di vîdeoyê de resmî xwişka Şîrînê nîşa Ferhatî kiriye û Ferhatî qebûl kiriye bi wê re şû bike. Lî babê Şîrînê şona xwişka wê ya biçûk ew rîkiriye û gava ew bi rî existî jê re gotiye: “Keça min, di jîyanê de ev şansê te yê dawiyê ye. Bijartina te di nava Swêdê û mirinê de ye.” Yanî heger tu vegejî ezê te bikuji.

Mehmed Baksi gava ku li keyfa wî be nîfînen eşairî yê bakîkî dike xetereke mezin ji bo keçekî kurd, gava ne li keyfa wî be qet guhdariya nîfînen wî babî nake. Mehmed ji devê Şîrînê wiha dînîvîsîne: “Ne mimkûn e mirov wê bifirose, got wî [Kazoyî] ji babê min re.” Li gor têt fêmkirin Kazoyî ne xwestîye rîsmî Şîrînê bikişîne û ji babê wê re gotiye ew nayêt firotin. Ma Mehmed Baksi nizane ku mirov ji babekî gundî yê adetperest re bêje keça te nayêt firotin, dê ew bab mirovî bikuje. Heger ku Kazoyî ji babê keçikî re welê gotibe divêt wî babê adetperest Kazo kuştibe. Ya babê Şîrînê jê re negotiye vegera te mirina te ye, yan ne heger wî we gotibe divêt wî Kazo jî kuştibe.

Mehmed Baksi bi zanabûneke provokatif rastiyan serûbin dike, ew bûyerên neberekil wekî faktâ pêşkêş dike. Li gor “Bûka Vîdeoyê” Kazo kameraya xwe ya vîdeoyê bi xwe re dibe diçe Kurdistanê, li meydanê gundan bi dehan keçan kom dike û sûretê wan dîkişîne. Tu dibêjî qey gundan Kurdistanê kerxane û keçen kurd jî orispî ne. Ji ber ku ew dixwazin xwe bifiroşin li meydanan de bê tirs poz didin qewadekî wekî Kazoyî.

Mehmed, ka xêra babê xwe ji min re bêje, ma tu dikarî û diwêrî biçî li gundan Kurdistanê keçan kom bikî û ji wan re bêjî ka werin ez sûretê we bikişînim, da we wekî qehpikan li bazarên Ewropayê bifiroşim? »

ARIF ZEREVAN

Arif Zêrevan • redaktor

Ez, Arif Zêrevan, 27-ê kanûna paşiyê ya 1965-ê û gundekî Kurdis-tanê ji diya xwe bûm. Hingî ku tê bîra min zarokekî belakir û rîko bûm. Min ji çûna ber pezî li rîyalên Benaviyayê û dotina şîri li ser berfa ji sarin-can derêxistî hez dikir. Gava me berf ji gihanên bizinên kir didot ser şîrê di kodikê de û divexwar em wekî mîrîn zozanên bilind û azadtîrîn mirovê li ser rûyê erdê bûn. Ka berfeşîr? Ka bizina kir? Ka Benaviya û dîtina çiyayê Zêrnîke, Herekol, Berkever û Cûdiyi?

Îro li wan zozanan ne zozanî, ne keriyên pezî, ne mirovên serbilind, ne Mam Gewro yê hostayê dîtina mêsên hingivî û ne jî Sosina ku min bi awirê wê çavêن xwe dişustin hene. Ew cih bûne gorsîna cendirmeyên tîrkan.

Îlona 1986-ê hatim Swêdê û min 1994-ê li hir fakûlteya rojnamevaniyê li Unîversiteya Stockholmê xilas kir. Nêzîkî salekê di Televizyona Swêdê, Sveriges Television, de xebitûm, dûv re jî du heyîvan li şirketeke ya karê Multimedia-yê de kar kir. Niho li karî digerim. Miriyê yarîkirina bi risman û kompûterê me.

Xewna min ya herî mezin vebûna rîyekê ye ji bo rojname, radyo û televizyonên kurdî yêne ne di bin desthilata partî û rîxistinên siyâsî de.

Redaksiyona Dîdarê ya nû

Kî kîye?

Ji nav keçan gelek dildarê yêن porreş im. Navê min Birahîm Xalid e. 28-salî me. Kurdi, rûsi, swêdî, erebî û ingilîzî dizanim. Min li Ukraynayê fakulteya tibê, medicin, xilas kiriye.

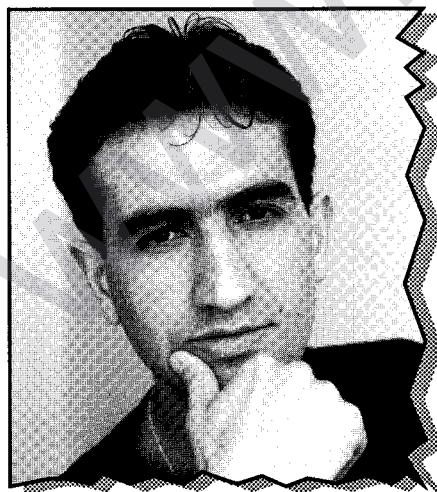
Ji nivîskaran yên herî pir jê hez dikim Fyodor Dostoyevskî, Cengîz Aytmatov û Selîm Berekat in. Helbestvanê min jî Sergey Yesenîn, Şêrko Bêkes û Ehmed Hu-seynî ne. Stranbêj jî Mihemed Arif Cizrawî, Mezherê Xaliqî û Tina Turner in.

Hobiyê min rojnamevanî, xwendina roman, çîrok û helbestan e. Ji nivîsandina tekstên edebî, helbest û gerê hez dikim. Xweştirîn tişt ji bo min dîtina hevalên nêzîk, şevbihûrikên romantîk li gel keçan û bêhna parfümên wan e.

Tişa ku hîletê (nefret) min jê diçe siyaseta "rûtik" e. Gelek mirov îro ji ber ku nikarin tu kar dî bikin bi siyasetê ve mijûl dibin. Ew mirov hem ji bo xwe hem ji bo civatê xeter in. Di nêrîna min de beriya mirov siyasetê bike divêt mirov dîrokê, lîteratûrê, hûnerî, sporê, modeyê, seksê û hwd nas bike.

Ne kêmâsi ye gava keçek yan xortek siyasetê neke, lê kêmasiyeke mezin e ku ew tiştekê ji lîteratûrê, modeyê, an seksê nezanibe. Ji xwe ev baweriya min yek ji wan sedeman e ku ez di Dîdarê de dinivîsînim. Ez bi hêvî me ku Dîdar bikaribe jiyanâ ciwanên kurd rengîntir bike û hest û xwestêن wan bi tradisyonike modern vejîne.

Di baweriya min de kêmasyîn Dîdarê pir in û ya herî mezin ew e ku gelek ni-vîsîn ku di Dîdarê de bilav dibin bi form û naveroka xwe nêziktirî cîhana mezinan e. Hêvî dikim ku em bi hev re û bi arîkariya xwendevanan bikaribin Dîdarê xweşiktir û ciwantir bikin.

Birahîm Xalid

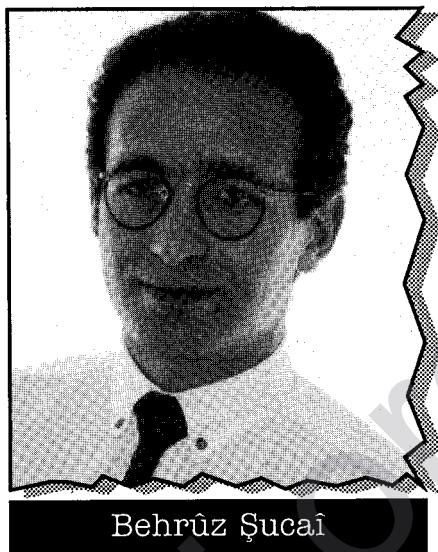
Navê min Behrûz Şucaî ye. Lê gelek kes min bi navê Alan Milanî dinasin. Piştî vê nasandinê êdî ezê navê xwe yê rastîn bi kar bînim. Ez di sala 1969-an de li gundê Kotolê, yan bi farsî Qottûre hatime dinyayê. Kotol berê mîrtî bû û heta sal 1919-an jî li ser axa Osmanî hesab dibû, lê niha erdê Îranê tê hesab kirin.

Ez di 16-saliya xwe de hatim Tirkiyeyê û di sala 1987-an de bi zora darê qederê ez li Swêdê cîwar bûm. Min li vir lîse xilas kiriye. Wekî din ez tercumanê resmî, desthilatdar, yê devkî ji bo swêdî-kurmancî me. Ez zewicî me û min keçeve 4-me-hî heye.

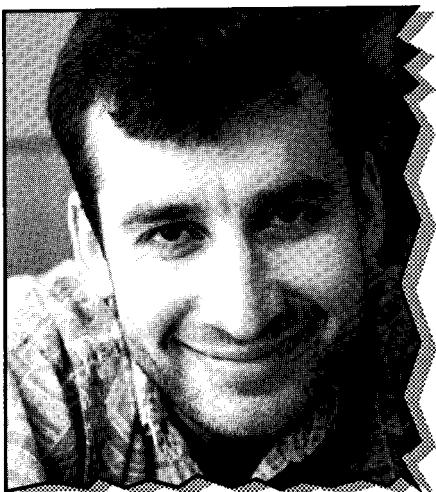
Ez ji sala 1993-an ve di redaksiyona Dîdarê de dixebeitim

Di dema xwe ya vala de – ku niha ji ber çêbûna keça min pir kêm e – ez romanên lîterer dixwînim û bi saetan li tenîş kompûtera xwe rûdinim û bi BBS-ên swêdî re kontaktê datînim.

Hêviya min avabûna Medya Mezin e.

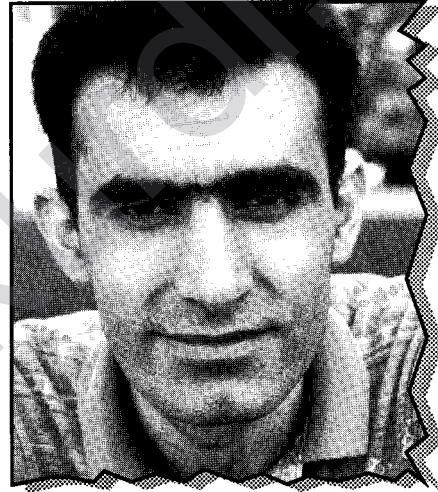

Behrûz Şucaî

Rojda Çeliker

Rojda Çeliker û Mehmûd Mirgeweri keys nedîtin ji xwendevanan re behsa xwe bikin. Bi sûretê herduyan em dirûvên wan ji we re didin nasîn.

Mehmûd Mirgeweri

Ez, Atiya Bettê, sala 1969-an ji dayika xwe bûme. Ve nîzîkî 20 salan e li Swêdê dijîm û 17 sal ji jiyana min di dibîstanan de derbas bûye. Min çar salan li nexweşxaneyê de kar kiriye.

Di demê xwe yê vale de dixwînim, hevalan dibînim, guhdariya mûzîkê dikim û diçim cejnên kurdî. Xayîzanên wekî we dizanîn ku ez sporê dikim; rekora min ya şexsî jî di xwedûravêtinê de 4.15 metre, di bezê de 60 metre di 9.05 saniyeyan de û di xirtefşiyê de jî 8.5 metre ye.

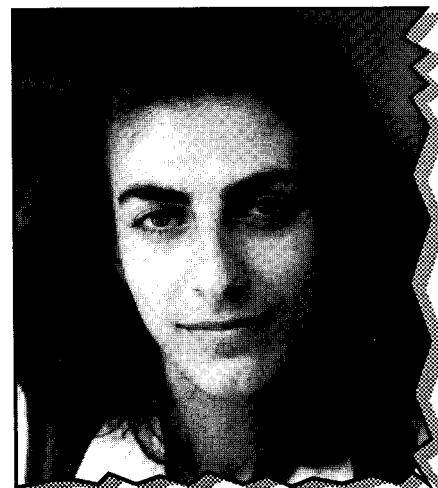
Ji xwarînên kurdî hez dikim, alkolê navexwim û cixareyê jî nakêsim. Ji "Hemedokê" Yaşar Kemalî hez dikim û heyranê "Schindlers List" û "Forrest Gump" im.

Jêgirtina herî navdar ji min re gotina Martin Luther Kingî ye: "Ya herî xirab ne kiryarêni mirovên xirab, lê bêdengîya mirovên qenc in." Dengbêjîn ku pir jê hez dikim jî Şivan Perwer, Mihemed Şêxo û Nasir Rezzâzi ye.

Ez pir ji hesp, çûk û mîrûyan hez dikim. Mirovên herî şâ ji min re grekî, yêñ herî salûs faris û yêñ herî nebîrêxistî jî kurd in. Tabloyen herî kirêt jî yêñ Pablo Picasso û ne. Ez qet ji taxêni xirbe yêñ Stenbolê hez nakim û pir bêriya Sarayevoya berî cengê dikim.

Çareserkirina herî baş ji problemên siyasi yêñ dinyayê re rakirina tixûban e, pişti ku hemî gel serbixwe dibin. Ü "Metoda Çînê" jî ji parastina zêdebûna mirovan re ya herî baş e; yanî girtina rê li ber bûyina zarokan. Dermanê têgihiştinê jî perwer-debûn e.

Hêviya min ciwanêni kurd in.

Atiya Bettê

Pêşgotina mûmên qonaxa rûres

Ey welatê şengebiyan, ey sîbera tîrsa kevnar!
Ey gerzela spîndar û kajêن gazindok!
Ey berbanga qulingan!
Ey mîkewa birîna birîndar!
Ey welatê narîn û çeleng!
Ey axa bêcir çendîn tu dûr !!
Ey toza xwedayî çendîn tu nêzîk î
Welato!!
Tu doza ci dikî ey gawir??

...

Yek mûmîk

Govendgerîn in, di wê kêlîka serxweş de, birînê êvarê di gurmegurma dahola serhişk de dihejînin...
Xemlüxêzen xwe bi toza lingan re ber bi avatiya pesindana melûl de dişînin...

Lê govend dimire, dahol dimire, xwêdana zimandirêj dimire, êvar ji bi ser stiranê de dimire, mûm vêdikeve, şev vedimire, lîlandina dawîn a hechecîka bajarê me bi ser hinarken helbestê de diherike...

Du mûmîk

Bajarê xwe dixemiland, bi şarezayî, keviyên dastanan şayik dikirin, qoçan û belgeyên riziyayî di bin zimanê xwe de vedişartin:

- Tu li ci diger?
- Li pişkokên bajarê xwe.
- Tu li ci dinêr?
- Li mûmikên memikên bajarê xwe.

Lê bajar dimire, şehîd vedigerin şevbuhêrkên xwe û darbesta baranê li ser devê rê ku rê bi xwe porkur e; wek çeperekî kevnar dihêniye, li mûmên xwekuj temaşe dike, û ji nû ve di wesiyetnameya baraneke dî de dimire.

Sê mûmîk

Di sîbera mûman de aferîdeyekî bê henas e; xwesotana biderengxistin beyhûde ye, ne pûperestî, ne bînahiya çavan, ne şekir rîjiya gizingê, ne ji Nervana dikarin şîrikê vê şevistanê wergerînin zimanê gezo û simaqê.

- Behîterk mir. Neynik bi ser mûmê de giriya.
- kê tu bi navkirî?
- Baskên êvarê wexta ku agirêñ mûman gur dikirin.
- Lê mûm mirin?
- Di asîtankên giyan de jiyan bê lixêv dihêwîre!

ra ra ra

Welato!

Lê??

Tu ji ya xwe danakevî...

Tu ji dojeha Serhişkiya sal û zemanan dernakevî...

Lê... em bêrya te dikin ey welatê bêkevî...

Baranêñ sermest û şeyda yêñ destê êvarê bi teşîyen xwe nave-

roka yadîgarêñ şîniya te diristin, şohiyêñ kesrewanî di tengerrêyên xewna me de li ba dibûn, û tinazî; pêkenîna ebedî di agirdanka dilê me de diqiqjîjîn. Ne giyanêñ me hînî tebatê dibûn û ne ji navê te yi mîşinî xwe dispart dilovaniya lêvîn me. Helkhelka me, reva me; mirin û ji dayikkûna me; keser-vedan û êş û xeyd û lihevhatina me bi ser belg û rîşiyêñ te de dirijîyan, lê tu guh nadî sergerdan, tu guh nadî serkweşîya eşq-bazan, ey welatê goristanêñ bê navnîşan û bê dergevan..

...

Erê Welato!

Birînek e lê çar xencer in
Gulçînek e lê çar leşker in
Hawarek e lê çar deng in
Biharek e lê çar reng in

Çar zevî bi çemekî ne
Çar gem bi devekî ne
Çar şivan bi pezekî ne
Çar pasvan bi rezekî ne

Çar Zîn û Memek
Çar esman û temek
Çar talan û demek
Çar bîstan û lemek

Çar mirin bi jînekê
Çar welat bi evînekê
Çar dîn bi dînekê
Çar agir bi gûrînekê

Çar Misulman û gawirek
Çar daristan û gurek
Çar goristan û sorgulek
Çar kurdistan û goştxurek

Çar rondik û zindanek
Çar landik û peymanek
Çar dendik û gîryanek
Çar siwar û serdarek

EHMED HUSEYNÎ

Me ev helbesta he ji Ehmed Huseynîñ diziye û bê destûra wî helbestê, hînekê kurkîrî, çap dikin. Heger hun rastiyê bixwazin me xwest bi vê "diziya" xwe em ji we re bidin zanîn ku kovareke bi navê "Dugir" ji aliye Ehmed Huseynî û hînek kesen dî ve têt derêxistin. "Dizi" ji me, kirîn û xwendina wê ji we.

Navíşana kovarê ev e: Dugir, Box 3437, 165 23 HÄsselby - SWEDEN • Tel: 46 - (0)8 - 36 65 16

Ferhengok

adetperest: hiskbawer, ke-sê adetên xwe diparêze
ayid: ... ve girêdayî
babet: reng, mijar
bakîre: keç, nexirabkirî
balkêş: enteresant
beec: ji acizî teqan
besîşîn: hêdîka kenîn
bijandin: dil çûyin, xwestin
bijartin: ji gelekan viyana hinekan
bilav: li gelek cihan
desteser: ji xwe re mal ki-rin
devjenî: şerê biçûk yê devkî
dînoke: nîvdîn, wekî dînan
eşairî: wekî adetê eşiran
encam: netice, dawî
ezman: ziman
fekirin: mêze kirin, lê nêrîn
şehremanî: bajarvanî
şû kirin: jin anîn / mîr kirin, zewicîn
gemas: yê ku li dinyayê di-gere
goya: herwekî, nejixwe ve
guncandin: tê de ihtiwa ki-rin, tê de hêwirandin
heciw: mîzah, satîr
heqaret: bi çavê kêm dîtin
hêrs: acizî, torebûn
hevpişk: şirîk, pişikdar
hewcedarî: pêwistî
himâ: hema, lewra
hindikahî: bi kêmî, kêmâyî
hir: vir, vê derê
idia: gotina ji ber xwe ve
istiqlal: serxwebûn, azadî
jihevdeketî: neliserhev, pa-rce parce
jîrî: xurtî, jêhatin
jîyînbarî: xwedîjîyan, ya ku jiyan tê de heye
kej: zeroke, nêzîkî rengê zer
kêl: kevirê li herdu seriyêngorê
kinişt: kilise, dêr
kordûnde: yê/ya ku dûnda-na wî/wê nebe, bê zarok
kûçe: kulane
kûşpîl: pişkûl, gûyê bizin û

berxan
lewra: çîma ku, ji ber ku
mêvanhewîn: mîvanper-wer, misafirperwer
meztîr: mezintir, gewretir
miamele: kirin: pê re dan û standin
miazem: gelek mezin, bê hed mezina
midaxele: xwetevilkirin, ti-liya xwe tê de kirin
mişextî: mihacir, kesê ji warê xwe bûyi
mişküle: girê û girift, prob-lemler
mihtemel: dibe ku bibe, qabilê bûyinê ye
minasebet: bi ... ve girêda-yî
miqedes: gelek bi qedir, payebilind
misas-î: wekî şerê misasê, wekî şerê zixtekî
mita: mal, pertal
mîzahî: bi henekî, satîr
muzir: ne di rê de, fehş
nîfs: nîzim, ne bilind
nîşa kirin: nîşan kirin, li ber çavan raêxistin
niho: niha, nihoke
nijadperest: yê ku nijadê xwe diparêze, rasîst
nik: ba, cem
pano: cihê hilawistina agah-darî û reklaman, lewhe
pend: şîret, rê nîşan kirin
pêvajo: xeta serpêbêya tişte-kê, rêya ku tiştin pê ve di-çin
piştarstkirin: erêkirin, peji-randin, qebûlkirin
pispor: zanayê tiştekê
qabiliyet: jêhatibûn, jîrî
qest: niyet, mebest
qunax: merhele, warê piştî yê niho
rêveker: yê ku rê diveke
rov: mûyên li dora quzê ji-nan û kîrê zelaman
salûxdan: dirûvkirin, tes-wîrkirin

sazmankar: avaker, çêker
ser pêyan: ser lingan, ne rûniştî
serast kirin: rast kirina xe-letiyan
serkês: yê ku serê mesele-yekê yan kesina dikîşîne
sihar: sibeh, sibe
tawan: guneh
tawanbar: gunehkar
tehdîtkar: çavtirsîn, awaye-ke çavtirsîn
têkçûn: xirab bûn, herifin
teswîr: salûx, şîkl û şemal
tevger: hereke, livbazî
tinazker: henekker, qeşmer
tirsonek: newêrek, nemêr
ton: derecuya bilindahî û nîfsiya dengî
tov: yê ku tê çandin ji bo hisînbûnê
vapor: gemiya küçük
vavêrî: mifareqe, ferq
vejandin: ji nû ve dana jiyan-ê
vêñ: xwest, viyan
vereşandin: ji zikê xwe de-rêxistin
warkor: bê war, bê zaro
we: welê, wilo, wisâ
xemgîn: bi derd, xweyderd
xendek: kendalê kulayı, ci-hê kûr
xirûcir: şemate, qelebalix
xiyanet: bêbextî
xweşhalî: halxweşî, dewle-mendî
xweser: malê xwe tenê
zêç: zarok, mindal
zevî: milk

Välkomna tillbaks till Dîdars svenska del !

Nu är sommarvären här igen och den med brunbrända ben (jag förstår inte hur folk kan få det så snabbt!!) och myggor och jag hoppas att ni njuter av sommaren och sommarlovet naturligtvis. Till detta nummer har det kommit lite material från andra skribenter än mig själv vilket jag verkligen uppskattar, dels eftersom jag själv inte behöver tråka ut er med mina egna alster och dels eftersom det betyder ett visat intresse för den svenska delen. Det är faktiskt väldigt viktigt att skriva och detta även ur ett större perspektiv. Detta kom jag fram till efter att ha lyssnat till den mycket kurdvänlige holländske antropologen Martin van Bruinessen för ett tag sedan. Han har skrivit "Agha, Sheik och Stat", om det kurdiska stamsamhället. Han menade i sitt föredrag att nationalskalden Ehmede Xanis verk Mem u Zin kan ha en stor betydelse för den kurdiska nationalismen, eftersom detta verk har starka kurdiska inslag. Man kan med andra ord kalla Mem u Zin ett nationalepos. Med dessa ord betyder det väldigt mycket för det kurdiska folket.

På slutet av 1400-talet uppfanns tryckpressar och detta innebar att det tryckta ordet kunde kopieras och spridas till fler än någonsin. Denna upfinning innebar att de nationella språken i Europa blev viktigare, eftersom det förut bara hade varit latin som lästs och skrivits. Fler fick tillgång till skrifterna och fler lärde sig läsa och skriva.

Mem u Zin skrevs för länge sedan men idag finns många exemplar och alla kurder känner till skriften. Där kan man tydligt se vikten av att kunna skriva och förmedla kunskap och information och sist men inte minst skriftens enande kraft. Att kunna skriva är ett maktmedel. Ett av de största i vår typ av samhälle. Det är på det sättet man påverkar andra.

Till Didar har alla möjlighet att höra av sig med sitt egna material och på det sättet förmedla kunskap och kanske försöka få andra att förstå eller påverkas av egna idéer.

Det finns bara en sak att tillägga: fatta pennan!

WHAT'S UP?

Kongressen

Den 8 april höll Ungdomsförbundet sin årliga kongress i Tensta Träff, nordväst om Stockholm. Över 120 personer deltog under dagen och kvällen och då var nästan alla sektioner representerade.

Efter mycket om och men beviljades den förra styrelsen ansvarsfrihet mot ett villkor. Villkoret var att en kommission skulle tillsättas för att granska ungdomsförbundets ekonomi. En kommission valdes ut och den består av en svensk revisor och tio medlemmar från ungdomsförbundet.

En annan viktig punkt på kongressen var val av ny styrelse. Den nya styrelsen för året 1995 är: Eliasi Kakabra, Hemîd Teymûrî, Ümîd Bozarslan, Atiya Bettê, Loqman Endîmeh, Sevder Cizîrî, Idrîs Ahmedî, Loqman Demir, Huseyn Bettê och Salah Heqgo.

Den påföljande festen började mycket sent. En musikgrupp – Hesen Mela gruppen – bestående av barn och vuxna uppträddes. Soloartister var Helin och Beston. Trots enkla medel hade alla kul på festen.

Den gamla styrelsen och Didar – medarbetare attackades med handmålade slipsar från Dalarna.

På det konstituerande styrelsemötet som hölls strax efteråt valdes Atiya Battî till Kurdiska Ungdomsförbundets ordförande.

Ungdomsförbundets sommaravslutning

På restaurangen Ole Dole Doff hade ungdomsförbundet sin sommaravslutningsfest lördagen den 3 juni. Detta var en ungdomsfest i många avseenden, eftersom den var av, med och för ungdomar. Det var inte många vuxna där. De som uppträddes var bara ungdomar och ingen alkohol serverades. Följden blev att festen blev lugnare. Det kom ganska många ungdomar och de var nöjda med både alkoholfrihet och det blandade musikvalet.

Kurdiska ungdomsförbundet anordnade festen tillsammans med sektionerna från Spånga och Stockholm och Tjejkommittén.

Vad som kommer hända till hösten!

Ungdomsförbundet planerar att anordna en sång och folkdansfestival till hösten. Tycker du om att sjunga eller dansar du i en folkdansgrupp hör av dig till ungdomsförbundets kansli i Stockholm. Ett tips kan vara att anmäla en kompis som är bra på att sjunga. Det kan vara svårt att våga ta det steget själv.

En annan festival vi hade tänkt att anordna är en med sportaktiviteter. Vi vet nämligen att det är många sektioner runt om i landet som spelar både fotboll och volleyboll och det kunde vara roligt om alla kunde mötas och spela mot varandra. Är du och din sektion intresserad av att vara med? Ring då 08 - 652 85 85 och prata med Sevder på ungdomsförbundets kansli i Stockholm.

CECILIA ENGLUND

redaktör för den svenska delen av Dîdar

PROFETEN ZARATHUSTRA

Renlighet och rättvisa var två viktiga delar i kurdernas ursprungsreligion zoroastrianism. Dessa två element finns fortfarande kvar i tre av våra världsreligioner, nämligen judendomen, islam och kristendomen.

Med profeten Zarathustras lära kom en helt ny gudsbild. Folk tillbad en högre makt, i stället för flera som förut. Zoroastrianismen var den första mer eller mindre monoteistiska religionen. Den var till stor del ursprunget till judendomen, islam och kristendomen, som alla härstammar från mellersta östern. I dessa världsreligioner kan man finna element som kan härledas från Zarathustras lära. Zoroastrianismen, som religionsvetare kallar den för, innehöll nämligen kampen mellan det onda och goda, himmel och helvete, yttersta domen och livet efter döden.

Hur kom då profeten fram till sin lära?

Han förkunnade att han hade mött den högste, den Vise Herren Ahura Mazda. Ahura Mazda var den högste guden för Zarathustras anhängare. Han beskyddade det goda och skapade livet och den materiella världen, som Gud eller Allah. Ahura Mazda omgavs av sex ärkeänglar, kallade spentas, som var strålande väsen och var och en beskyddade och vakade över egna områden i tillvaron. Därför var kanske inte zoroastrianism helt och hållet monoteistisk, men ändå ett steg mot våra världsreligioner.

Zarathustra levde mellan 1700–1500 f. kr. och var utbildad

Präst. Var han levde är oklart. Enligt en del källor föddes han vid Urmiah – sjön i dåvarande Medien, men enligt språkhistoriker borde han ha levat i nuvarande Afghanistan. Zarathustra själv diktade de äldsta delarna av den heliga skriften Avesta, nämligen Gatha-sångerna. De är tillägnade den högste guden Ahura Mazda. Språket han skrev på kallas avestiska och är forniranskt och östiranskt, enligt språkhistoriker. Stora delar av den heliga skriften har förstörts eller kommit bort under tider av invasioner av främmande folk, som greker och araber. Men Avesta började att skrivas ned på 500-talet efter Kristus.

Det var under medernas, alltså kurdernas förfäder, rike, ungefär 600 f kr, som Ahura Mazda började dyrkas. Zoroastrianism var en betydande religion fram till 630 – 40 talen e kr, då området invaderades av araberna och islamska värderingar och hann under denna långa period t o m vara statsreligion i Medien. Persernas kultur och språk influerades tydligt av den arabiska invasionen, medan kurderna höll ett hårdare tag om sitt kulturarv.

Efter zoroastrianismens tillbakagång på 630-talet förminkades anhängarantalet dramatiskt, men fortfarande på 1700-talet fanns det anhängare till läran i Indien. I dagens Kurdistan kan man finna kvarlevor från zoroastrianism i sekten Yezidis läror, men deras lära har även influenser från andra betydligt senare profeter.

I vilket fall som helst så lever profeten Zarathustras lära kvar i våra tre världsreligioner. "Also sprach Zarathustra" (Nietzsche)

Möjligheternas tidning

Hej, kära läsare!

Jag heter Hussein Batti och är ny ansvarig utgivare för Didar.

Didar är öppen för alla kurdiska- och även svenska ungdomar att skriva sina åsikter, tankar, upplevelser och ställa frågor mm. Ni får skriva och fråga om nästan allt möjligt. Det går bra med gratulationer som t ex födelsedagar av era vänner, släktingar, bekanta osv.

Didar ska ges gratis till våra medlemmar och kommer att utges 6 gånger per verksamhetsår. Medlem i Kurdiska Ungdomsförbundet, KUF, blir man genom att anmäla sig till närmaste ungdomssektion. Om det uppstår svårigheter med att ordna medlemskapet vänd er då till KUF.

Didar har tre redaktioner; nordkurdiska, sydkurdiska och svenska redaktionen. Vill du också vara med och skriva aktivt i Didar? Du är välkommen att hjälpa till och i så fall kontakta mig. Just nu har vi behov av personer för den sydkurdiska, sorani, redaktionen. Eventuella frågor och synpunkter tar vi tacksamt emot.

HUSEYN BETTÉ

Ansvärig utgivare

Ungdomsrådgivning

Ni ungdomar upp till 30 år kan ställa frågor gällande psykosociala problem som t ex familjekonflikt, externa- och interna problem som rör mentalhälsa, integrationsproblem, samlevnadsfrågor, identitetsfrågor och annat.

Frågorna besvaras av utbildade och kunniga inom ämnesområdena. Frågorna får ställas anonymt och ni bestämmer om dem får publiceras i Didar. Frågorna stannar mellan läsaren och rådgivaren som har tystnadsplikt. Vi garanterar läsaren sekretess. Frågorna kan ställas på följande språk: Kurdiska, svenska, engelska, tyska, arabiska och turkiska. Svaren ges främst på kurdiska och svenska i Didar eller hem till er om ni så vill.

HUSEYN BETTÉ

Ansvärig utgivare

CECILIA ENGLUND

VIDEOBRUDEN; VIT KVINNOHANDEL I SVERIGE?

Videobruden är en roman som handlar om en kurdisk flicka Shirin, vars giftermål med en en kurdisk man i Sverige, Ferhat, sker genom att Kazo åker till en kurdisk by, filmar Shirin och bokstavligen säljer henne till Ferhat. Efter Shirins ankomst till Sverige märker Ferhat att Shirins utseende inte liknar vad han såg på filmen. Ferhat vill inte ha henne i början men sedan accepterar han henne för att andra kurder inte ska baktala honom. Ferhat som samtidigt fortsätter att träffa sin flickvän börjar efter ett tag misshandla Shirin och behandla henne illa. Eftersom Shirin inte har uppehållstillstånd än, är hon tvungen att leva med det. Romanen slutar med att Ferhat försunner spårlöst och Shirin får inte sin ansökan om uppehållstillstånd beviljad.

Bokens språk är enkelt och flytande vilket gör att det inte är tråkigt att läsa. Den är rolig och driver med kurdiska sk intellektuella på ett humoristiskt sätt. Författaren beskriver det som sker i det dolda, bl a alkoholismen och nattlivet på ett trovärdigt sätt.

Fantastiska fantasier

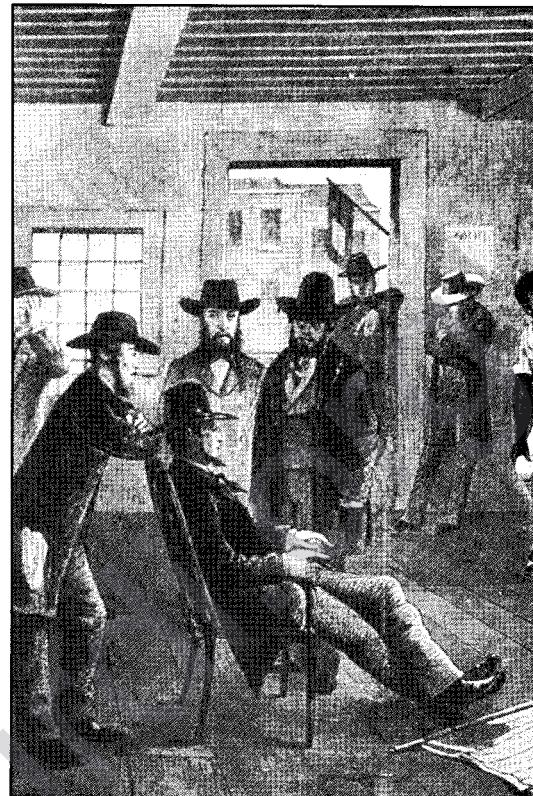
Vad man förstår av personbeskrivningarna så har Mahmut Baksi hämtat några karaktärer ur verkligheten. Om de personerna känner igen sig är det möjligt att de protesterar. Och jag vet inte om det som Baksi har gjort – att använda levande relativt kända personer i romanen – är ansvarsfullt eller för övrigt överensstämmer med den författnarskapliga etiken.

Romanen har uppmärksammats p g a protesterna och missnöjet bland den kurdiska allmänheten. Eftersom de

flesta inte själva har läst boken så förs diskussionerna på ett ohälsosamt sätt vilket har lett till allvarliga motsättningar mellan författaren och majoriteten av kurderna i Sverige. Att författaren beskriver kurderna som antingen pedofiler, psykiskt störda eller galna marxist-leninister gör inte saken bättre. Jag anser inte att boken är en jordnära skildring av kurderna i Sverige.

Filma oskulder

Det absurdå påståendet att kurder i Sverige åker till byar i hemlandet, filmar flickor som är oskulder, kommer överens med fadern om priset, visar videobanden för samlade kurdiska män på någon kafeteria i Tensta som i sin tur väljer ut någon flicka är en beskrivning som kurderna upplever förne drande. Dessutom sägs det i boken att den verksamheten bedrivs även i andra delar av Europa. Självklart har en författare rätt att i sin roman skriva vad han/hon vill men när författaren blandar fakta, riktiga personer och handlingar från olika organisationer och myndigheter med sina fantastiska fantasier och sedan försöker starta en debatt genom olika artiklar och uttalanden i radio och TV så undrar man förstås vad syftet är med det hela. Om meningen är att få till stånd en diskussion bland kurderna om den kurdiska kulturen och dess negativa sidor, som för övrigt är nödvändigt, varför inte skriva boken på kurdiska och låta kurderna diskutera den? Är det egentligen syftet med boken att inte angripa det negativa i den kurdiska kulturen utan att få berömmelse bland svenskarna till priset av att bli kritiseras bland kurderna? Hur mycket spelar den personliga

● SVART KVINNOHANDEL I USA OCH

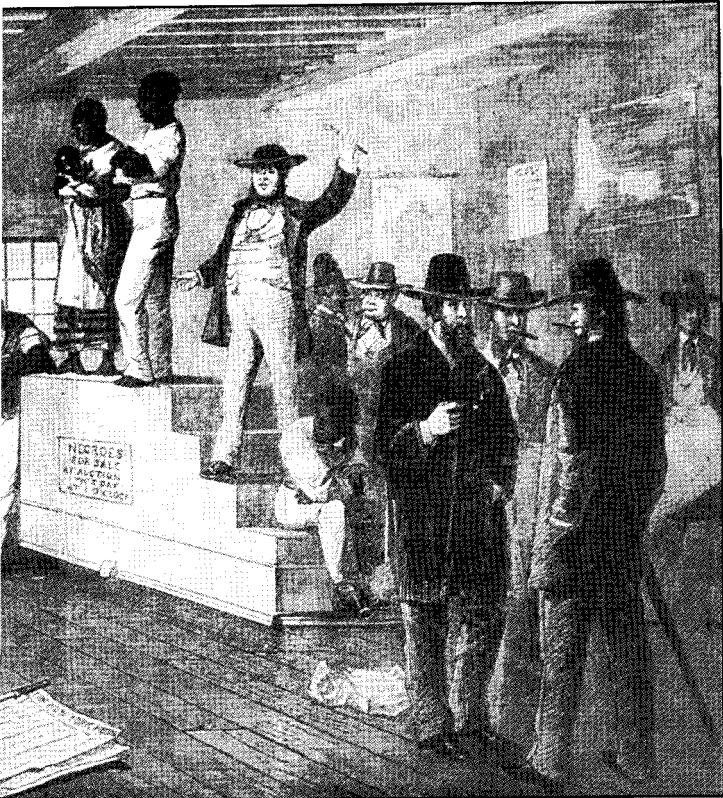
berömmelsen en roll i det hela?

Författaren ger genom boken en sådan bild av kurderna att den inte överensstämmer med verkligheten. Den kurdiska gammalmodiga kvinnosynen som är en del av ojämlikheten mellan kvinnor och män i hela världen beskrivs som kvinnoslaveri i ordets verkliga bemärkelse. Författaren påstår t o m att kurder sysslar med vit kvinnohandel.

Kurderna och förnyelsen

Kurderna började ifrågasätta vissa värderingar och atityder som är karaktäriska för den kurdiska kulturen i och med utvandringen från Kurdistan. Sverige är ett av de få länder där kurder har kunnat etablera sig i det nya samhället och kunnat uppnå vissa positioner. Att en kurdisk flicka kunnat bli riksdagsledamot visar hur kurderna lyckats ta del av det svenska samhället. Kurderna som har bott i Sverige tillräckligt länge för att känna det svenska samhället och dess värderingar, jämför de båda kulturnerna och ser skillnaderna. Därför har de möjligheten att ifrågasätta bl a den kurdiska kvinnosynen.

Det finns kurder som vill förnya den

VITKVINNOHANDEL I SVERIGE?

kurdiska kulturen utan att visa hänsyn till den kurdiska verkligheten och omständigheterna. Det är viktigt att påpeka att varje kultur och traditioner formas av gällande folks historiska, politiska, religiösa, ekonomiska och sociala verklighet. De positiva och negativa aspekterna i den svenska kulturen är ett resultat av den svenska verkligheten. Det som är positivt i den svenska kulturen är inte något som är påvingad utan en naturlig utveckling som har resulterat i den nuvarande kulturen. Å andra sidan finns det kurder som inte kan acceptera ett ifrågasättande av den kurdiska kulturen och vill bevara den som den är utan att ta del av de positiva sidorna i den svenska kulturen. Det kurdiska samhället som av naturen är konservativ motsätter sig eventuella förändringar i den kurdiska kulturen.

Vi kurder lever på gott och ont i Sverige och tar del av kulturen här. Den kurdiska kulturen och traditionerna är mycket påverkade av feudalismen vilket beror på att kurderna har varit tvungna att bevara och försvara sitt språk, sin kultur och sina traditioner mot anfall utifrån. De länder som har ockuperat Kurdistan har alltid velat att utrota kurderna genom att assimilera dem. Som ett resultat är kurderna av naturen konservativa och har svårt att förnya sig. Därför är det extra viktigt att nämna problemet som det är och att inte överdriva eller vilseleda. Lösningen är inte att skriva sensationella saker bara för att vara samtalsämnen. Man kommer ingenvart genom att provocera de konservativa krafterna i det kurdiska samhället. ☺

ROJDA CELIKER

UNDERBART ATT SE STOLTA DANSARE

i

lördags var jag återigen på fest i Skärholmen på restaurang Ole Dole Doff. Den fantastiske sångaren Naser Rezai hade konsert och vi var där för att njuta av hans röst. Som vanligt var det dans och glädje, alla kunde hans sånger utan till och klappade högt i händerna när någon speciellt populär rad sjöngs.

För mig är det helt underbart att se hur stolt alla dansar och hur intensiv upplevelsen är för alla gäster. Tyvärr förstår jag inte ett ord av hans sång men min upplevelse är nog nästan lika stark ändå. Det är det speciella med musik, man behöver inte alltid använda hjärnan för att förstå. Hjärtat kan förstå det som inte hjärnan kan.

Jag kan aldrig sitta still utan måste även jag vara med i dansen, det är en stark känsla av gemenskap och styrka och det är en stor glädje för mig att få vara delaktig i detta.

Tyvärr finns det dock en sak som alltid gör mig mycket ledsen och som på sätt och vis förstör stämningen för mig.

N

är männskor dricker är de snabba till glädje men även till ilska och bråk uppstår nästan alltid. Visst förekommer bråk även bland svenskar men då inte i samma skala. Om jag och någon bråkar är det någonting mellan just oss två och inte våra respektive vänner/släktingar.

En vanlig syn är att två killar bråkar om något och plötsligt är det en grupp med männskor som ivrigt hänger på i bråket. Resultatet blir att det hela ökar snabbt och ett mindre världskrig bryter ut.....

Jag behöver inte se att någon bråkar bakom mig, det räcker att se att en massa killar plötsligt reser sig och rusar mot något bakom mig.

Jag har svårt att förstå varför alla (killar) är så sugna på att bråka och varför aggressiviteten är så hög! Undrar vad alla kvinnor tänker som ser detta, jag hoppas att de tar avstånd från det. Våld är något man kan ta till när det inte finns något annat alternativ.

Jag kommer att fortsätta att besöka kurdiska konserter/fester eftersom det positiva trots alla är större än det negativa. Jag får nog lära mig att strunta i det som gör mig ledsen och bara se det positiva. ☺

MATZ RIDDERSTRÖM

مام پیروت و همه مبانه‌کهی

مام پیروت: وله‌اهی ئەگەر دەستى مامى خوت دەكەويى ج لە خەت و مەتان ناپرسى.

* كورىتكى نايىنای كورد دەلتى: من زىنه سامبىيەكەم زۆر خوش دەقى، بەلام بە داخەوھ جاوم نىن بىيىنم...

مام پیروت: كورم ئەوهى من دېتۈرمە بە بىن چاواخ خۇشەویست تە!

* تاوات لە سوندۇقاللۇدە: ھەممۇ جارى كە نەللەفۇن بۆ خۇشەویستەكەم دەكەم، باوكى ھەلى دەكىرى رەتىرۇپەر جىنىيۇم پىتى دەدات...

مام پیروت: ئەم جار دايىكت فېركە زەنگى بۆ شىدا.

* كېتىتكى ۱۹ سالانە لە يۆتۈرۈيىدە: زۆرم حەزز لە دەنگى حەسدن زىرىكە، بۆى شىيت بۇوم او بىرلا وتنىسيمى ئەدوم ھەبايە، رۇزى سەت جار ماچىدەكىد. چىن دەكىرى يارمەتىم بەدى مام

پىرىز:

مام پیروت: بەسىرى بابت من و حەسدن زىرىك بىد بۇوم جىاوازىيان نىيە، جا خۆم بىتم يان وتنەڭمەم!

* شەرمىن لە ستۆكھۆلەمەدە: مام پیروت نازانم جارى درىزىدە خوبىندا بەلام بە داخەوھ جارى لە

مام پیروت: مامى خوت ئەوى دوايانى بىن يەتاڭىزە.

* سەنچۇر لە قىيىستەررۇس: دەسگىر انەكەم لە خوشەخۇشتىرە دەنگى بەلام بە داخەوھ جارى لە كارىدەستان بە هوئى شەرۇكىشە لېيم ماسى بۇوه،

ھەلەل ئەندۇ بایىش للۇ كۈونەوە بىتى پىتموايە بە

مەرىانى كەم، پەنام وەبەر ھەتىناوى مام پیروت!

مام پیروت: بەخواي رۆلەگىيان ئەو كونە بایە دەمۇندا بۆتەوە بەمنىش ناگىرى، ئەگەر

كۈونى چىكولەترە ھەيدە سەر چاوان!

* ھېتىن لە فينلاندەدە: مام پیروت راستە دەلىن دونيا گۆراوە؟

مام پیروت: وەلەاهى دونيا بۆ مامى خوت ھەر لە سەر پىشتى گاواو ماسى يە.

كۆرستان لە نۇرۇيىزەدە: ھەتا ئىستا چەندى كورم كەنرىيە بەلام ئەم كورم زۆر خوش دەوى، حەز ناكەم بىيگۈرمە دەترىم ئەو ماندو بىت و وازم

ئى بىسى:

مام پیروت: بە ھەر دووك دەستان توند كلکى بىگەرە و بەرى مەدە!

رۆز و شەوتان خوش! من مام پیروتى كە لەمەۋەردا لە جىلى مام باپىر دام!

زۆر خوشالىم كە لە كۆشەيەكى كۆفارەكە تاندا (دىدار) جىيەم بۇوەتەوە تا لەو پىگاوه لە كەلتاندا دەردى دەل بىكمە، ولامى پىرسىارەكانتان بەدەمەوە. بەداخەوھ مام باپىر تۇوشى سەقەرىيەكى هات و نەھات بۇوه، ۋەنگە بەو زوولە نەگەپىتەوە ھەرچەندە ئىمە ھەررووا چاودەروانى كە رانەوەي مام باپىر دەكەين، كە ھىوادارىن بە چارۆكەي بېرەوە بىتەوە لامان.

مامى خوتقان چ چارۆكان شەق نابات، كۆنه هەمبانەيەكى شەپ و بۇرى پىيە، بەلام خەمتان نەبىت و ئامى پىرسىارەكانتان بۆ دەداتەوە. ھىوادارىن ھەمۆقان بەشە خىرى خوتقان تى باوين مامى خوتقان "مام پیروت"

* شىلان لە ئۆپسالاوه دەپرسى: مام پیروت ماج به شەو خۇشتىرە يان بە رۆز؟

مام پیروت: ماج بە دزى لە ھەردوکىيان خۇشتىرە.

* كېچىن لە ستۆكھۆلەمە: مام پیروت حەز لە كورىكى سوپىدى دەكەم بەلام باوكم رازى نىيە...

مام پیروت: ئاخىر مامى خوت شەق دەبا!

* كېچىن لە كاتىريناھۆلەمە: بەخوا مام پیروت دىلت نەيشى ئەمن قەت حەز لە كورى كوردى ناكەم، ھەر ويستا ماجى نەكىدووى دىكەشتلىت دەكا.

مام پیروت: راست دەكەي ئەو بەنلىقلىق سەسەنافن،

مامى خوت ھەر بە پىتشەوە رازى دەكەم بەنلىقلىق شەرمان ھەردووك قاچم دەلەزىن دەكەم بەنلىقلىق دۆستەكەم دەبىنم و قىسىلى كەنلىقلىق دەكەم بەنلىقلىق

مام پیروت: ھەزار رەحمەت بە حەزت، ھەنلىقلىق دەكەم بەنلىقلىق

* حوسىن لە نىنسەمانەوە دەلتى: مام پیروت شەوانى ھەينى كارت چى يە؟

مام پیروت: بەسىرى مامت تەسبىح كېرگەن و نىتىش كەنلىقلىق دەكەم بەنلىقلىق

* كەمال لە مالتووە: مام پیروت تۆ حەزت لە بىرەي دوخەتە يان سى خەت؟

خشت

شاماده کردنسی: سه‌صیره زارعی

ئاسویی

ئەستونى

- ۱-ئوقره گرتن، هدادان - داریکى سەركونکراوه کە مەلا و پیاواي مولستان لە جىڭگاي مىسىواك لە دەميان وەرددەن.
- ۲- ولاتىكى دابەش كراوه. ۳- "ئەمە" بە زاراوهى گۆزەن - هەوال، گۆزارش - ژماراھىدە.
- ۴- بۇچىش لىتىن بەكارى دىتن - پىتى ئىشارە بۇ مىتىونە - بۇوكى سەنىي.
- ۵- زگ زل، فەخۇر - بىن دەنگ، ئارام - گەۋەزنى شاخ شاكا.

۶- سەرلىتىوارى بان،

سوانە، گونى سوانە - بۇ دروست كردنى شىرىنى زۇر بەكار دىت.

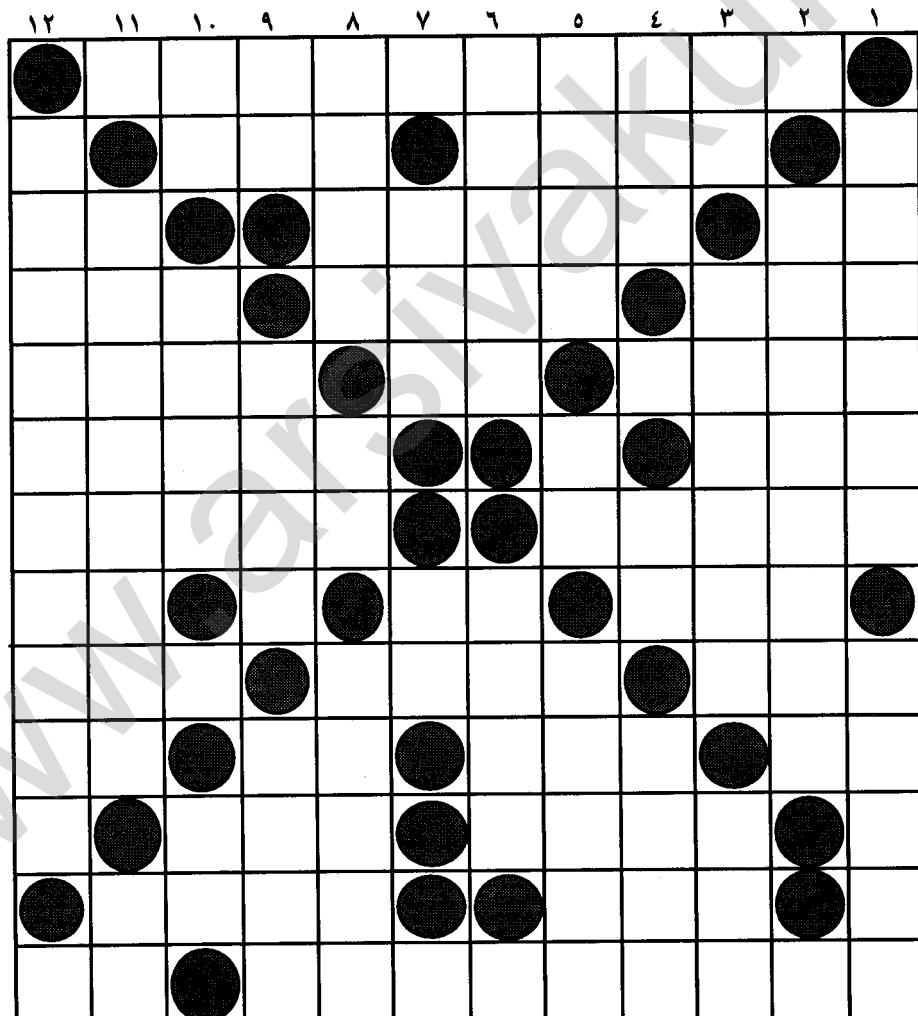
۷- دومەلتىكە کە لە ئازىل دىت - چەو، خىز.

۸- ورده مۇوكە لە پېتىشە دەپىن - پەل، پەلك، بۇ - ھەركەس.

۹- ھەواي تۈزى توند - كەلەشىر، كەلەباب - بارىكى رىتك و جوان.

۱۰- جارى وايدە لە ناو چايىدا دەبىنرى (بۇ بۆن خوشى)

- كچولەي ناو بەھەشت - كاس، كىش: ۱۱- كەلەپىزان - لا، تەنيشت. ۱۲- لە سەدرا بۇ خوارى لەت كراو.

- ۱- خشل، زىوەر. ۲- جۆزە گۆزانىيەكى كوردى يە - پارچەي پەنگ پەمەيى تەنك كە تارا و جلگى بۇوكى لىن دەكەن.
- ۳- ھەوسارى ملى بەرخ و گۈپلەك بۇ بهستەنە - لەو گۈندانە كە بەھس وىرانى كرد - ھەيلكەي كرماشانى. ۴- جەوالى زلى يەكتايى - نزاوتىكى بۇگەننېو كە لەكان دەرى دەخەن بۇ ئاگر و رۇوناکايى زۇر بەكارە - ماف. ۵- گوشاد، فراوان - پىتچەوانەي "ئا" - دىۋىتىكى چووكە كە لە دىھات بەرخ و كارىلەي تىتەدەن.
- ۶- كورتىكراوهى "تەشكىلاتى دەرەوەي پارتى" - لەلولاوه كز و بارىكەلەيە.

۷- سنور بەلام

تىك دراو - بەردد، يەخسir. ۸- نم،

شىن - پىتچەوانەي "سفت" - فەرمانى بىن دەنگ بۇون.

۹- كات، وخت - كايە، يارى - مىۋەيىكە كە مەمكى كچانى

پىت تەشبىيە دەكەن. ۱۰- پولى ۋاپون - لەويتە، لە - وتهى

فەرمان بۇ پىتەنگ بۇون - نەزەر، بىر.

۱۱- سووك، ھىۋاش - دەموجاو.

۱۲- عەدەيل، تاييفە، عەشىرەت - مىشىكى كىر. ۱۳- مىش ھەنگىن، ھەنگ - دىشى "بەلتى" يە.

لە لايەن گۇفارى "دىدار" وە خەلاتىك دەدرى بە كەسىك لەم كەسانە كە جۇابى دروستى ئەم خىشەمان بۇ بىتىرن.

که کار ده کاته سه ر پیوه‌ندی ئەندامانی بنه‌ماله له گەل يەكترى له ئاکام دا كەم تدرخىمى، لىك دردونگ بۇون، مەتىانە نەركىن بەيەكترى دەبىتە هەويىنى زيانىيان. زقر جار باوک بەپىئى عادەت شاندى ھەموو ئەم دىياردە و كەم و كورىيانه له سەرى دايىكى مندالان دا دەشكىتى. لەو بىن دەسەلات تر، گۈئ رايەل تر بە فەرمانەكانى و باوەر بە پیوه‌ندى يەكانى ژىن و مېرىدا يەتى نا دۆزىتەوە. بەمجۇرە نەزم و دىسپلىن و رىزى و حورەمەتى بەنە مالە دەشىتى. كېروكىشە، دەقالە و ئالۇزى حاكم بە سەر چوارچىبەي خاوخۇخىزان دا دەبى. لاؤه بەرىزەكان: بىتگۇمان ھەلىتكى باش و لەبار بۆئىمە رەخساوە كە زانىارى خۆمان لە ھەموو بوارىك دا بەرە ژۇر بەرین. گەلەكەمان پاشكەوتۇرۇ، لە داھاتوودا نيازى بە ئىتىمە ھەيدە كە پشتى بىگرىن، بەرەپىشەوە بەرین. زانىارى يەكانى خۆمان بخەيىنە خزمەت بەرەپىش چۈونى كۆمەلەكەمان.

بىتگۇمان ئەم دايىك و باوکان ئى كە ئىتىمايان ھەنۋاھەتە ھەندران لە فىكى داھاتوومان دابۇن. ئەگەر ھەل و مەرجى لە بارى ئەتوت لە ولاتى خۆمان بۇ ئەوانىش رەخسابايدە لەوانە بۇ لە ئىتىمە زقر شارەزار بوايەن و پىسپۇريان لە لقى جوراچوردا وەرگرتبايدە. بەلام ئەوان خاوهنى كۆلىتكى ئەزمۇون و تەجىرىدى كۆن و نوتىن كە دەتوانى يارمەتى دەرمان بۇ باشتى ناسىنى خۆمان و گەلەكەمان بىن. ھەست كەن و دەرك كەن و تىكەيشتن لە بارودۇخى فىكى و رووحى دايىك و باوکەكاغان پىتىسى كە يارمەتى دەكا بە بۇنى بنه‌مالە يەكى بىن كىشە و ناكۆكى. ئىتىمە نوتىنەرى توپىشىكى ولاتەكەمانىن. توپىشى لاوى ئەم ولاتىدى كە بە پىچەوانى ئىتىمە لە ھەموو شتىكى بىن بەشە. ناسىنى ئەوان و ناسىنى مىۋۇسى نەتەوەكەمان و دەكتورد كەلەپۇرۇ گەلەكەمان زقر پىتىسى كە كىيىن؟ و دېبىتى ج بىن؟ كاتىتكى دەتوانىن ئەندامىتىكى بەكەللىكى كۆمەلەي كوردەوارى بىن كە وىتارى فيتەر بۇنى زانستى نوى كەسايەتى نەتەوەيى خۆمان بناسىن و رىزى داب و نەرىتى پىشىكەوتوانەي گەلەكەمان بىگرىن.

ھيوادارىن ئەم باسە كىچ و كالە بېيتە بناخەدى باسىتكى تىپو تەسەل و دەولەمەند بۇ ئىتىمە لاؤانى دوورە لات و دەبرىنى بىرورا كاغان سەبارەت بەم مەسىلە يە و لە كۆتايى دا دۆزىنەدەي رىتگا چارە يەكى دروست بۇ لە ناو بىردن يان لانى كەم، رەنگ كەنلى كەلەپەرى نىتowan دايىك و باوکەكان لە لايىك و لاؤه كان لە لايىكى دېكەوە.

چەلون ئەم قەلەشت و كەلەپەرە پە دەبىتەوە؟

پىن ئى سېپىلەكە نى يە و دەتوانىن لە ناو ئەم كۆمەلەدا جىتىگاى خۆى بىكاتەوە. بەم قەناعەتە دەگا كە لە زۆر بارەوە لە بايى لەپېش تە و تەنانەت لەو تىتىگە يەشتۇرۇتە. بۇ ئەو خۆى نىشان بىدا لە ھەمۇ دەرفەتىكى لەباردا ج بە ئەنقەست چ بە ئائەنەقەست تەشەرتىكى بە باوکى دادەدا. خۇانەكى باوکى وشەيدەكى بىتگانە بە ھەلە بلەتىتەوە كە لە بىندۇھە گالىتەي پىن دەكە و بە گۈزى دادى و ھەلەكەي بۇ راست دەكتەوە. جاروبىارىش بۆئەوە نىشان بىدا لە دايىك يان باوکى پەر شەت فىتەر بۇوە چەند پرسىيارىان بە دواى يەك دا لىن دەكە. خوا نەكە نەيزانى! چۈونكە دەكەونە بەر رىزەن بارانەي لاتاۋ، گالىتە و بىزى تاڭ.

دايىك يان باوکىك كە لە گەل ئەم بار و دۆخە دەستەوە خەيدە ج دەكە؟ لە ناخى دەرەونەوە ھەست بە تىك شەكاران مۇشكەلە و گىرۇگەرفتى نەخوازراو لە ولاتىتىكى بىتگانەدا كە ھېچ بارىتەمەتە بايى لە گەل نى يە دەوريان داوه. ئەگەر مەرۆقىنەكى خەباتكارىش بۇوىن دەرای كۆردى ھەزار و بارودۇخى نالەبارى كوردىستان كە وەك خۆرە مېشىك و رووحى خواردۇ، ناتوانى و زۆر زەممەتە بىتوانى وەك كور يان كەچەكەي لە گەل ھەل و مەرجى نوى خۆى رىتكى بخا. ھەست بەوە دەكە كە بە ھۆى تەممەنی زۆر و زۆر مەسىلەي دېكە ناتوانى وەك مەنداڭانى شت فىتەر بىن. چاودروانە ھەرودەك رايىدو بۇ مەنداڭانى سەنبول بىن و جى ئى پرس و راۋىتە. بەلام ئەمرىز نەك ھەر بە پىچەوانىيە بەلکۇ جاروبىار لە لايىن ئەوانەوە دەكەتىتە بەر تەوس و پلاز. بۇيە خۆى دەخواتۇدۇ. راستە وەسەرخۇى ناھىتىنىي بەلام دەرۇنى ئالۇزە و دايىه بە پەرۋەشە. دەھىيەنى نەشىش بسووتى نەكەباب. حەول دەدا بەشىوهى جوراچۇر لە مەنداڭانى بىگەيەنى كە ئەگەر ئىتە لە من باشتى زمان دەزانىن منىش فلتانە شت دەزانىم كە ئىتە رى ئى پىدا نابىن. بە ھەموو شىتىھەك دەھىيەنى ئەم كەماسى يە يان بە وتهىيەكى دېكە ئەم كەلەپەرى نىتowan خۆى و مەنداڭانى پە بىكاتەوە. بېبىتوو ئەم بۆشايدى بۇ پە نەكەتىتەوە گەرنە دەگرى، لە دەرفەتىك دەگەرەتەن بىانوو بە كور و كەچەكەي بىگرى. بۇ درەنگ ھاتىنەوە مالىتى، لە گۈئ بۇون، لە گەل كىن دەگەران، بۇ چاۋ لەو فىلمە دەكەن، بۇ لىنگتان رووتە و ... بەلەن باوک بە بىن ئەو خۆى بىزانى بە گۇرگەتن و بىانوو هېتىنەوە وەلامى رووهەلما لاۋى! مەنداڭانى دەداتەوە.

لە كەن باوكت چۈنى؟!

لە راپردوی خۇيان بىرپن. بە كەسرى شانى دەزانىن و بۆيەش زۆر بىزە حەمەت دەتوانى لە كەنلە زىيان و كۆمەللى نوى خۇيان رىتكى بىخەن. ئەم دىاردىيە خۇرى لە خۇرى دا دەبىتىھە ئەمە دايىك و باوکە كان بىكەونە بەر شالاوايى دىڭىردىوھى مندالەكانىيان و تۈوشى زىبرى پەيتا پەيتا رۇوحى و فيكىرى بىن. بە پىتى تىن پەر بۇونى كات ئەم شالاواه پىترو جىاوازى و كەلەبەرى نىوان دايىك و باوکە كان و مندالەكان لە ولاتاني دەرەوەدا، بە تايىھەتى لەم ولاتاني كە لە زۆر بارەوە لە ئىتمە پېشكەن و تۈوتۈن پىترو زەق تر دەبىتى. مندالەكان بە خۇرى لەبار بۇونى بارى رۇوحى و سروشى يان بە خىتارىيەكى ئەوتقۇ بەرەو پېشەو دەچن كە دايىك و باوکە كان تۈزۈيان ناشكىتىن. ئەمە خۇرى دەبىتىھە بەردى بىناخى ناكۇزى نىوان هىتىندىك لە دايىك و باوکە كان لە لايدەكۈو مندالەكانىيان لەلايەكى دىكەوە. بەلام بەراستى ئەم دىاردەيە بۆ چى پېتىك دى؟!!

مندالەتىك كە هەتا دۆيىن باوکى بە سەنبىلى ھەممۇ دىاردەيەكى باش دەزانى، ئەمرو بە خۇرى ھەل و مەرجى نوى زىيان بىزى دەركە و تۈوه كە سەنبىلى ھەممۇشتىتىكى باش نىيە، بەلكۈر لە زۆر بارەوە - دىيارە بە بۆچۈونى خۇرى - لەم باشتەرە. لە پىر ئەو پېيكەرەي لە دايىك يان باوکى سازى كرد بۇ تىك دەرمى. چۈونكە ئەم سەنبولە ناتوانى وەك ئەو لە كەل چوارچىۋە ئىزىانى نوى خۇرى رىتكى بخا. باوک يان دايىك مەشغۇلەي فىكى خۇرى ھەيە ناتوانى وەك رۆلەكەي پېش بىكەوى. ناتوانى وەك ئەو چەند زمان فيتى بىن و نرخ و ئىستىعادى خۇرى وەگەر بخا. ناتوانى وەك مندالەكە ئاگادارى نوى تىرين دەنگ و باسەكان و دىيارە زانسىتى يەكانى ئەمرىقى جىيهان بىن و ناوى ھونەرمەندانى سينما، شانۇ و گۇرانىي بىزانى و سەرئەنجام ناتوانى وەك ئەو لە نوى تىرين گۇرانىكارى يەكانى جىيهان كە لە قوتابخانە و شۇيىتى كار بە ھۇي نوى تىرين تكىنەكە و فىتى دەبىتى، ئاگادار بىن و زۆرلىكە و بابەتى تر... .

ئاکامى تىك رمانى زەينى مندالانەي ج دەبىتى ؟ مندال لە بەرائىنەر باوکى دا ھەست بە خۇزىل زانى دەكا. ھەست بەدە دەكا كە سەبارەت بە دايىكى يان باوکى لە ھەلە دابۇوە. بەم ئاکامە دەغا كە زىيات لە ئەوان شت فىر بۇوە و دەتوانى لە كۆمەل و شۇيىتى جوراجۇردا نەزەر بىدا. خاواھنى نەزەر ئەمە خۇرى بىن. ھەست بەدە دەكا لەو كۆمەلەدا وەك مەرۇف سەپەرى دەكەن و پىزىي بۆ دادەنин. ھەست بەمە دەكا كە مندال يان مىردىمندال و لەويتىكى دەست و

ناو ھەر كۆمەلەتىك دا، پېتەندى يەكانى بىنەمالەبى نەرىتى و رادەي تىكىگەيشتۇرىي ئەم كۆمەلە دامەزراوە. لە هىتىندىك كۆمەلگاى ئىنسانى دا پېتەندىكەنلى بىنەمالەبى زۆر بە هېيزە. بەرەيەك تەنانەت دوو بەرە لە چوارچىۋە كە دىيارى كراوى بىنەمالەبى دادەنин. لەم جۆرە كۆمەلگاياندا لە رۇوي عەشىرە يان تايىھە و چوارچىۋە كە بچۈرگەندا لە رۇوي بىنەمالەبە كەسيتىك دەناسىرى و داواھرى لە سەر دەكىرى. مەبەست لەم پېشەكتىن يە گەراندە بۆ پاشەو نىن يە بلتكۈر ھەتىنانە بەرىاسى دىاردەيەكى كە لە ناو بىنەمالە كورە كەنلى دانىشتسوپ دەوريان لە پەرەرەدە كردن و بار ھەتىنانى مندالەكانىيان دا ھەيە. لە كۆمەللى كورە دەرەزە دا بە خۇرى شارەزا نەبۇنى زۆرەي ھەرە زۆرى دايىك و باوکە كان بە شىوهى زانسىتى عاملاڭىن و لە زېر چاوه دەتىرى خەستى لە راھە بە دەرى مندال، واي لىن دى كە مندال پېش ئەستور بە خۇرى نەبىتى، سەرەخۇ نەبىن و نەتوانى لە كاتى حاستەم دا بىريار بىدا و چاوى لە دايىك و باوکى بىن دەستى بىرىن و رى نۇيىتى بىكەن. بۆيەش لە كۆمەللى كورە دەرەزە دا باوک سەنبىلى مندال كەسايىتى تايىھەتى ھەيە. لە روانگەنى ئەو باوک سەنبىلى ھەممۇ شەتىكى باشە. قارەمانە، نەترسە، زانايە، تىكۈشەرە، زېر و وریا و پیاو چاڭ و بىن غەل و خەوشە. ئەم تايىھەقىندايانە لە زەين و مېشىكى مندال دا ھەلەدقەندرى و ئاۋىتەتى رېز و حورەمەتىكى تايىھەتى دەبىتى. دەبنە خۇرى ئەو مندال كاتىتىك گەورەش بۇو تەنانەت ئەوكات خۇشى بۇو بە باوک ئەم نەقش و نىگارە ھەزەن و مېشىكى دا ھەر بىتىنى. چاوروانە مندالەكانى خۇشى بەم بۆچۈونە و سەيرى بىكەن.

كاتىتىك بىنەمالە كۆمەلەتىكى ئەوتقۇ بە خۇرى جوراجۇردا ئاوارەدە ھەندەران دەبىتى، تاكوو بە دور لە ھەممۇ كېشە و ئىش و ئازارە كانى زىيان پەنایەك بۆ خۇرى و مندالەكانى بىدۇزىتەتە بەرە بەرە ھەست بە ئاڭ و گۇر بە سەر ئەم داب و نەرىتە و خۇر و رەوشىتەدا دەكا كە عومرەتىك ھەلگىرى بۇوە. يەكىتىك لەم شۇيىتەنى كە كار دەكاتە سەر مېشىك و زەين و بارھەتىنانى مەرۇف كۆمەلە. (دىيارە قوتابخانە و شۇيىتە كەشى ئەكانىش لەم كار تىكىردىندا كارىگەرن) مندالىي پەنابەرە كان پىر لە دايىك و باوکىان دەكەونە زېر ئەم كار تىكىردىنە. دايىك و باوکە كان نە بۆخۇيان حەز دەكەن نە دەيان وى

ئىقىال مەسىح

۲۳. كىلومىتىرى رۆزھەلاتى خواروى شارى ئىسلام ئاباد گوندىك ھەلکەتوووه به ناوى "Muritk" كە ئىقىال لەم گوندەدا لە دايىك بىوو. لە تەمەنى چوار سالى دا رەوانەي كارگايەكى تەنинى فەرش كرا. ئىقىال ماوهى ٦ سالاتان لەم كارگىيەدا وەك يەخسir به تەختى تەنинى فەرش بەسترا بىوو و رۆزى تەننیا به (يەك) روپىيە پانزدە ساعەت كارى دەكىرد.

بىرى تىيىشى ئىقىال زور باش ھەستى بە چەوسانەوەي لاۋانى ولاتكەدى كىردى. لە تەمەنى دەسالى دا لەم كارگىيە رايى كرد و بە ھاواكارى " حىزىزى رۆزگارنى كوبىلە" بەر بەرەكانى يەكى تۇندى دىز بە چەوسانەوەي لاۋان دەست پىتى كرد و ناوهندى چەوسانەوەي لاۋان (كارگەكانى) لە قاو دەدا و كريكارەكانى بۆ وەدەست هىتانانى مافى رەواي خۆيان و راپەرين لە دىزى ياساي چەوسانەوە هان دەدا.

ئىقىال بۆ رزگاركردنى لاۋانى رەنجىبر و ئاگادار كردنى بىروراي گشتى لە بار و دۆخى نالەبارى ژيان و كاريان سەفەرى بۆ ولاتاني دەرەوە كرد. لە راگەيەندەرە گشتى كانى وەك تەلەۋىزىون، گۇشار و رۈزئامەكانى ھەندران دا باسى ئازار و ئىشى مندالانى ولاتكەدى كىردى. سىماي چەوسىتەرانى كە وەك زەرو خوتىيان دەمەن لە قاودا.

وەك مىرىمندىلىكى خدباتكار لە پاكسستان و ولاتاني دى ناوبانگى دەركىرد. ھەر بۆيەش لە مانگى ديسامېرى سالى راپىدوودا خەلاتى تايىھەتى لاۋانى لە بۆستۇن پىتى بەخشىرا، ئەم خەلاتە بىرىتى بۇ لە پانزدە ھەزار دۆلار. ئاواتى بۇو درس بخويتى و لە داھاودا بېيتە پارىزەرىك، پارىزەرىك كە بەرگى لە مافى لاۋانى ولاتكەدى و لاپىدى نىرى كوبىلەتى لە سەر شان و ملى لەشى كز و بىن تاقەتىان بكا.

ئىقىالى مىرىمندىال درىك بىوو لە چاوى كارفەرمایان و خاۋەنانى سەرمائىدا. چەند جار ھەرەشەي كوشتنى لىتى كرا، بەلام ئەو كە بەدەمارو پى سەتەو ماناي زەجر و ئازارى دەزانى، ھەرەشەكان نەيان بەزىند و ليبراوانەتر لە پېشىوو درىزىي بە رىگاي پىرۇزى دا. خەباتى ئىقىال كە تەختى كارفەرمایانى كارگەكانى فەرش ئى لرزوڭ كردى بۇو بە هوئى ئەو كە لە رۆزى ۱۶ ئاپريلى ۱۹۹۵ لە كاتىك دا بە دووچەرخە بەرۇ گوندەكەيان دەگەرایەوە دەست رىتى لى بىكىتى و بۆ ھەتاهەتايە چاوه گەشەكانى لە سەرىك داناو دلى پە لە ئاواتى لە لىدان كەوت.

كامەران قازى

بیو

نویسنده: شاعر سلام مستند فاسلاح
له سایمانی بهوده.

الکوپه که م پیچی نه گردتووه
ه ره و یا که م فورشتووه

ه خبل
ی ه
ی ه

لله پینداو که

رده

لله پینداو که
دوئیتی لر زنده همی هه ورا

به لام تمه زنادی برونه لام
روره وی مشرو و نهارانم

حواریک نیهان رهوره وی که ده و

لله

د

ه

ه

ه

ه

ه

ه

ه

ه

ه

ه

ه

ه

ه

ه

ه

ه

ه

ه

ه

ه

ه

ه

ه

ه

ئانتونی کوین هەشتاھەمین سالى لە دايىك بۇونى جىشىن گرت.
مندالى پاشە بەرەي ۱۸ مانگە.

ئانتونی کوین خولقىنەرى دەورى زورى يۇنانى، هەشتاھەمین سالى لە دايىك بۇونى خۇى ۲۱ مانگى ئاپريلى راپردو لە بل ئايير(Belair) لوس ئانجليس جىشىن گرت. لە میوانىتىكى دا جىگە لە ۲۰۰ میوانى وەك گىرگۈرى پك ھاويارى ئەم لە فيلمى "تۈيەكانى ناوارون" ، مورىن ئۇھارا ، ئىسلىرى ويلامز(مەلەوانى جوانى سالەكانى ۴۰) و شەرى مك لىن، ۵۵ مندال و ۵۳ پىتشىو وناھىللى بەشدار بۇون. بچۈوك ترىن مندالى ئەم ئەكتىرە بە توپايدا - بە توپا لە ھەمو بارىتكەوە- كچىكى ۱۸ مانگى يە بە ناوى ئانتونىيا كە زۆر شوبارى ئانتونى کوين دەدا و مندالە كورەكى كە ناوى كريستينه ۵۳ سالە.

يەكىك لە ژنەكانى ئانتونى کووتى : "ئەم كورە لە ئانتونى كويىن ھەممە ۲۰ سالە و دوو برا ئالمانى يەكەش ۱۹ و ۲۳ سال! ئەوكات منى چارەش وام بىر دەكردەوە كە تەنبا ژنى ئىيانى ئەدوم.....".

لە ھەمو جۆرە تىپىك لە نيو مندالەكانى ئانتونى كويىن دا دەبىنرى: مكىركى، ئەمرىكايى، مدېترانەيى و..... بە وتهى يەكىك لە ئەكتەرەكانى فيلمە كومىتى يەكان كە بەشدارى رى و رەسمەكە بۇو: "خۆر لە ئىمەراتتۇرۇ ئانتونى كويىن دا قەت ئاوا نابىن. بىچى ھەر شوتىنېك چاوت بە يەكىك لە زاو زى يەكانى دەكەۋى".

بە مىھەربانىدە دۇپىاتم كردەوە: تۆ لە باشور دەزى؟ بەبۆلەوە ووتى: بەلى... لەۋى بىسىيەتى دەكىيەشم... - بە بىرلەي من تۆ دەبىن لەگەل رەش پىستەكانى تر لە دەزى بىسىيەتى يەك بىگرنەوە.

- ئىيمە ناھىتلىن ئەوان دەنگ بەدن... بەسەر سوور مانەوە ووتى: ئىيمە؟ بىزجى؟ - رەش لەۋە نەزان ترە كە دەنگ بىدات... ووتى: بەلام من وەكوتۇن نەزان نىم... ووتى: بەلام تۆرەش پىستىتىكى... - بەلى بىن گومان من ئەو شىتم كە تۆمىدەستتە.

ئاۋىتىكى دايەوە ووتى: باشە ئىسترچى دەلىن؟ (بە حالەتىكى سەركەوتتووانە) ووتى: جىگە لەۋەش من ناھىتلىم خۇشكەكم لە گەل رەش پىستىتىك زەماۋەند بىكەت... خۇشكەكەيم نەدىيى بۇو، بىن ھىچچە يەكم كەد، لىن گەرى با ژنەكە خۇى بلەيت نا.

- بەخوا تۆ ناتوانىتە لە گەل ئەو زەماۋەند بىكەيت... هەتا ئەگەر خۇىشى رازاى بىت.

بە شىۋىدەكى خۆمانى و پەريشان وەلەام داوه: - بەلام، بەلام من نامەويت لە گەل ئەو زەماۋەند بىكەم... تۈرەتەر لە جاران ھاوارى كەد: بۆچى؟ - لە بەر ئەۋەي من ژىم ھىنَاوە و ژەنەكەمم خوش دەۋى. بە ناخوشىدە پىرسى: ئەۋىش رەشىكە؟

دۇپىارە ووتى: باشە... داپېرەشى ھەر بەم ناوه بانگ دەكرا. بە شىۋىدەكى شىستانە و سەر سوور مانەوە ھاوارى كەد: باشە، ئىسترچى... وەلەم كەد... ووتى: رى كە بېرىن، يەكىك لە ئىيمە دەبىن شىيت بىت.

ھەر بە جۆرە كە بە ناۋ قورە كەدا دەرقىشت ووتى: ھەر دووكمان شىتىن... .

ئەزىز ئەندازى!
ئەلەم كارتونى كا و كىسلەل بە ھەر
ئۇوك زازاۋەي كرمانچى سەرروو، خواروو لە سەر دوو
كاسىتلەن جىاوازدا تەنبا بە ۵۰ كرون. (بە بىن خەرچى
پۇستى)
ئاۋىنېشانى كېلىنى كاسىت:

Kurdiska Ungdomsförbundet
Box: 490 82
100 28 Stockholm/SWEDEN
Tel: 08-652 85 85

یهک له دهی دانیشتوانی ولاتی سوید بیانین، بهشیک لهم بیانیانه تبکهلاوی و پیوهندیان له کهکل سویدیان ههه یه بهشیکیش نا. دیدار ههک پیشوا به پیویستی زانی له کهکل چند لاویکی سویدی چاپیکه وتن ساز بکات و بیرو رای ئهوان سهبارهت بهلاوانی بیانی و گیروگرفته کانیان بهگشتی ولاوانی کوره به تایبهتی بزانی.

ئان یونسون ۲۱ سال (Ann Johnsson 21 år)

- من تا ئىستا جگه له شوینى کارهکم پیوهندیم له کهکل بیانیان نهبوو، و پیم خوشە زقدرت شت له سهر ئهوان و کولتوره جۇراوجۇرەکانیان بزانم.

- من شت زور له سهر کورستان نازانم. تەنیا ئەوهنده که کورد له تورکيا و ئیران و ئیراق دەزىن و ولاتى سەربەخۆيان نىيە.

- پیم وايه گەورەترين گرفتى لowan (نەتەنیا بیانى بەلكو سویدىيەکانىش) بىنى كارييە. به داخهوه بىنى كارى له ناو لوانى (våld) بیانى زقدترە. له بىتكارىيە كە لowan بىق لاي توندوتىزى (Gäng) و دەستە بازى (Gäng) و نەركۆتىكا دەكىشىرىن. به راي من بىق ئەوهى لowan توشى ئەم شتانە نەبن، باشتەرە كە ئەوان كاتى بىنى كارى خۆيان به خويندنهوه و موسىقا و سپورت پرکەنھوه.

تۆ له گوشە چاوى سویدىيەكاندا

يەران گلانەل ۲۶ سال (Göran Glanell 26 år)

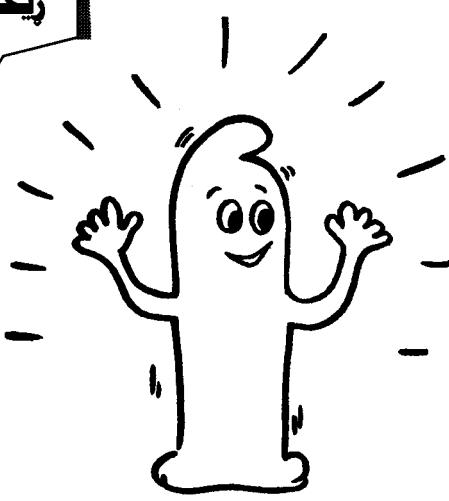
- من پیوهندیم له کهکل بیانى ھېبووه ھەلبەت له سەر كار، پیم خوشە لاوی بیانى باشتەر بناسم و گفتوكۈيان له کهکل بکەم. پیم وايه گیروگرفتى ھەرە گەورە لowan بەتايىت بیانى توندوتىزىيە. ئەوان توشى تاقمه بازى و دەستە دەبن و بىق كارى خrap رادەكىشىرىن. من به باشتە دەزانم كە لowan بىق لاي دەرس خويىدىن بىرۇن تا بىق لاي شەرو دەستە و تاقمه. ئەوهش باش دەزانم كە له تەمنى لاوی دا، بىيار دان له سەر داھاتووی زيان كەلىك سەختە.

- لەسەر کورستان ھەر ئەوه دەزانم كە ولاتىكە دابەش كراوهو كوردەكان بىق مافى خۆيان خەبات دەكەن.

- ئەگە پیوهندى له کهکل كىزىكى بیانى بگرم، ھەلسوكە وتم له کهکل ئەو جىاوازى دەبى تا له کهکل كىزىكى سوېتى، ئەويش بەخاتىر رىز دانان بىق فەرهنگ و کولتورى ئەوه كە دەبى شىوهى ھەلسوكە وتم بىقىرم.

زانیاری پیویست!

ناو نیشانی ندو شوینانه
دەتواننی پەیوندییان پیو
پکریت (بە تەلەفون) و
شارەزاییان ھەیە
دەبارەی سیکس ،
چۆنیەتی پیکەوە ژیان
، وەرگرتن و
بەکارھینانی کۆندۇم و
تیستى HIV و ھەممۇ
نەخۆشىيە درمیيە
زانیدندييە کان.

تەنها کۆندۇم دەتپارىزىت لە

نەخۆشى ئايدىز !!

AIDS-jouren, 020-78 44 40 *

پۆزانى شەمە و يەك شەمە کاتېمىر يانزە
تا دوو، سەن شەمە کاتېمىر چوار تا حدوت،

دەتوانن پرسىيار بىكەن دەبارەی گىروگرفت و ئامۆزىكارى وەرگرتن.

* Klara HIV-mottagning, Gamla Brogatan 13, 08-720 55 58 *

پۆزانى دوشەمە، چوار شەمە و ھەينى کاتېمىرى چوار تا ھەشتى
شەدو.

* Noaks-Ark/Röda Korset, Drottninggatan 61, 08-23 50 60 *

پرسىيار و وەلام دەبارەی کۆندۇم، وەرگرتن، يارمەتى و نەمۆزىگارى
دەبارەي ئايدىز.

* Landstinget förebygger AIDS, 08-737 48 27 *

ئەو شوينى خولى تاييەتى دەبارەي خۆشەويىتى، زايەند، پیكەوە
ژیان و نەخۆشى ئايدىز ئامادە دەكتات.

* PHIA-Center, Södermannagatan 62, 08-640 09 06 *

شوينى يارمەتى دانى دەروننى و ئامۆزىگارى بۇ پەنابەران و ئەو
بىتكانانەي HIV يان پۆزەتىفە لە گەل خزم و كەس و كاريان.
رۇمارەت تەلەفونى ھەندى لە نەخۆشخانەكانى ستۆكھۆلەم كە
پىشوازى لە تىستى كردنى HIV دەكەن.

* نەخۆشخانەي داندرىد ت. 08-655 64 90.

* نەخۆشخانەي ھودىنلى ت. 08-746 10 00.

* نەخۆشخانەي كارۋالىنسكە ت. 08-729 25 89.

* نەخۆشخانەي سوئىدرە ت. 08-626 25 40.

* نەخۆشخانەي ھودىنلى بەشى HIV ت. 08-746 29 30.

* نەخۆشخانەي سوئىدرە بەشى HIV ت. 08-616 12 35.

* پىشوازى و زانیارى و ئامۆزىگارى ئايدىزدار ت. 08-74 44 40.

* كۆمەلەتى ھۆمۈرەگەزبازە كان ت. 08-736 02 01.

* كۆمەلەتى HIV پۆزەتىف ت. 08-714 54 10.

* ھەموو كەسيك دەتوانيت زانیارى لە نەخۆشخانەي گەرەكە كەي
وەرگىرىت دەبارەي كوتان، تىستى كردن و ناوى نەيتى بىت و
وەرگىپىشى ھەبىت.

HIV گواستنەوهى فايروسى رېتگاكانى

1) لە رېتگەي پەيوندى زايەندىيەوە فايروسىكە لە
تۇوشبویەكەوە يۇن نەخۆشىكەوە دەگۆتۈرىتەوە بۇ
يەكىتىكى دى.

2) لە رېتگاي وەرگرتنى خۆتىنەوە يان
پېتكەتەكەنەيەوە بە مەرجى فايروسىكە لە
خۆتىنەكەدا ھەبىت.

3) لە رېتگاي بەكارھینانى دەرزى پىسى پاڭ
نەكراوهى (بەنگ كىشى خۆتەھىنەر) دەوە
دەبىت، راستەوخۇ پاش بەكارھینانى دەرزىكە
يەكىتىكى تر بەكارى بەھىتىت.

4) فايروسىكە لە دايىكى تۇوش بۇوه دەگۆتۈرىتەوە
بۇ پىتەزە لە رېتگەي وېتلاشەوە پىش لە دايىك بۇون.

* مەترىس گواستنەوهى فايروسىكە لە رېتگەي گەرمەو،
دەستشۇر، ئاودەستخانە، بەكارھینانى كەل و پەللى نەخۆشەو
نەسەلىنراوه، بەلام بە دەگەمن لە رېتگەي ماجى درىزخايدەنەوە
چەند كەسىك تۇوشى فايروسىكە بۇون !!

شامۆزىگارى

1) دەبارەي فايروسى HIV و نەخۆشى ئايدىز:

* ھەميشە بەكارھینانى كۆندۇم لە كاتى پەيوندى زايەندىدا.

* پىویستە تۇوش بۇو يان نەخۆش بزانتىت تا ئىستا كوتان نىيە تا
تۇوشى نەخۆشىيەكە نەبىن و ھاوكات دەرمانىتىكىش نىيە فايروسىكە
لە ناو بىبات يان تۇوش بۇو چاڭ بکاتەوە.

* پىویستە مەرۆز زانیارى ھەبىت لە سەر رېتگاكانى گواستنەوهى
فايروسىكە، خۆپاراستنىش باشتىن رېتگايدەكە تا مەرۆز تۇوش
نەبىت.

* بۇ دەلنىيا بۇون پىویستە پىش ژن هيتنان پياو و ژن تىستى
خۆپان بکەن.

* دوور كەوتتەوە لە ژنە سۆزانىيەكان و رېتىگرتى پەيوندى ژن و
مېردايدەتى.

2) دەبارەي نەخۆشىيە درمېيە زايەندىيەكانى تر:

* لە كەل دەركەوتتى نىشانەي نەخۆشىيەك زۆر پىویستە نەخۆش
سەردانى نەخۆشخانە بىكەت بۇ ئەوهە ئەزمايش و تىستى خۆى و
ھاوسەرەكەي بىكەت.

* نايىن مەرۆز دەرمان بە نىيازى چاڭ بۇونەوە بخوات تا
دەستنەشانى مېكروپى نەخۆشىيەكە نەكەت.

* پىویستە ھەموو ژىتىكى ئاوس پىش سەن مانگى تىست و
ئازمايش بىكەت، لە كاتى تۇوش بۇنى دا بە يەكىتىك لە نەخۆشىيە
درمېيە زايەندىيەكان پىویستە بىن شەرم كردن و دواكه وتەن
پووبكەتە نەخۆشخانە بۇ چارەسەر كردن.

* پىویستە لە كاتى چارەسەر كردىدا نەخۆش و ھاوسەرەكەي لە
يەك كاتدا و بەيەكەوە چارەي خۆپان بکەن.

رزگار بکات، رزگار جاریش پاش نهمانی کاریگری ماده‌که لاوان له کرده وه کانی پیشیوان پهشیمانن و پاش چند روزیتک ژماره‌ی کی زوریان تuousی فشاری دوو دلی و ناثارامی و ترس دهبن و نازان ناخوی له نهنجامی نهو پیتوه‌ندیبیه زایه‌ندیبیانی درفه‌تی پیشوتدا تuousی نهخوشی زایه‌ندی بیون یان نا؟! له ناما ریکدا ده‌کوت‌توروه که رزگار جار لاوان له ژتر کاریگری نه‌لکه‌تل و پنهنگ دا تuousی نهخوشیبیه درمیبیه زایه‌ندیبیه کان دهبن و به بین نهوى ههستیان پیتکربیت، هدر وهک ده‌زانین رزگار له نهخوشیبیه درمیبیه زایه‌ندیبیه کان به تاییه‌تی قایروسیبیه کان هیچ جوره چاره‌سمرتیکیان نیبیه وله قواناختیکی پیشکوه‌توروی هدوکردنکه‌ددا دهبنه هقی مردن هدر وهکو نیتیز.

له ههمان کاتدا پنهنگ کیشکان کومدلیتکن هدر وهکو هزموره‌گذیزاه کان هه‌میشمه مدترسی نهوهیان لئی دهکرت به ناسانی تuousی هدوکردن به فایروس HIV، تامیسک و نهخوشی زایه‌ندی تری وهک نیتیز دهبن. له لایکی ترهو له بدر نهوهی له کاتیکدا لاوان تuousی نهو هدوکردنانه دهبن کوتنه‌ندامی به‌رگری یان رزگر به‌هیتزره له کسانی تر له بدر نهوه نیشانه‌کانی هدوکردنکه‌یان به ناسانی تیتیدا به دی ناکری وندوسا له لیستی هلکرانی قایروسکه‌ددا داده‌نرین. نهو کسانه‌ش به ناسانی هاوسره‌کانیان یان کسانی دی به ریگی زایه‌ندی تuousی قایروسکه یان باکتریاکه دهکن، واته تووشکه‌رن.

جا به پیتیست و باشم زانی که ناو و ژماره‌ی تله‌فونی نهو کومه‌له و نهخوشخانانه له سر لایپرده‌کانی دیدار بخمه بدر چاوی نیوه‌ی بدریز که هه‌ممو که‌س ده‌توانیت په‌یوه‌ندیان پیته بکات بین شه‌رم کردن و دواکه‌وتن بوق نه‌زمایش و تیست کردن و تامزه‌گاری وه‌رگرتن گهر مرؤث ویستی یان ترسی نهوى هویو تuousی نهخوشیبیه کی زایه‌ندی بوه. ته‌رکی سه‌رشانی لاوانه همول بدن تا له فاکت‌ری هدوکردنکه‌کان و نهخوشیبیه کان تیتیکدن. له بدر نهوهی یه‌کیک له کیر و گرفته سه‌ره‌کیبیه کانی نه‌مرؤی لاوان له سوید و هولنده‌نده دا به تاییه‌تی و نه‌وروبا و نه‌مریکا به گشتی پنهنگ کیشانه و نه‌میش فاکت‌ریکی سه‌ره‌کی ریگه خوشکده بوق تuousی بیون به جزره‌ها میکرتوزگانیسم (قایروس، باکتریا، پاراسیت، فونج‌ای نوی که لم سالانه دواییدا دززراونه‌تهوه و جیا کراونه‌تهوه و به درمانی ناسایی دزی به میکرتوزگانیسم له ناو ناچن).

له کوتایدا هیوم وايد لاوانی کورد ناگاداری خوبیان بن و به درو و دله‌سیه موعتاده‌کان هلنخه‌له‌تین و ناگاداری خوبیان و خویندنکه‌یان بن باشته وهک له پنهنگ تا تuousی نهو نهخوشیبیانه نهبن که له ژماره‌کانی پیشی "دیدار" دا بلتاو کراونه‌تهوه و له بدر نهوهی تیتگیشتن له نهخوشیبیه کان یارمه‌تیده‌ریکه بوق خوبیاراستن و روون و ناشکراش خوبیاراستنیش باشته له چاره‌سمرکدن.

نهوهی لیره‌دا پیتیسته و ده‌مدویت پنجده‌ی بوق راکتیش نهوهیه که پقژ به پقژ ژماره‌ی لاوان له زیادبندایه و به تاییه‌تی له دوتاتیکی وهکو سویددا، له کدل زیادبونی ژماره‌کم‌شدا ژماره‌ی نهو گیروگرفتنه‌ی که پقژانه تuousی لاوان دهبن له زیادبندایه و هندنیکیان نه‌گوپ‌دراعون وهک خوبیان ماونه‌تهوه وهک له کوردستان بدلام هندنیکی تریان به خیرابی زوریه‌ی لاوانی گرتوه و بوقه جنی هه‌ترسی هه‌ممو لایه‌کمان. ده‌توانیم بلیتم که زوریه‌ی لاوان نهیان توانیو سود لهو درفه‌تانه وه‌ریگن که بیزان ره‌خساوه و به باشیش له نازادی و مافی مرؤث تیتیکدن له بدر نهوى له کوردستان هیچ کامیکیان نهبوه و سیسته‌مه‌یکی دیوکرایانه‌ش نهبوه تا زیده‌تر ناشنای نهو و وشانه بین. بدلام له لایه‌ن لاوانیشده‌و کم تدرخه‌می زور کراوه و بگره هه‌ریشت گوی خراون و هه‌ندیک له لاوانیش له موعتاده‌کان ماده‌که له شیوه‌ی جگه‌ه و ححب دا وه‌ردگرن یان دهکن به بین نهوى گوئی بدریته یه‌وی که گهوره‌تین هله و توانی موعتادیک نهوهیه که لاوتیکی ساویله و بیت‌تاوان تuousی پنهنگ کیشان ده‌کات.

ناباتت نهو راستیبیه‌ش له بیر بکین که نازادی و مافی مرؤث و دیوکراتی مانای نهوه نیبیه که مرؤث چی بویت بیکات و بدره‌لا بیت به‌لکو مانای ریزگرتن له یاسا و مرؤثه. له سویددا هه‌ندی گیروگرفت هدیه که له کوردستان نهبوه زور‌جاریش له گیروگرفته‌کانی کوردستان دلتزینه‌تن ترن نه‌ویش به‌پله‌ی یه‌کم پنهنگ کیشانه به هه‌ممو شیوه‌کانیانه‌و. پاش کیشان، خواردن یان کاتیک ماده‌که ده‌چیته لعشه‌و ماده‌که گزرانکاریبه‌کی نا ناسایی نالیز به سه‌ره‌شدا دینیت و بوق ماوهیه‌کی نادیار (کاتی) پیاسای خدیال بدو که‌س ده‌کات و بدره‌وام بیونیشی له سر نهو خروه دهیته هقی راهاتنی لهش له سر نهو ماده‌یه و پاشتریش بوق پهیداگردنی مرؤث پهنا بوق هه‌ممو ریگایک دهیات وهک دزی و پیاوکوئی و اوی لئی دیت مال و ژیانی لئی تیک ده‌چیت و پیس و پوچل و رسوا و هنناسه سارد شوشه‌ی شدقامدکان و کورسی باخچه‌کان دهیته لانه و پیتخه‌فی هه‌میشده‌یان و بگره زور‌گران له سر ژیان و ته‌ندرستی و پاشه‌ریزی مرؤث ده‌کویت، نهه تابلز دلتزینه‌ش له ستۆکه‌تل و نه‌مستدام دا به ناسانی ده‌بینیت. جا کاتی نهوه هاتوروه لاوان بیر بکنه‌وه و چیتر ححب و شیوه‌کانی تری پنهنگ له موعتاده‌کان یان فروشیاری ماده‌کان وه نه‌گرن و واز له بکار هیتانی نهو مادانش بهتین که زیان به خوبیان و کومدل‌گاکه‌یان ده‌گهیدنیت و به زووترین کاتیش ده‌زگاکانی پیلیسی تاییه‌تی دزی پنهنگ ناگادار بکدن بوق راگرتن و نه‌هیشنیتی بتاوبوندوی پنهنگ!

پیتیسته بزانین کاتیک مرؤث له ژتر فشاری پنهنگ دایه حمز له نه‌لکه‌تل ده‌کات و بگره دلیشی بوق هه‌ممو جوره پابواردنیکی زایه‌ندی لیده‌دات و کویرانه خزی ده‌خاتنه ههل و مدرجیتکی خدیالاوی دروستکراوی نالیزه‌وه که ناتوانی به ناسانی خزی لئی

ئەندامانى كۆمپىتەي كارگىرى يەكىتى لۇانى كورد - سويد

1997-1998

یه کیتی لاوانی کورد له سوید له ریکه و تی ٩٥-٤-٨ له ستۆکهولم کونگره‌ی ٨ خوی به بسدار زیاتر له ١٢٠ نوینه‌ر و میوان به‌ریوه‌ی برد. لهم کونگره‌دا ١٠ که‌س وه کومیته‌ی کارگیری نوی هه‌لبراردا که بریتی له ٧ نهندامی نه‌سلی و ٣ نهندامی جیگره. نه‌م کومیته‌یه له ٩٥-٤-١٤ له یه‌که‌مین کوبونه‌وهی خویا کاره‌کانی بهم شیوه دابهش کرد:

داخوازیک!

جاونتر کردنی دیدار به ناردنی بابهت، وینه ونیگار، هونراوه، خشته، کاریکاتور و ... یارمه تیمان بدنهن. به سوپاسه وه "دیدار"

به‌ریرسی گشتی: ئاتیا باتتى
جىڭرى بەرپرس و بەرپرسى ئابوورى: لوقمان ئەندىيە
سکرتىر: شەقىدر جەزىرى
بەرپرسى دىدار: حوسىن باتتى
بەرپرسى پادىچ لاؤان: سەلاح ھەقگۇ
بەرپرسى كولتۇرى: لوقمان دەمېر
بەرپرسى يىۋەندى: ھەرپىمى باشۇور: كاكەبرا ئەلىاسى
حمدىد تەيمۇرى
ئيدىرىس ئەحمدەدى
ھەرپىمى ناوهندى: حوسىن باتتى
سەلاح ھەقگۇ
شەقىدر جەزىرى
ھەرپىمى باكۇور: لوقمان ئەندىيە
لوقمان دەمېر
ئومىد بۆزئەرسلان

کۆمیتەئی چاودێری یەکیتی ژوانی کورد - سوید ھەلزازارداوی کونگرەی ٨

له کونگره‌ی ۸۸ کومینته‌یک چاودیر هاته هه لیزاردن که له سئ نهندامن نهسلن و یه ک نهندامن جنگر یتک دی. نهندامانی نه کومینته‌یه درین له:

- مه حمده حاجی
  - خورشید کوچ کایا
  - تا هیر فهیلی

جیگر:

  - هاویبر

چالاکی کۆمەنگە کانی لاوان

نینسەمان

کۆمەلەی لاوانی کورد لە نینسەمان ئەمسال چەند چالاکیکە کی بە نرخیان ئەنجام داوه، بۆ وینە:

۱-کیپانی شەوئاھەنگیک لە ۹۵/۲/۱۲ بە بشداری هونەرمەندی لاو "کەمال". لەم شەوئاھەنگەدا کە بە بۆنەی کیپانی گونگرەی سى يەمى کۆمەلە لاوانەوە پىك ھاتبۇو لە لايەن ABF نويتەرىك و لە لايەن كومونەوش نوبتەرىك بشداريان کرد و ھەر يەكەيان گوتارىكىان پىش كەش بە ميوانان گرد.

۲- بشدارى كەنى ئەم کۆمەلە لاوانە لە بىرىيە بىرىنى جىئىنى نەورۇنى ئەمسالى فيدراسىقۇنى کۆمەلە كوردىستانىيەكان لە سويد لە ۹۵/۳/۱۸.

۳- بشداربۇونى چالاکانەيان لە پىك ھىنان و پىش بىرىنى كۆمەتەي كچان (Tejkomite).

۴- بشدارى كەن لە پىك ھىنانى تېپىكى ھەلبەركىي لاوان لە لايەن ABF وە.

شۆپىنگ

کۆمەلە لاوانی کورد لە شارى شۆپىنگ لە رۆزى ۱۹۹۵/۵/۲۴ بە بۆنەي رۆزى نەتهوەكان، ناھەنگىتكى قەشەنگى كوردى گىرا. بە جل و بەرگى رازاوهى نەتهوايدى و بە ئاواز و گۆرانى پەسەنى كوردى بە جەماوهرى ئەم شارە سەلماند كە لە پاڭ ئەواندا، ئەم كولتورە پەسەنەش دەزى بۆيە جىنگاى شادمانى سوتىدى و بىيانىەكان بۇو و بە گەرمى پىشوازى لىنى كرا. تەلەۋىزيون و رۆزىنامەي شارى شۆپىنگ تىشكى خۆيان خستە سەرى ئەم ئاھەنگە.

کۆمەلە لاوانی کورد لە شۆپىنگ.

وينەي : کۆمەلە لاوانی کورد لە شۆپىنگ لە كاتى ھەلبەركى دا.

همید تصیم و راه

نووسنی: دبليو.ئي.بي دوبوا
 (W.E.B.DOBWA)
 و هرگز در او له فارسيه ووه:
 حميد تيموري

يليو.ئي.بي دوبوا (W.E.B.DOBWA) له سالى ١٨٦٨ له ماساجوستس هاتوهه دنیا، لهم زانکویانه "فيسك"، "هاروارد" و "برلين" دهرسى خویندوه. به درېزایي تمهنه کاري رورى كردوده، له سالى ١٨٩٦ تا ١٩١٠ له پشته نابورى و ميزوودا له دانشگاي "نانلانتا" دا دهرسى وندوهه تههوده، بېزيرسى ناوەندى بشكين "نانلانتا" بوبو. له سالى ١٩١١، يەكتىك بوبو له دانه رافنى تەنجىرىنى مىلى بە قازانچى پەش پىستەكان" و سەرنووسەرى گۇفارى "قەيران" و دانه رى كونگرهى "پان ئافريكا" و يەكمەمین بەريوھ بەر و خاونە ئىمتىيازى ئىنسىكلۇپيدىيائى ئافريكا بوبو. دوبوا له سالى ١٩٦٣ له ئافرييکاي باشور جاوى له دونيائى پۇشىن بەست. دوبوا بە ناوى "باوكى پەش رۇشنبېرەكانى ئامريكا" ناوى دەركرد بوبو.

له بەرھەمە گۈنگەكانى دەتوانىن ئەمانە ناوه بەرين: مەشغۇللى پەش، گەزان بە دواي تۈكەي زىوين (١٩٢٨) و شازادەي پەش (١٩٢٨).

ووتى: ئەم هوتىلە تايىيەتى سېپى پىتسانە!
 سەيرى ئەم لاۋ ئەلام كرد. ووتى: گەتالەي رەنگى ئەم جۆزەشتانە پىتىيىستى بە خاوتىنى تەمواو ھەيدە.
 لە مەبەستم تى نەگەيشت.
 كارمەند ووتى: وەرناگىرىن.
 دەستم بىن كرد، ئەى بوقچى؟ بەلام ئەو قىسە كانى بىن بېرم.
 - ئىيمە جىنگەي رەشه كان ناكەينەوە، ئىيمە يەكسانى كۆملەلا يەتىمان ناوەت.

بەرېزەوە وەلامام دايەوە: ئىتمەش
 ناماھەويت، من تىيا
 تەختى نوستىن دەويت.
 بە دەم بىر كەنەوە
 بەرەو ئىستىگەي
 شەمەنەفەر رۇشىتم.

قاڭتىنیك كە تەختى نوستىنى لى
 بىت دەگرم تاكو تىكراس. لە راستى دا
 خوشم لەم شارە نايەت. بۇ فەرۇشان نىيە.
 ووتى: من تەنیا دەمەويت بۇ دوو شەدوی بىگرم.
 درېزىدى بىن دا: ناتوانى كارىتك بە واگونە كە بىكەيت لە تىكراس. ئەوان ئەمە بە يەكسانى كۆمەل دەزانىن.
 ووتى: من ئەمە بە كارىتكى دىندا نە دەزانىن و بە پىتگادا رۇشىتم.
 بە دەم رىتىوھ كەسىتىكى ترم دىيى كە خىترا خۆى گەياندە ئەلو لاي
 جادەكە. بۇ ئەلەيى كە قورى لى بوبو.
 هوپە كەم لى پىرسى: ووتى: پەش پىسە.
 ووتى: قورىش پىسە... لە گەل ئەمەشدا من وەكۈئەوي پىس نىيە.

ووتى: بەلام تۇرەش پىستىيەكى... نىيەيى?
 - باپىرم بەم ناوەيان بانگ دەركرد...
 سەركەتووانە وەلامى دايەوە: باشە، ئىتىر چى دەلىنى?
 بۇ لەپەرەي: 15

كاتىمىرى يەك و بىرسىم بوبو. رۇشىتمە پىستورانىك، لە سەر كورسىيەك دانىشتم و سەيرى نرخى خواردنە كانى دەركرد. لە تەنەشىتمە هەستا و ووتى: بەرېز... دەتەويت قىسەي خوت بە سەر كەسانىتىك دا بىسەلىتىت كە تۈزۈن ناوەت؟

ووتى: نا، من دەمەويت خواردن بىخوم.
 - ئاگات لىتى يە كاكە، ئەمە يە يەكسانى لە نىتو كۆمەلدا!
 - بە هيچ جۆريتىك، كاكە، ئەمە بىرسىيەتىدە.

خواردنە خوارد. بۇ ئەنجام دانى ئىشى رۇزانە، بۇ پىشانگا رۇشىتمە. كاتىتك لە سەر كورسىيەكە دانىشتم، ئەمە خاتوخانە رۇشىتە دواوه، ووتى: دەبۈرى.

زىنەكە بە ساردى پىرسى: ئىتىو حەز دەكەن لە جىنگا يەك بن و جىتان نەبىتەوە؟

ووتى: بىن گومان، نا...
 - كەوانە باشە، ئىتىر جىتى ئىتىو نىيە.

سەرم سورى ما. ووتى: نە كاتقۇ بە ھەلە داچوپىت... من بىن گومان حەز دەكەم گۈئى لە موسىقا بىگرم... و حەزىش دەكەم بىر بىكەمەدە و موسىقاش سەرەنچ را كېشە كە گۈئى لى بىگرم.

زىنەكە بە پىتۇينى كەرى پىشانگا كەدى ووتى: ئەمە يە يەكسانى و وەك يەكى لە نىتو كۆمەلدا...

پىتۇينى كەر ووتى: نا... خانم، موومانى دووهەم سەمفونىيائى پىتەنچە مى بىتھۇقە...

دواي پىشانگا كە بۇ ئەمە هوتىلە چۈرم كە شتە كانى بۇ ئەمە ناردبۇو.

كارمەندى هوتىلە كە بە روترشىيەوە ووتى: چىت دەوي؟
 ووتى: پىشودان...

خۇشتىت كەردىن!

ناو: قادر نه لیاس

سالی له دایکبون: ۱۹۶۱

شوتی نه دایکبون: زهه او

(روزهه لاتی کورستان)

پلهی خویندهواری: ۵ ناوهندی

کوردی و هرم کیراوه.

له نهوروزی ئەم سال دا کاک قادر کاسیتیکی گورانی به ناوی "دەردی دووری" به هاواکاری تومارگای رهوند تومار کردووه. ئەمەش غونه يەکی هەلبەستە کانی کاک قادرە كە لهم کاسیتە دایه:

خاچیکى چوار بەش

له سەر سینگى نیشتمانی هەزاری کورد
دژمنانی ساتقور خوتین خاچیکى چوار بەشیان کیشا
"سولتان" باکوری داگیر کرد
باشدور "شەريف" خۆی تیا گەۋزان

"سەفھوی" شووم رۆزهه لاتی
بە سیدارە و بە پەت خنکان
بەلام ئەنجام وەک وتراوه:

ئەوهی هەر دەپن برووختى شا ، سولتان
ئەوهی بەردەوام دەمیتنى "کورستانە

**ئەدرەس و تەلەفۇنى وەددەست ھىنانى ئەم
بەرھەمەي کاک قادر نەلیاس:**

Tel:46-8-680 08 36

Adress:Rawand Music

Äspholmsv. 21
127 45 Stockholm
SWEDEN

اک قادر دەلتى: له میرمندالى يەوه دەستم کردووه به گورانى وتن. سەرەتا گورانى يەکانى نەمر "حەسەن زىرەك" و پاشان ھونەرمەندانى نەمر "على مەردان" ، "تاهير توفيق" و حوسین عەلی "م دەگوتەوه. له سالى ۱۹۷۴ به هاواکارى ھونەرمەندى ھېڭىز "يدوللا رەحمانى" يەوه چوومە راديوى کرماشان و ۳ گۈرانىيم تومار کرد. سەر دەمى قوتايىم له پۆلەكانى ۱۱ تا ۳ ناوهندى ، ھەموو سالى وەک يەكم قوتابى دەنگ خوش بۇ سەيرانى يەک مانگەي شارى "رامسىر" له باکورى ئىران دىيارى دەکرام. بەلام بە هوی دەست کورتى نەمدەتوانى بەشدارى ئەو سەيرانانە بەم.

پاش شۇرسى گەلانى ئىران بۇوم بە پىشىمەرگە و تا سالى ۱۹۹۲ و ھاتنم بۆ ولاتى نورويىز، له ھونەرى گورانى وتن بە تەواوى دابرا بۇوم. ئىستا كە ھاتنومە ھەندەران دەستم کردوتەوه بە کارى ھونەرى. ئەم کاسیتە يەکەمین بەرھەمى منه و پر بە دل سوپاسى کاک رەشىدى فەيزى نزەد وکاک جەعفرى حامىدى دەکەم کە ھاواکاريان کردم بۆ ئەم باپتە.

شايانى باسە كە کاک قادر جگە له ھونەرى گورانى گوتىن، تواناي ھۆنینەوهى شىعري بە شىۋازى نوى و كلاسيك ھەيە. ھۆنراوهى ۳ گورانى يەکانى کاسیتە كە ھى خۆبىتى. ھەر وەها تاكو ئىستا دەيان و تارى ئەدەبى لە گۇشار و رۆزئامە كان بىلاؤ بۆتەوه. کاک قادر دەلتى : ۴۰ كتىبىم وەركىراوه، بەلام بەداخوه بە هوی گىر و گەرتى ئابورى يەوه هەتا ئىستا يەک كتىب "ژن لە مېزۋودا" چاپ و بلاو بۆتەوه. ئەو كتىبىه ۳ بەرگە كە بۆ زمانى

تهسبیع هوزراونه ته و له داری سه رهوهی بیشکه که دایل کراون.
 توب و بووکه شوشه و ماشین و داتای یاری مندالان و شوینی
 یاری لهو چهشنه که له گرده کانی شارو گونده کانی ئوروپادا،
 دابین کراون، و چنگ مندالی کورد ناکهون، له شاران له کولان
 یاری دهکن و له گونده کان له نیتو ته پ و توز و له بدر مالان،
 خدريکي توپین و قولان و هلوکتین..... هتد دهبن. پاش
 ماندو بیوون نه خوشتن له
 ئارادایه و نه جل و
 بدرگ گورین!
 له زوریه گونده کان
 قوتا بخانه نیبه و مندال
 له تمدنی ۴۰
 سالییه و ده چیته بهر
 گاران و ده بیته
 یارمه تیده ری بایی! روز
 تا ئیواره له بدر تاوی
 گرم و به سکی برسی و
 ده لینگی دروا و جاري
 واشه به پیخاوسیی، به
 دوای ئازه لدا هله لدی و
 ئیواره شه که دت و
 ماندوو، پیتلوده کانی
 چاوی له سه رهیک
 داده نی و بیتخه بر له
 رووداوه کانی جیهانی
 مندالان خلوی
 لیده که وی.

ئه گهر ئەم باره ناله باره
 پر له ده دردو کوله
 مەرگییه له گەل زیانی
 مندالانی ئوروپا،
 هەلسانگیتىرى، پیوانه
 سیفر و هەزاره. له
 ئوروپا مندال خاون
 دەسەلاته و گشت
 شتىك بۆ ئەو تەرخان
 کراوه و مافی تەواوی
 پىتەراوه و له هەمۇو
 بارىکەوه، واله ثېر
 چاوه دەتىرى بنه ماله و

حکومەت دا و گشت دەرگایدە کى بۆ له سەر پشت کراوه و له
 کوردستان بە پیچەوانە گشت دەرگا کانی لى داخراوه و له زیانی
 ئاسایی، بى بەشە! ئەمە له کاتىتك دايىه کە له مافی مروف دا
 گوتراوه:

مافي گشت مندالانی جیهان وەک يەکە !!

مەعنەویيانە کە له ئوروپا بۆ گشت خەلک بە تايىهت بۆ مندالان
 دازاون، له وئى لەئارادا نىين و مندالى کورد وەک گەورە كانيان
 له ماف و ئاسايىشە مروقىيانە، بى بەشە.
 کە بارى خواردن و ئاسايىش و شىوهى كار و ئەسپاردى ئەركى
 كۆمدەلایەتى و لهش ساغى دايىك له بدر چاوه گىرا، مندال له
 پشت باوك و له سك دايىك دا، ستهمى ليتكراوه و دوا روزى له
 بدر چاوه گىراوه!

له بەشە جورا و

جورە کانى كوردستانى
 دابىشە كراودا، به
 دەگەمن ئەويش له
 هيتدىك شارى
 گەورە، دەنا باخچەي
 مندالان و يانەي
 پەروردە و
 پىتەگە يىشتن بە مندال،
 له ئارادا نىيە.

زورىه گورى

مندالە کان بى هېچ
 چاوه دېرىتكى دەرمانى
 و ئاسايىشى، له شاخ،
 بەندن و گوندە کان دا،
 سەرەتاييانە له دايىك
 دەبن. جارى وايه
 دايىك دەسبەجى و به
 ناچارى پاش بۇونى
 مندال، پەلامارى كار

دەدا و ئەركى

سەرەشانى بە ئەنجام
 دەگەينى. لەو كاتەدا
 مندال بىتجە له
 شىرى دايىكى

چەوساوه و لاواز و

دۇور له خوارەمنى

بەكەلک، شتىتكى

ترى نىيە بىخوا.

لەبەر ئەو دايىكى

سەرگەرمى

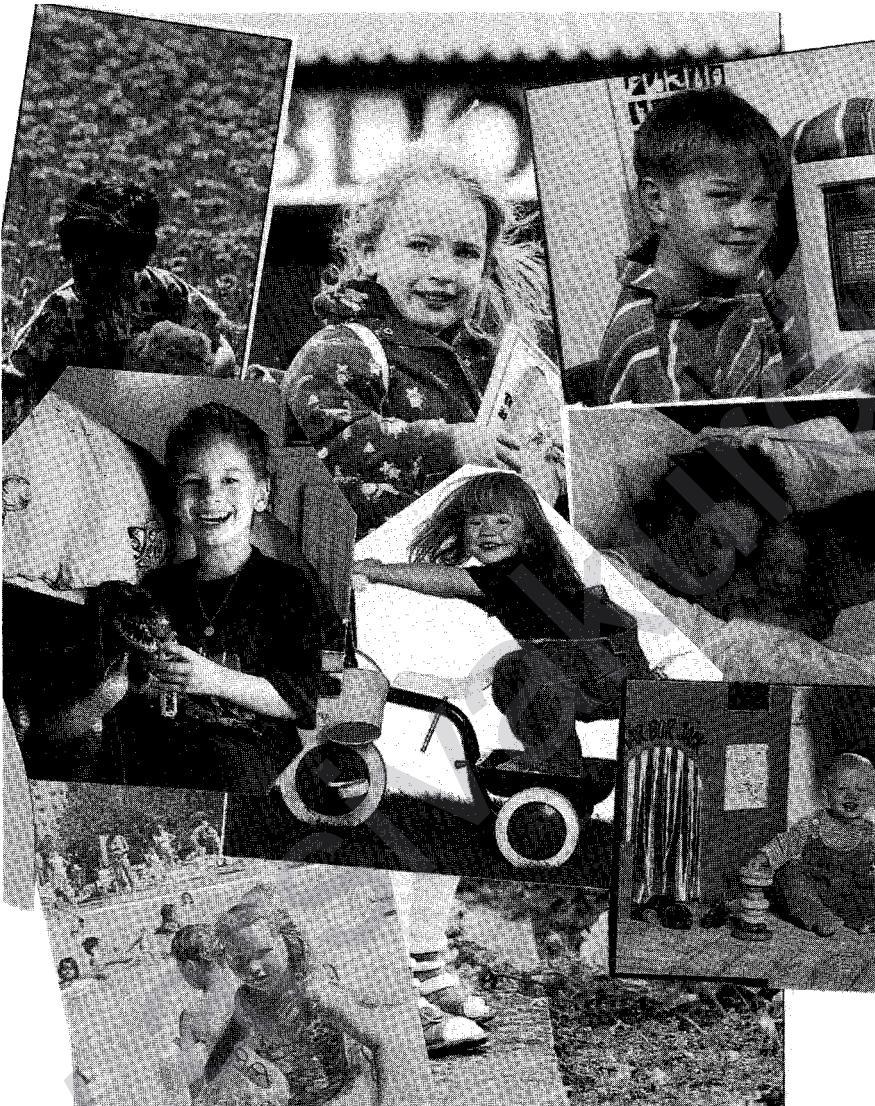
رپاھەراندىنى ئەو

ئەركانى يە کە ئەگەر

بەئەنجاميان نەگەيدەنى، پەرپەھە زیانى بنه مالە تىك دەچىن، ئەو
 رۆز رەشە جارى وايه چەندىن سەعات بە بەسراوهىي له لانك دا
 دەمەتىنە وە وەوار دەكَا و كەمس نىيە دادى بدا.

ئامرازى لهش ساغى و جل وبەرگى كەمە و شې و پىسىه و هېچ

سەرچىتكى له باره و بە چەنلەيەتى ئەوبارەي نادىرى. كەرەستەي
 يارى ئەو بىتىيە له چەند دانە بادام يان گۈتزى كونكراؤ كە وەك

**توب و بووکه شوشە و ماشین و داتای یارى
 مندالان و شوینى یارى له چەشنه کە له
 گەرە کانى شارو گوندە کانى ئوروپادا، دابین کراون،
 و چنگ مندالى کورد له كوردستان ناکەون.**

DIDAR Nr 15 - Juli 1995

مندالانی کوره

مندالانی شورووپایی

زوربه‌ی زوری منداله‌کان له کوردستان بئ هیچ
چاوه‌دیریکی دهرمانی و ئاسایشیی، له شاخ،
بەندن و گوندەکان دا، سەرەتاپیانه له دایک دەبن.

له يەکەمیان دا به پىچەوانەی دووەم بەگشتى مندال و مىرمندال
و گەورە خاودەن نرخ نىين و زىيانىان تىكەلاؤ رەنج و كۆلەمەرگى و
بئ بەشىيە.

له کوردستانى ئىمەدا بەھۆى بن دەستى و سەتمى دوولايەنە و
بەگشتى پاشکەوتۈۋىي ھەممەچەشىنە له ناواچە و بەتايىت له
کوردستان دا، ئازادى و پەيرەوکەرنى سیاسەتىكى ئىنسانى، له
ئارادا نىيە، بارى ئابورى به ھۆى تالانى دوولايدەنە
ئەمپىيالىزمى جىهانى و دەسىلەتى رەش ناسىيونالىستى نەتەوەي
فەرمانپەروا، شېرەز و لانى كەمى زىيانى شىاوى مروڭ بۆ زوربه‌ي
كۆمەلائى خەلک دابىن نەكراوه. له بەر پەرەنسەندىنى سەنعت و
گەشەنەكەرنى بارى زانستى، فەرەنگى پىشکەوتۇ نىيە و
پىوهنەبىيە كۆمەلائىتىيەكان له سەر بناخەيەكى مروڭ دوستانە و
ئىنسانى، دانەمەزراون. هەر بۆيە گشت ئەو دەرتانە مادى و

اتىك له سەر شىيە ژيان و جياوازى نىوان ژيانى
مندالانى کوردستان و مندالانى ئورۇۋپائى باس دەكەين،
بەناچار دەبىن بۆ بارى ئابورى، سىاسىبىي، كۆمەلائىتى و فەرەنگى
و جياوازى نىوان ئەوان له کوردستان و ئورۇۋپا ئامازە بکەين.
چونكە ئابورى شېرەز و پەيرەو نەكەرنى سیاسەتى دروست و
نەياراستنى مافەکان، نالەبارىوونى بارى كۆمەلائىتى و
پاشکەوتۈۋىي فەرەنگى، دەتوانى شوتىن له سەر ھەلۋىست و بېرىو
بۆچۈن سەبارەت به پى راگەيىشتىن به مندال لە كۆمەل دا دابىنلىن. به
پىچەوانەش، چارەسەركەرنى گرفته ئابورىيەكان و پەيرەوکەرنى
سیاسەتى دروست و پاراستنى مافەکان و دامەززاندىنى پىوهنەبىي
دروستى كۆمەلائىتى و بۇنى فەرەنگى پىشکەوتۇ، شوتىنى
تايىتى له سەر پىتەگەيىشتىن به مندالان و چارەسەركەرنى
گرفته كانىيان دادەنلىن.

ئاگاداری

بو ڦوانی دانیشتوی سوید

به پې

بریاري کۆمیتهی کارگیری

یه کیتی لوان کورد - سوید له مهه

به دوا دیدار بو ئهندامانی یه کیتی لوان
به خواریه. ئه و لوانی که دیان همهوی بن به
ئابوونهی دیدار ده توانن پیوهندی له گهله
کۆمهلهی لوان له شاری خویان بکرن یان ئادرهسی
خویان بو دیدار بنیرن. (مهرج ئه مهیه که
ئهندامی یه کیتی لوان بی، ئه گهر تائیستا
نه بوبوی پیوهندی له گهله نیزیک ترین
کۆمهله لوانی سهه به یه کیتی
لوان بکرہ)

کۆمیتهی کارگیر بو بدرو و پیش چونی کار و ئه رکی یه کیتی
لوان بو دابین کردن و دامه زرندانی ټسول و پرسنیبیه کانی
په سند کراوی کونگره، بو خزمت به ئاما جه کانی یه کیتی
لوان هه مو تو انای خوی تدرخان ده کا و داوا له هه مو کور دیکی
دل سوز و نیشتمان په رودر ده کات بو خزمت به لوانی کورد له
سوید به هر شیوه یه که ده تو ان و ده خوازن یارمه تی بدنهن، هه
له و کات دهش دا له تو قمهش داوا ده کات دهست له پروپاگنده ده
ناراست هله لکن و ریز بو رای کونگره دابینن ئه گهر بخوازن
ریگای یارمه تی دان به یه کیتی لوان بو هه مو لوانی کی خاوه ن
ههست و دل سوز ئاوه له یه.

ئیمه باش ئه بې ریسایه تی و ئه رکی به ئه نجام گهیاند نی باری
داخوازی لوانی کورد له سوید ههست پی ده کهین، ئه رکی کی
گهليک گران و پتروزه، بو بې ریوه بردن و سه رکه وتنی ده بی
هه مو مان بې ریس بین و دل سوز بین، بدو هیوا یه نه ک هر لوان
خویان به لکو دایکان و باوکان و خوشک و برایانیش یارمه تی
دھری لاوه کان و یه کیتی لوان بن.

کوتاری

ئاتىا باتتى

سەرۆكى يەكىتى لاوانى كورد لە سويد

لاوانى هېرىزا

كۈنلەم خەراپكاران پامەگىن!

ۋۇنگەرەمى يەكىتىنى لاوانى كورد لە سويد رۆزى
ھەشتەمى تىپريل لە كاتىرەتىرى ۱۲ دەستى بە كار كرد و تا
كاتىرەتىرى ۲۱ شەدو درىزەمى كىشىا. زۆرىيە نويىنەران
نەيانىدە دۆست رايىزلىق دارايى روپىپى بىكىت. هەر لە بەر ئەوه
كۈنگەرەمى يەكەنلىرىدا تا كارو بارى دارايى سالى رابوردو
بېشىكىنى، ئەم كۆمىيەتىنە لە ۱۰ ئەندام و ژەنەپەرىتكى سويدى
پىتىك هاتуوه. كۆمىيەتى كارگىتىرى نوى لە ۷ ئەندام و ۳ جىتىگر
پىتىك هاتуوه. كۆمىيەتى چاودىتىرىش ۳ كەسىن.
دواى كوتايى ھاتنى كۈنگەرە ئاهەنگى كۆزانى و ھەلپەركى بە رېتە
بردرا.

كۆمىيەتى تازە لە كارەكانى خۆى دا بىردىۋامە. لە بەر ئەوهى
كۆمىيەتى كانى سالانى پىشىو ئەو كارانەيان نەكىردو كە دەبا
بىيانىرىدە، بارىكى گرەن كەوتۇتە سەر شانى ئەم كۆمىيەتە. بە
تايىھەت كە ھەندى كەسانى كۆمىيەتى پىشىو حەز دەكەن كارى
كۆمىيەتى نوى وەكۆ پىتىپەت نەچىتە پىش، تەنانەت لە رادىتى
كۆردى دەنگى ئەمەرىكاش دا دۇرى يەكىتى لاوان دەدۇتىن، يان نامە
و كاسىتىان بۇ بەشە كانى لاوان دەنەتىن. بەلام ئىيمە دەپتى سوپايسى
ئەو بەشانە خۆمان بىكەين كە ئاكادارى ئەو خاپاكارىيان بۇون و
پشتىگىريان لە ئىيمە كرد. بە هاوكارى بەشە كانى لاوانان ئەو
خاپاكارانەيان ھەموو پۈچەل دەكەيندە. كۆمىيەتى تازە داخوازى
لەو خاپاخوازانە كىردو تا بېتىوه و هاوكارىيان بىكەن، بەلام بى
سۇد بۇوه. هەر لەبەر ئەمانەشە كە كاتىتىكى كەم مان ھەيە بۇ
نواندىنى چالاڭى كولتۇرى بۇيە داوا لە بەشە كانى لاوانان دەكەين
كە ئەوان زۇرتىر بايەخ بەم كارە بەدەن تا ئىيمە بىتوانىن باشتى كارى
رىتكەخراوهىي بىكەين. نيازمان وايە لە كوتايى سالدا وەك
سوپاستامە دېلىقىم/دىيارىدەك بەو بەش و ئەندامانە بىدەين كە زۆر
چالاڭ بۇون.

نخشە كارى نزىكى ئىيمە ئەوهى كە قىستە قال بۇ كۆزانى،
مۇسىقا، ھەلپەركىن بىكىن. ھەر وەها كېتەركىن وەرزىش ئامادە
بىكەين. بۇ ئاكادارى پىتە لە سەر ئەم چالاڭييان پەيۋەندى بە
بەشە كانى خوتانەو بىكەن يان راستەو خۇق بە ئىتمەدە.
كۆمىيەتى تازە بېپارى داوه تا دىدار بە خۇرایى بۇ ھەموو ئەندامان
بنىتىرى. رەخنە و پېرۇزىيائى يەكانى خوتانغان بۇ بنىتىن. ھەر وەها
لەلائى دۆست و ھەقال و كەس و كارتاندا وتۇتىش لە سەر دىدار
بىكەن.

بىنۇسە، بېپرسە، مەترىسە!

چەند دىرىق شىعرى جوانىت بەسە

"گۆران"

دەنگى خويىنەران

نامە و بەرھەمە كانتان گەيشت، زۇرتان سوپايس دەكەين و
ھيوادارىن لە هاوكارىتانا دەر دەوام بن.
تەننیا پىتىمان خوش بۇ ئەوه بىزانىن كە بە ھۆى كەمى لەپەرەكانى
دىدار، بەراسىنى نازانىن چۈن ولامى ئەم ھەموو نامانە بەدەيندە.
بۇيەش بە لەبەرچاو گەتنى زۆر لايەن، تەننیا بەشىكى زۆر كەم
دەتوانىن بۇ ھەر ژمارە يەھەلپەرىن. بىانبۇرۇن.

كەمال خىرى-شۇ
جەعەفرى شىخولىسلامى - كەنەدا
ناصر حوسىتىن پور - سردىشت
مەحمدەد مەممۇدى - بانە
ژوان - سردىشت
ھېتىمن - فينلاند
ئاوات - دانىمارك
جەمال بابان - ئەمېرىكا
ئارەزۇو - نغەدە
جەوانىرۇح - قىيىسترقىس
فەرھاد - لىنىشۇپىنگ
كەڭال و ئاواز - ئۆزۈتىرە
كاڭەبرا - كاتىرىنەھۆلەم
سېرۋان ئەورامى - سەتكەھۆلەم
دەستى بەرتوھەرى لەوان لە روتردام - ھۆلەند
سۇنور قادرزىنگە - نۇرۇيىز
سەنگەر قادرزىنگە - نۇرۇيىز
جەمال عومەر - سليمانى
مەھاباد - كاتىرىنەھۆلەم
سعىدەيە - كالمار
بەرزۇھ - كالمار
شەمال - يوقتۇزۇرى
سەمیرە زارعى - لىنىسپەرى
ئىپراھىم يۈسۈفى - نىنسەمان
كاۋە - لىنىشۇپىنگ
سەنگەر - سەتكەھۆلەم
حوسىتىن خ - فينلاند

لەم زەمارە بىھدا

خاوند ئیمپیاز: حوسین باشی

سەرنوسرى بەشى:

کۆمانچى باشۇرۇ: لوقمان ئەندىيە

کۆمانچى باكۇرۇ: ئارەف زەردەقان

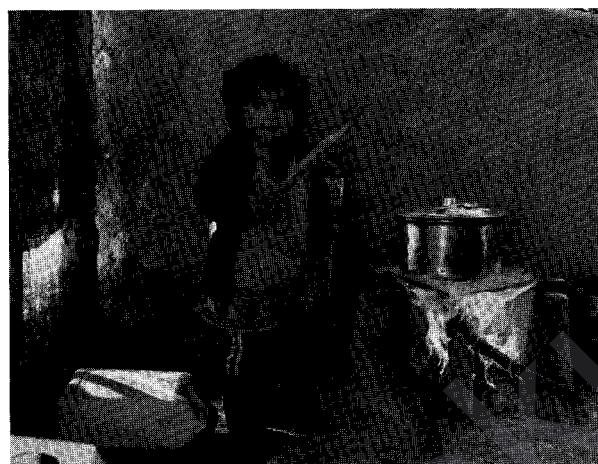
سوئىدى: سى سى لىا ئەنگلۇند

هاوکارانى نەم زەمارە:

كامدران قازى ، نەشىل ئارام ،

كاڭبىرا ئەلىياسى ، ئازاد مۇكىيانى ،

حمدىد تېمۇرى ، مام پېزۇت

مۇنتاز: لوقمان ئەندىيە

"دیدار" شۇنىكە بۆ رەنگانوھە و بڵاو

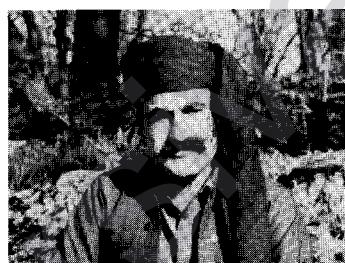
گىدىنۋە يېرو راي لوان. ئەم گۇفارە لە

لابىن يەكىتى لوانوھە شەش زەمارە

لەساذا يەنەردىھە.

دیدار مافى راستىرىنەوە و كورتىرىنۋە

بابەتكانىھى.

● گوتارى سەرۆكى يەكىتى لوان كورە لە سوید

لاپەرە: 4

● مندالى كورە

و

مندالى ئۇرۇپايى

لاپەرە: 6

● چاۆ پېكەۋتن لە گەن

كۆرانىبىيىز: قادر ئەلىياس

لاپەرە: 8

● خۇ شىت كەردن!

لاپەرە: 9

● چالاکى كۆممەتەكان

لاپەرە: 10

● كام رىيگا بىگرىن؟!!

لاپەرە: 12

● ئىقبال مەسيح

لاپەرە: 17

● لە گەن باوكت چۈنى؟!

لاپەرە: 18

● خىشته

لاپەرە: 20

DIDAR

Box:490 82

100 28 Stockholm/ SWEDEN

Tel: 08- 652 85 85

Fax: 08- 650 21 20

Postgiro: 644 78 00 - 1

ISSN. 1102 - 9005

یه کیتی لاوان به رو کوی ده چوو!

کونگره کاری یاسایی خوی دریشه پن دا، به پینی ئوسول و ریشه بند بند به رو کوی دیش چوو، جهوي کونگره ته او دیمکراتیک، زیندوو، کارا و ئاکتیو بوبو.

هه رچهند زور هدولیان دا کونگره بشیوین و نه هیلن سهرکه توو بیت، یان هله لی و دشینه و هر نه بی و ددای بخنه بلام به خوشی یدوه سدر نه کهون. تهناهت نامه یه کیش له ذی یه کیتی لاوان ئاماھ کرابوو که بدری به Ungdomstyrelse لاوان له ئیعتبار بخنه و یارمه تی و بیدراگی لئی بپن. بلام هوشیاری نهندامانی کونگره و دیوان هه ممو ئهو پیلانانه هله لو شانه و له سه ریه ک ئهم کونگرده کونگرده کی سه رکه توو به پرنسیب و به مسولیت بوبو، **ده گری بلین کونگرده ساخ کردن** وه یان پاک کردن بوبو. کاری کونگره جگه له بخشی ئابوری به ته اوی به پینی ئوسول به ئەنجام گدیشتن، پر کیشەتر و نادیارترین بدش و کاری کونگره، مەسەلە ئابوری و باس له سه برپرسی ئهو بشه بوبو که گەلیک هله لە و پەلە و حەفیف و مەیل و ناراستى له کاره کانی دا بەدی کرا. هر ئەو بوبو کونگره کومیسیونیکی هەلبرادرد کە دواي کونگره له کارو باری ئابوری بکولتیتە و راپورتە کە بدانوو به کۆمیتە کارگىر و بە کونگردى نوھەم. کۆمیتە کارگىرى ى.ل. نوین هەلبىر دراوی کونگرە ۸ کە بىتى له ۷ نهندامى ئەسلی و سى جىتىگەر، بەداخوو بونەتە میراتگرى ئەو وەزىعە نالەبار و ئەو فەزا ناسالە و ئەو فەرھەنگە نادرستە کە له چەندسالى را بروودا کردار بوبو به میتۇد و باو. بە داخوو دەبى بکوتى ئىستا کە ۲ مانگ لە کارى کونگره رادەبرى ئەو تاقمە کونگره دەنگى ئیعتمادى بىن نەدان، لېرولە و ئى گەلینک پرو پاگندە ناحز دزى یه کیتى لاوان بە گشتى و کۆمیتە کارگىر بە تايىھتى دەکەن. بۇلاپەرە: ۵

چەند دەستەگى و باند بازى بىن و تهناهت ھیندیک فەرەنگى نادروست بە داخوو وەک دەست پىسى، پەرپەيدانى قسە و قسەلىڭ و پاشملە ویشى و بىن ئیعتمادى سەبارەت بە یه کیتى لاوان ھيتاوهتە نیتو یه کیتى لاوان.

بەلام بەو حالەشەو، یه کیتى لاوان هەر چەند سەر و مىشىكى نەخوش بوبو، هەر لە سەر پىن ماوه و پىگای ناھەموارى بىرى ئەم ناكۆكى و ناتەبای يەمى کە بە ئاشكرا له نیوان کونگرە کانى ۷-۶-۵ دەھاتە بەرچاۋ و ھۆکارىش كەسانىتكى بوبون کە له دواي كونگرە حەۋەتەميش دا بە فىتل و كەلەك خۆيان خزاندە رىبەرایەتى يەکیتى لاوان، ھەروا درېشى كىشا. پیلاناتىكى گەورەتە ئەو بوبو کە ناكۆكى بەخەنە نیوان لاوانى كورد(باسى سۈران و كرمانج) يان ھيتاىيە گۈزى کە دەكىرى بلین زور ئاگاھانە بۆ ئەم مەبەستە ھەولەيان دەدا.

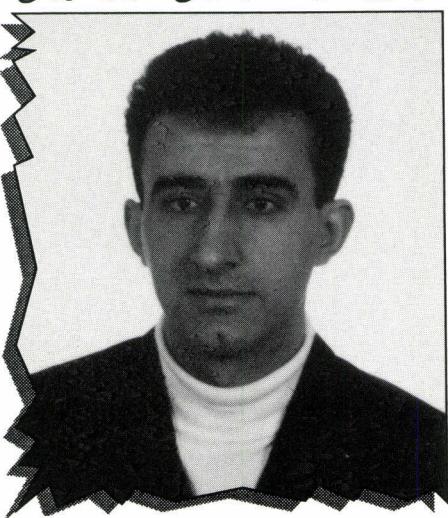
مخابن ئەو ناكۆكى و دل ساردى و لالووتى يە له نیوان کونگرە ۸-۷ لە هەممو سالە کانى يەکیتى لاوان دا بەر چاوتر و قولتە بوبو.

کونگرە ۸ لە رۆزى شەمۇ رىتكەوتى ۹۵-۴-۸ لە ستوكھۆلم بە بەشدارى ۱۰۰ نوينەرى رەسمى و پىر لە ۲۰ میوان بەرپىوه چوو و نزىك بە ۱۲ سەھاتى خاياند.

ئەوھى كىشە و ناكۆكى يەكى زۆر تر زەق كردەوە دوو راپورت بوبو کە پىتشكەش كرا. راپورتىكى ياساى و پرنسىبى کە لە لایان بەرپرسى يەکیتى لاوان و پىشكەش كرا و هەر وەها راپورتى كۆمیتە چاودەپەر کە لە لایان زۆر بە کۆمیتە ئەمە كۆمیتە ئامادە کرابوو. راپورتىكى ناياسايى ساختە کە لە لایان چەند ئەندامى ك.ك خۆيندرایەوە و بە دواي ئەم راپورتە، يەك كەس لە كۆمیتە چاودەپەر بە تەنبا بۆ پشتىوانى لەم چەند كەسە قسەي كرد.

ئەگەر بە وردى یان هەر وا سەرەپىي چاوتىك بە مىژۇوى پىك هاتن و ژيانى يەکیتى لاوانى كورد لە سوتىدا بىگىرن، و پېرای ئەوھە كە پىك هاتن و شەكل گەرتى يەکیتى لاوان وەک دىاردە و ئەركىتكى پېرۇز دىتە بەرچاۋ، كە هەتا ئەم رۆكەش درېزەپەر بە ژيانى خوی داوه و لە پىن نە كەوتووه. تهناهت گەلینك لاوى كوردى لە دەورى خوی كۆ كەردىتەوە، ج ئەو لاوانى كە بە چاۋ بارى داب و شوين و كولتۇرى كوردهواريان دېتە و بە هەست و گيان شېزەپى بەندەستى بارى سیاسى و نائىروپى بارى كۆمەلتى يەتى كوردىستان يەست پى كەردوھ و ج ئەو لاوانى هيچچيان لە كوردىستان و كوردەوە وەپىر نايە یان هەر لە سوئيد لە دايىك بوبون، هېچ شارەزايەكىيان لە ۋلاتى دايىك و باوكىيان نىيە، هەر وەك حىكايەت و ئەفسانەي باوھەنە كراو شت لە سەر كورد و كوردىستان دەزانن.

بەلام بەداخوو ئەوندە ئىيمە لە دېكۆمەنت و سەندەن و نۇوسراوەكانى يەکیتى لاوان لە ماۋە ئەم ۸ سالە گەراین و ھەلمانسەنگاندىن زۆر كەم بوبون كەسانىتكى ئەوتۇ لە رىبەرایەتى يەکیتى لاوان دا كە دلىسوزانە و بەرپرسانە ئەركى خويان بە جى گەياند بى. زۆر جار كەسانىتكى ھەلپەرسەت و بىن بېرىۋاھەر لە رىبەرایەتى يەکیتى لاوان دا، بۇنەتە ھۆكارى ئەوھە كە يەکیتى لاوان تووشى

لوقمان ئەندىمە

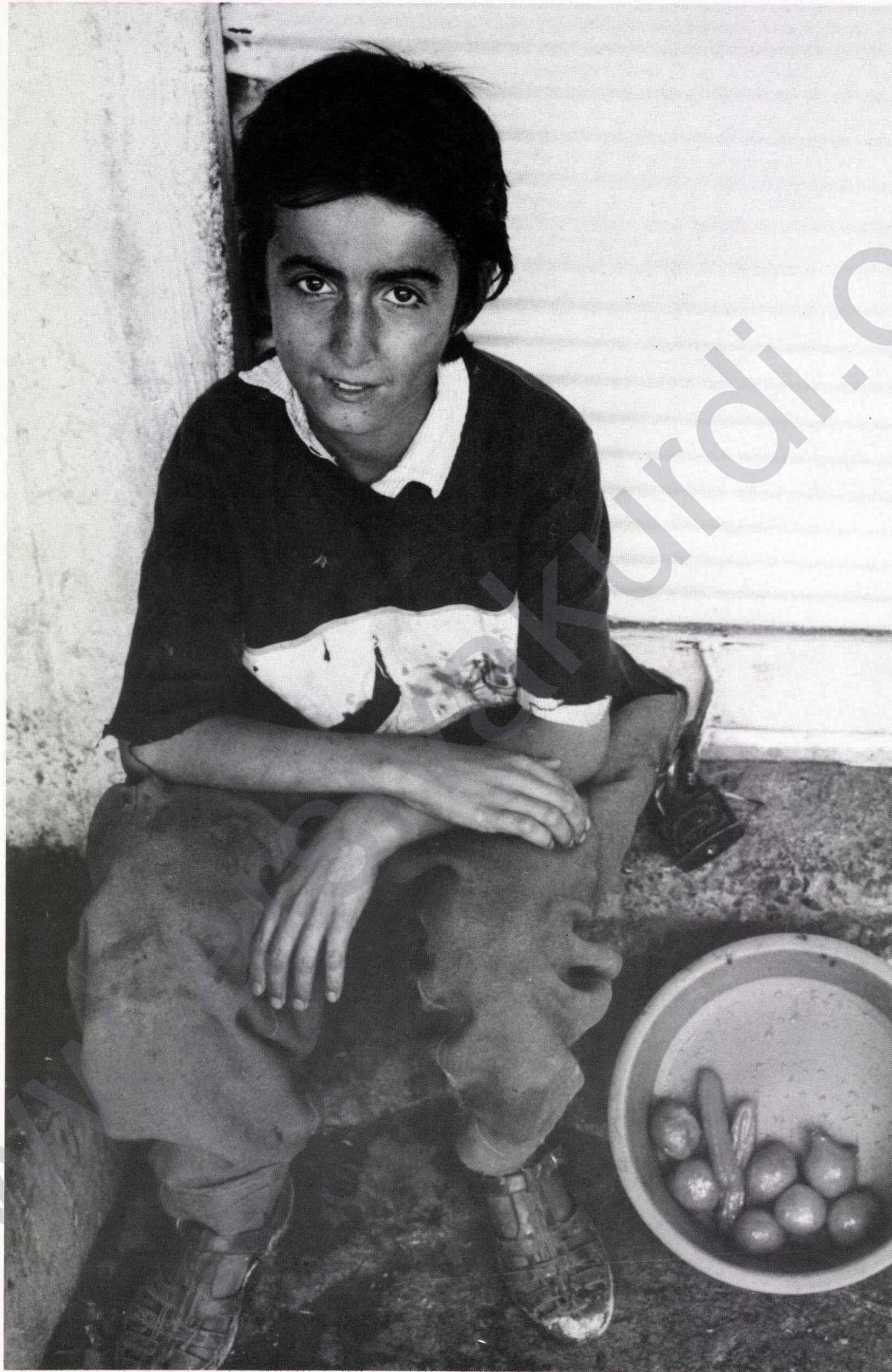
B

Marknadstidning
DIDAR
Box 49082
100 28 Stockholm

ژماره ۱۵۱ پورشپه "یولی" ۱۹۹۵

دیدار

گوچاری یەکیتی لاوانی کورد - سوید

مندالی کورد و مندالی ئوروپایی